

Theophili Raynavdi Societatis Iesv Theologi, Opera Omnia

Tam hactenus inedita, quàm alias excusa, longo Authoris labore aucta & emendata : Accessit Tomvs Integer Complectens Indices Septemdecim in vniversum Opus, omnium quotquot prodierunt locupletissimos, Qvibus Absolvts Divinae Av Humanae Eruditionis Thesaurus Orbi literato aperitur ; Adiectus est ...

Raynaud, Théophile

Lugduni, 1665

IX. Christus Caput super omnem Ecclesiam.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-79582](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-79582)

qui hoc iudicium tibi mentem reuocant? Propterea ergo omnia perierunt, & sunt perdita ac profligata, quod ad humanum tribunal sistendi, pro rebus quæ ad hanc vitam pertinent, omnia mouemus, quemlibet rogamus, assidue de eo sumus solliciti, omnia pro eo agimus: Ad Christi autem tribunal non multo post venturi, nihil nec per nos, nec per alios agimus. Iudicem non rogamus, quamuis nobis longum det diem præstitutum, & nos non rapiat in mediis peccatis, sed permittat ut ea euamur, & nihil eorum quæ ad ipsam pertinent, prætermittat illa bonitas & benignitas. Sed nihil amplius efficit. Propterea maius est supplicium. Sed absit, ut sit. Propterea rogo, ut in præsentia respiciamus, gehennam ante oculos habeamus, cogitemus illam inuitabiliter reddendam rationem: ut hæc reputantes, & vitium fugiamus, & virtutem eligamus, & possimus assequi bona, promissa iis qui ipsum diligunt.]

Hoc itaque sapite, hoc cogitate mortales omnes. *Fugite à facie Gladij, quia ultor iniquitatum Gladius est & ferote esse iudicium.* Frustra autem impios dum sibi ablanduntur, in hac fide vacillare, euincit Isidorus Pelus. lib. 2. Epist. 157.

CAPVT IX.

Christus caput super omnem Ecclesiam.

702 **H**UNC titulum Christo diserte tribuit Apostolus. Et quia Ecclesia non est tantum militans, sed etiam triumphans, siue primitiuorum in cælis conscriptorum, quos inter numerantur Angeli, propterea perspicuum est hunc Christi titulum, spectare & homines & Angelos, esseque huius seriei proprium. Ut autem liqueat, Christum verè esse caput Ecclesie, ex militante & triumphante compactæ, quod vnum affimo; dimissis damnatis, quorum a què caput Christum statuit Puteanus 3. parte q. 8. dub. 1. nec abhorret Bonacina, disp. 2. de Incarnat. q. 18. puncto 1. n. 3. ut inquam liqueat, Christum esse caput modo proposito, duo sunt præmittenda: Primum est, Ecclesiam vniuersam, esse corpus quoddam. Secundum est, hoc corpus non esse acephalum, sed habere caput mysticum; cuius natura & ratio aperienda erit. His iactis fundamentis perspicua erit veritas proposita.

Ecclesia, corpus Christi mysticum, cuius anima Deus.

Ecclesiam voco Christi corpus, non quod ex Virgine suscepit, sed pro quo mortuus est, iuxta elegantem Petri Damiani distinctionem. serm. 29. Aliter dicitur, corpus non reale, sed mysticum. Quod ergo Ecclesia, sit corpus quoddam mysticum, seu morale, variis locis inculcat Apostolus. Sed fusè Ephes. 4. & Corinth. 12. & Roman. 12. ubi Interpretes fusè id verfant. Itemque Turrel. lib. 1. summa de Ecclesia cap. 43. & 28. Esse huius veritatis innumera in Scripturis testimonia (ait Concilium Paris. lib. 1. cap. 2. Breuiter dico, cum anima & materia

apta constituent corpus physicum animalis, ad quod fit allusio in ea Ecclesie descriptione sub ratione corporis; dubitari non posse, quin Ecclesia sit verè corpus mysticum, iuxta illud Apostoli 1. Corinth. 12. v. 11. *Sicut corpus vnum est, & membra habet multa, omnia autem membra corporis, cum sint multa, vnum tamen corpus sunt: ita & Christus.* Etenim in vno Spiritu omnes nos in vnum corpus baptizati sumus, siue Iudei, siue Gentiles, siue serui, siue liberi; & omnes in vno Spiritu potati sumus. Nam & corpus, non est vnum membrum, sed multa. His verbis bene introspectantur, Apostolus perspicue tradit, Ecclesiam Christi corpus, atque adeo Christum prout vna cum suo corpore persona est; duo continere quæ ad corpus spectant, nempe animam vnam, ac varia membra subordinata. Et eius quidem viuis corporis animam Deum esse, prout principium vite supernaturalis; corpus verò ex variis personis tanquam membris congere.

703 Quod Deum dico iuxta Apostolum esse Ecclesie animam, vulgatissimum est in Scripturis & Patribus. S. Augustinus optimè serm. 186. de temp. [Spiritus noster quo vivit omnis homo, anima vocatur, Spiritus noster quo vivit singulus quisque homo, anima vocatur. Et videtis quid faciat anima in corpore. Omnia membra vegetat, per oculos videt, per aures audit, per nares olfacit, per linguam loquitur, per pedes ambulat, omnibus simul ad ea membris ut vivant, vitam dat omnibus, officia singulis. Non audit oculus, non videt aures, non videt lingua, nec loquitur auris & oculus, sed tamen vivit. Vivit, auris, vivit lingua, officia diuersa sunt, vita communis. Sic est Ecclesia Dei; in aliis Sanctis facit miracula, in aliis Sanctis loquitur veritatem, in aliis Sanctis custodit virginitatem; in aliis Sanctis custodit pudicitiam conjugalem; in aliis hoc, in aliis illud singuli propria operantur, sed pariter vivunt. Quod autem est anima corporis hominis, hoc est Spiritus sanctus corporis Christi quod est Ecclesia. Hoc agit Spiritus sanctus in tota Ecclesia, quod agit anima in omnibus membris vnius corporis.]

Sanctus Gregorius ad vers. 1. Psalmi 4. Pernit. [Sicut est vna anima quæ diuersa corporis membra vivificavit, ita totam simul Ecclesiam, vnus Spiritus sanctus vegetat & illustrat. Sicut namque Christus qui est caput Ecclesie, de Spiritu sancto conceptus est; sic sancta Ecclesia quæ corpus eius est, eodem Spiritu sancto repletur ut vivat; eius virtute firmatur, ut in vnius fidei & charitatis compage subsistat. Unde dicit Apostolus, ex quo totum corpus per nexum & coniunctiones subministratum & constructum, crescit in augmentum Dei. Illud est corpus, ex quo non vivificat Spiritus. Unde dicit Beatus Augustinus; si vis vivere de Spiritu Christi, esto in corpore Christi. De hoc Spiritu non vivit hereticus, non vivit Schismaticus, non vivit excommunicatus. Non enim sunt de corpore. Ecclesia autem Spiritum vivificantem habet.]

Hoc ipsum est quod diserte & in actu signato profiteretur in Symbolo, asserentes Spiritum sanctum esse Spiritum vivificantem. Hæc enim est animæ propria & germana functio, ut propterea extra dubium esse debeat, Spiritum sanctum.

ancum in Ecclesiæ corpore tenere locum animæ mysticæ, vitam corpori præsentia sua conferentis. Nec aliter quoad ordinem naturæ pronuntiarunt Philosophi: qui Deum vocant *animam mundi*. Ita Aristoteles apud Clementem Alexandrinum in Protre. & Varro apud sanctum Augustinum, quarto Ciuit. cap. 31. qui id ibidem latè reiecit. Et lib. 1. de consensu Evangelistarum c. 23. & reiciendum sine dubio est, si de physica animatione & informatione sit sermo, quam vnâ spectauit S. Augustinus. Philosophos tamen prædictos, animam mundi vocasse Deum, quia omnia vegetat, & est operandi principium, quod in viuo corpore est animæ munus proprium, affirmat S. Gregorius Nazianzenus orat. 37. & S. Athanasius in calce libri de Incarnat. & Auctor libri de operibus Christi Cardin. ferm. de Spiritu sancto. Est igitur Deus, anima Ecclesiæ. De vnione autem huius animæ cum suo corpore, consulendus D. Thom. Opusc. 61. c. 20.

Corporis Ecclesiæ, partes variæ, generatim.

704. Iam verò Ecclesiæ corpus compingitur ex variis membris, quæ sunt proportionalia membris corporis naturalis. Vnde sicut in corpore animalis, sunt quedam membra quæ motui, quedam quæ virtuti apprehensivæ, nonnulla quæ vegetationibus deferuntur: ita in corpore hoc mystico, idem cernitur, vt S. Thomas considerauit. 1. Corinth. 12. lect. 1. Prima membra hoc est manus & pedes, conferens S. Thomas cum iis qui vitæ actiua distinentur. Secunda, cum iis qui vitæ contemplatiuæ sunt additi. Quamquam hos iuxta Nysseni de ventre allegoriam hom. 14. in Cant. tertium ordinem propositum tenere dixeris, collocatis in secundo Præpositis ac Rectoribus. Possimus etiam vegetatiuæ vitæ addictos habere quos Epictetus apud Arrianum *ventres & pudenda* nominabat. *Carnes* plerumque nominantur, & *Spiritu* contraponuntur. E sanè in hoc corpore mystico, non est necesse omnia membra eandem vitam vivere: sed quamuis omnia habeant Deum pro anima, tamen sicut varij sunt in anima veluti gradus, quatenus varias vitæ operationes principiat, ita Deus quatenus applicatur suæ creaturæ, vt principium vno modo supernaturaliter operandi (qua vna ratione est nobis tamquam anima), habet rationem talis animæ supernaturalis & mysticæ: Habet autem rationem alterius animæ, quatenus coniungitur nobiscum ad operandum alio spiritualis vitæ genere. Hoc non contingit in vita corporali, quæ nobis per animam confertur. Cum enim anima nostra sit forma entitatiuè simplex verèque sub ratione formæ actuantis, & non tantum comprincipij efficientis iungatur corpori: impossibile est, vt vnum suum gradum conferat, quin omnes communicet. At anima corporis mystici, siue Deus, quia non vnitur immediatè, sed ad eum quem dixi modum, prout habitus infusi assistentiam Dei coëfficientis deponunt, potest vnum veluti gradum spiritualis vitæ conferre, alio non colato. Sicque fideles iusti habet omnes vitæ gradus: fideles verò peccatores, non habent nisi infimum gradum vitæ spiritualis. At hæretici qui non tantum charitate, sed etiam fide exci-

Theoph. Raynandi de Attrib. Christi.

derunt, omni spirituali vita destituuntur: vnde ab Apostolo *arbores his mortui* dicuntur.

His membris corporis mystici, siue Ecclesiæ sanctæ, annumeranda sunt agmina cælestia, ita vt corpus Christi mysticū quod est Ecclesiæ, non ex hominibus tantum, sed etiam ex Angelis, tamquam ex vnius totalis mystici corporis membris, coagmentetur. Insinuat id sepe apud Paulum, & definitum est in 1. Conc. Nicæno, eo canone quem Franciscus Turrianus retulit l. 2. de dogmat. Charact. *initio*, his verbis conceptum [Vna est Ecclesiā in cælis & in terra] Quo fortassis respexit S. Augustinus collat. 3. contra Donatistas, sic scribens. [Probant Catholici Patres, non esse aliam Ecclesiā à regno Dei: sed vnā & eandem, quæ nunc aliter est, & aliter postea futura.] Optimè quoque in Enchir. cap. 56. Ecclesiā Catholicā quam in Symbolo profitemur, ex Angelis & hominibus coalescere confirmat. Idem illustrissimè tradit Theophanes Nyssenus lib. contra Iudæos, descriptus ibidem à Turriano qui vnā Ecclesiā ea Angelis hominibusque compingit, confirmat ex Apostolo ad Hebræos cap. 12. cum ait. *Accessistis ad montem, & accessibilem ignem, & turbinem, & caliginem, & procellam, & tuba sonum & vocem verborum, quam qui audierunt, excusauerunt se, ne eis fieret Verbum: Non enim portabant quod dicebatur; Et si bestia tetigerit montem, lapidabitur, & ita terribile erat quod videbatur. Moyses dixit, exterius sum, & tremebundus: Sed accessistis ad Sion montem, & ciuitatem Dei viuientis, Hierusalem cælestem, & multorum millium Angelorum frequentiam, & Ecclesiā primitiuorum, qui conscripti sunt in cælis, & Iudicem omnium Deum, & Spiritum iustorum perfectorum, & testamenti noui mediatorum Iesum.* Hæc sic Glossæ Theophanes. [Hæc ciuitas non est, vt illa in Palestina; non inquam locus est ex muro & lapidibus, & calce edificatus, plenus hominibus; sed potius cætus naturæ rationalis, tum incorporeæ tum corporeæ, quæ Christum Deum habet artificem, auctorem, Regem, Pontificem, iudicem, gubernatorem, patrem nutricium. Verum hic cætus beatus qui Ecclesiā Christi dicitur, non est totus in cælis; imo parua eius pars in terra breui tempore, aliis alio tempore sibi succedentibus, versatur.]

Habes & Theophanis suffragio, & quod caput est, Apostoli auctoritate ab eo adducta, confirmatum, *primitiuorum nostrorum*, hoc est Angelorum qui nobis sunt primogeniti, & *iuftorum perfectorum*, id est consummatorum per mortem, ducta ab Athletis metaphora; & nostri omnium qui accessisse dicimur coalitum in vnā ciuitatem, & in vnum cætum, ac corpus. Vox Græca quam vulgatus vertit *frequentiam*, Græcè est *panegyris*, de qua pulcherrimè S. Chrysost. orat. de S. Philogonio tractans hunc locum. Ex Theolepto Episcopo Philadelphie lib. 2. de schismate, alium perpulchrum locum quo ex Angelis & hominibus, cæloque & terra vnā Ecclesiā confici, traditur. Adducit Turrianus lib. 2. de Euchar. c. 12. Nec plura hoc loco generatim, de Ecclesiā mystico corpore, eiusque membris.

Obiter de partibus quibusdam dissimilibus eiusdem corporis.

705 Pateret circa eadem in particulari spectata, latus ad excurrendum campus, si luberet excurre in ea quæ de variis membrorum humani corpori accommodationibus ad varias in Ecclesia personas, traduntur in Scripturis & Patribus: referendo scilicet, qui dicantur Ecclesiæ oculi, qui aures, qui dentes, qui manus, qui pedes, & huiusmodi alia. Passim sanè videmus, in Scripturis cælum malignantium & Ecclesiam impiorum, variis membris humana referentibus instructam representari Audi breuiter Ioannem Sarisburiensem lib. 8. Policar. cap. 17. [Habet & Respublica impiorum caput & membra sua, & quasi civilibus institutis legitime Reipublice nititur esse conformis. Caput ergo eius, Tyrannus est, imago Diaboli;) Tyrannum, præmiserat esse malum superiorem Ecclesiasticum;) anima hæretici, Schismatici, sacrilegi, Sacerdotes: & ut verbo Plutarchi utar, præfecti religionum impugnantes legem Domini. Cor consiliarij impij, quasi Senatus iniquitatis, oculi, aures lingua, manus inermis, iudices, & leges, officiales iniusti. Manus armata, milites violenti, quos Cicero *Larones* appellat. Pedes, qui in ipsis humilioribus negotiis præceptis Domini & legitimis institutis aduertantur.] Hæc cum de impiorum, Republica, & mystico iniquitatis corpore verè dicantur, consentaneè ad Scripturas & Patres, æquè, imo potiore iure, de Ecclesia Dei in contrario sensu affirmari possunt, seruata proportionè. Multus est in huiusmodi mystico genere partium apertendo Gregorius Nyssenus hom. 7. in Cant. & Isido. de Isolani lib. 1. de Imperio militantis Ecclesiæ titulo 9. q. 3. Per sacratam duntaxat signabo aliquos, dimissis innumeris qui alibi vbiuis prostant, à quibus cetera in Ecclesia personæ, certorum membrorum nomina habent.

Oculi, Præsides & Superiores in Ecclesia. Nyssenus hom. 7. in Cant. Isidorus Pelus. lib. 2. Epist. 112. & egregiè Raymundus Iordanus, Vicensis Prepositus in opere de oculo mystico, quod pœnes me est. Hoc nomen ei Scriptori qui hæcenus vulgo dictus *Idiota*.

Aures, Plebs fidelis, verbi Dei bibula, Origenes hom. 2. in Cant. & in cap. 12. ad Romanos.

Nasus, Discreti & sapientes in Ecclesia. Honorius Augustod. in cap. 7. Cant. & pulchrè Philo Carpathius ibidem, tractans cur Leuit. 27. qui paruus, vel grandis, vel torto naso erant, repellerentur à sacerdotio, defectu discretionis.

Genæ, Martyres. Richardus suo cap. 38. in Cant.

O, Interpretes legis diuinæ, habens loquendi gratiam, Origenes hom. 3. in Exod.

Lingua, Concionator Apostolicus. S. August. in Psal. 67. & plerique Patres ibi, ad illud, *lingua canum tuorum*.

Dentes, Doctores. Nyssenus hom. 7. in Cant. Augustinus in Psal. 3. versu. 8. Petrus Damiani serm. 3. de Ioanne Baptista & innumeri apud Delrium Cant. 4. ac Sandarum libro 6. Theol. Symbol. commentar. 5. Exercitat. 11. Certè

Apostolus 2. Timoth. 2. Doctorem sacrum vocat *isidorum* a vellè scindem, quod dēnis est proprium epithetum.

Labia, Concionatores, Richardus suo cap. 38. in Cant. Petrus Damiani serm. 19. *Vel erit, duo Testamenta*, quæ concorditer aperta, impleuerunt vocibus Dei, orbem terrarum. Autor commentariorum in Proverbia ad c. 8. Tomo 8. Hieronymi.

Manus, Administratores bonorum Ecclesiæ, Nyssenus hom. 14. in Cant.

Venter, Boni coniugati. Richardus c. 38. in Cant. Apud August. item ad illud *adhaesit terra venter noster*, corporis Christi & Ecclesiæ, venter, sunt carnales & imperfecti.

Pedes, Apostoli Clemens Alexandrinus 2. Pædagogi cap. 8.

Capiti, Apostoli. Nyssenus homil. 13. in Cant.

Vniuersaliter bonam partem prædictorum membrorum ad varios Ecclesiæ status tamcularem quam sacrum retulit Walafridus lib. de rebus Eccles. c. 31. in fine, ubi ex vtriusque illius status coniunctione vnū ait effici corpus. [Cum dīs membris officiorum suorum fructus matuæ utilitati conferentibus, dum oculus est in sapientibus qui veram lucem & percipiunt & insinuant, os in Doctōribus, auris in beneuolis Auditoribus, nasus in discretionis amatoribus, manus in operatoribus, pedes in proficientibus, venter in compatiētibz, humeri in laborum tolerantibus, & cuncta in cæteris, vt non sit schisma in corpore.]

Partes Principes eiusdem corporis. Cor, Spiritus sanctus.

706 Sunt huic quoque mystico corpori, partes suæ principes, de quarum præcellētia non potest esse huiusmodi est inter Physicos & Medicos, de præcellētia partium principum corporis animalis. Hic partes principes, sunt planè æquales, & eiuſdem dignitatis. Cor Ecclesiæ, iuxta S. Thomam 3. parte quest. 8. art. 1. *ad vltimum*, est Spiritus sanctus. Et mentimmo Spiritus sanctus in mystico Ecclesiæ corpore confertur cordi, quod est Spirituum vitæ, & remotè quoque animalium, officina; & arx vitæ corporeæ. Similiter enim Spiritus sanctus, est fons & principium vitæ spiritualis, & ab eo prodeunt omnes spiritus, quorum interuentu aliquid spiritualiter agimus. *Nemo enim potest dicere. Dominus Iesus*, idest aliquid quomodolibet ad salutem pertinens ac supernaturalē operari, nisi in Spiritu sancto. Hic vti scitè dixit Cyrillus Hierosol. cath. 16. est gratiarum omnium Parochus, fons inquam omnis Spiritus, quod est principium operationis & motus spiritualis in nobis. Scitè Origenes in Ezechielem expendens illud, *qui prophetauit de corde suo cor non suum quo Ecclesia res Dei eructat*, de quo Moyses, Paulus, & alia primaria Ecclesiæ membra hauserunt ait esse Spiritum sanctum. Nimirum quia Spiritus sanctus est promptuarium è quo omnes spiritualis vitæ functiones promuntur. Quemadmodum à corde corporeo ob proportionalem rationem, pendet vita corporea. Idque spectasse videtur S. Dionisius cap. 15. Cælestis Hierarchie, cum dixit, cor esse Deiformis vitæ Symbolum; illius inquam vitæ

vita quam Spiritus sanctus viuificans, præstat animæ nostræ.

Sic Origene hom. 18. in Iosue cor Ecclesiæ, assignare eum qui omnia cum ratione & prudentia gerit; & ita cuncta dispensat, quasi non sit aliud nisi cor. In quem sensum interpretatur nomen *Calebi* quod ait sonare *quasi cor*. Et eodem sensu dixit Oseas, *loquimini ad cor Hierusalem*, id est ad Rectores & Consiliarios eius. Verum Origene ibi, non accipit cor pro primo vitæ principio, ut nos hic accipimus; sed pro parte rationali, quæ frequens est usurpatio cordis in Scripturis. Præstat ergo cum Origene priore loco, Spiritum sanctum cor Ecclesiæ agnoscere, quod fecit etiam Guliel. Abbas ad Fratres de monte Dei, *sub finem*, tractans locum ex 2. Corinth. 6. [Apostolus inquit,] prudenter interfuerunt Spiritum sanctum dicens in castitate, in scientia, in longanimitate, in suauitate, in Spiritu sancto, in charitate non flecta, in verbo veritatis, in virtute Dei. Vide enim quomodo tanquam omnia facientem, ordinantem, & viuificantem, in medio bonarum virtutum, sicut cor in medio corporis, constituit Spiritum sanctum. Ipse est enim omnipotens artifex creans hominis ad Deum bonam voluntatem, Dei ad hominem faciens propitiationem, formans affectionem, dans virtutem imans operationem, agens omnia fortiter, & disponens omnia suauiter. Ipse viuificat Spiritum hominis, & continet in vnum, sicut & ille viuificat & in vnum conuenit corpus suum. Homines doceant Deum querere, Angeli adorare: solus ipse est, qui docet inuenire, habere, & frui.]

Caput eadem necessarium. Visibile & secundarium, Romanus Pontifex; primum Christus.

707 Altera pars princeps mystici corporis, in qua thesaurus opulentissimus cerebri ut Theodoretus ferm. 3. de Providentia scitè dicitur *tanquam in arce custoditur*, caput est. Omnia ei sensoria (de quibus supra,) tanquam trunco conferuntur & implantantur. Omnium ibi functionum animalium principium. Ibi penus & promptuarium spirituum animalium, quorum est ad sensationes & motum, summa necessitas. Ibi animæ veluti tribunal, ait Cassiodorus lib. de anima cap. 15. Ibi totius diuini operis quasi culmen, iuxta Lactantium libro de opifi. Dei cap. 20. Ex aliis luculenta huius membrorum omnium rectoris elogio, cumulaui in Scalis à visibili creatura ad Deum, gradu vndeclimo. Vnus pro omnibus fat hic erit S. Ambrosius qui sic habet 6. Hexaem. cap. 9. [Vt cælum eminet aëri, terris mariæ, quæ velut quedam membra sunt mundi: ita etiam caput, supra reliquos artus nostri corporis cernimus eminere, præstantissimumque esse omnium; tanquam inter elementa cælum, tanquam arcem inter reliqua vrbs mania. In arce autem hac, regalem quandam habitare sapientiam, secundum Prophetarum dictum, *quia oculi sapientis, in capite eius*. Hanc esse cæteris tutiorem, & ex illa omnibus membris vigorem prudentiamque deferri. Quid enim robur & validitas lacertorum proficiat, quid velocitas pedum, nisi capitis velut Princi-

pis sui, Imperialis quædam adminiculetur potestas; ex hoc enim aut destituntur vniuersa, aut omnia fulciuntur.] Et mox [Quid sine capite est homo, cum totus in capite sit? Cum caput videris, hominem agnosceis. Si caput desit, nulla agnitio esse potest. Iacet truncus ignobilis sine nomine. Sola ære fusa Principum capita; & ducti vultus de ære vel de marmore, ab hominibus adorantur. Non immerito igitur, huic quasi consultori suo, cætera membra famulantur, & circumferunt illud feruili gestamine, sicut numen, atque in sublime locatum vehunt. Unde censoria potestate, quod vult dirigit quorundam obsequia seruulorum, & præcepta singulis obeunda decernit. Videas Imperatori suo, singula gratuito stipendio militare. Alia portant, alia pascunt, alia defendunt, & ministerium suum exhibent; parent ut Principi, ancilantur ut Domino. Inde velut quedam procedit telera, quam debeant pedes obire regionem quæ militia munia manus consummandis operibus exequantur, quam venter abstinenti vel edendi formam, imposita teneat disciplina.]

Hoc ergo tantæ in corpore necessitatis ac præcellentiæ membrum, non potest in mystico corpore desiderari. Lactantius lib. 6. institut. cap. 9. fidem pro capite mystici corporis, virtutes reliquas pro corpore agnoscit. Sed incommode. Quidni enim potius caput charitas?

Vide fore qui confestim ingerat, caput Ecclesiæ de Patrum omnium sententia esse Romanum Pontificem. Nam frequentissimum esse, ut is dicatur Ecclesiæ caput, neminem latet. Et multa in eam rem addensant qui de prærogatiuis Romani Pontificis differunt. Præter cætera ita loquitur Concilium Chalcedon. Epistola ad Sanctum Leonem. Et S. Gregorius lib. 11. Regist. Epist. 42. Insigniter omnino S. Cyrillus in opere Thesauri, citatus à Sancto Thoma Opusculo 1. *sub finem*, his verbis. [Vt membra maneamus in capite nostro Apostolico throno Romanorum Pontificum, à quo nostrum est querere quid credere, quid tenere debemus.]

Et quamuis ea verba in opere Thesauri quod nunc extat, non habeantur, quia mutilum est: tamen nemo Sanctum Thomam censuerit adeo vel malignum, vel effrontem fuisse, ut cum Græcis agens, voluerit testimonium confingere, seque Græcis præbere ridiculum. Quin etiam Gemadus agens de Pontificis Primatu, in definitione capitis quinti in Concilio Florentino determinati sect. 12. *initio*, & Andreas Colossensis sect. 7. Concilij Florentini, uterque Græcus, Cyrilli locum agnoscunt Germanum. Egrege denique Gelasius Papa tractatu nuper edito, & subnexo appendici Codicis Theodosiani pagina 184. Sanctum Petrum inter Apostolos simili virtute succinctos, compagis corporis Christi caput constitutum fuisse ait, ut capite constituto, schismatis tolleretur occasio. Quæ verba habet etiam S. Hieron. lib. 1. contra Iovin. Infert verò inde Gelasius eo loco, & Epist. ad Orientales quod æquè dixerat Felix Tertius Epistola 5. quæ est ad Flauitiam Constantino-politanam omnes vbiuis terrarum Episcopos, cum eligebantur, illico curasse confirmari, & solidari per Pontificem Romanum. Esse igitur Romanum Pontificem caput Ecclesiæ, in con-

fello est apud Catholicos. Nisi igitur Ecclesie corpus monstruosum esse velimus, & biceps, videbitur cuiuspiam non esse querendum caput aliud: neque hoc resecto & decollata Ecclesia, vt August. serm. 45. de verbis Dom. in fine loquitur; aliud ei caput appingendum.

Nihilominus certum est, Christum solum, esse primum Ecclesie caput; quamvis secundario, & sub Christo, Romanus Pontifex sit quoque caput Ecclesie, quidquid mullent Hæretici, Caluinus præsertim lib. 4. Institut. cap. 6. §. 9. vbi ex eo contendit non esse Papam caput Ecclesie, vt est apud Catholicos ratum, quod caput Ecclesie Ephesiorum 4. Christus esse prodatur: eiusque idcirco corpus, passim dicitur Ecclesia, non Pontificis Romani. Et verissimè quidem diceret, Christum esse primum caput, Pontificem autem non esse Ecclesie caput, nisi sub Christo, qualis est Prorex sub Rege, in regno. Ideoque sicut regnum non dicitur Protegis, ita Ecclesia non dicitur corpus Pontificis. Tamen negare non debuit Pontificem esse Ecclesie caput visibile, Christo primario capiti nunc inuisibili, subiunctum: quod tamen præ Christo, non sit caput, sed membrum inferius, vt est apud S. Gregorium lib. 4. Epist. 28. Hunc nodum latè & benè expedit Gabriel lectione 23. in Cano. littera M & N. demonstrans, rationem primarij capitis quæ Christo competit probè coherere cum ratione capitis vicarij, assignata Romano Pontifici.

Scriptura, pro Christo Ecclesie capite.

708 Est igitur corporis huius mystici caput mysticum primum, & absolute dictum, Christus Dominus. Hoc Scripturæ, hoc Patres infinites produnt. Apostolus luculenter. 1. Corinth. 12. *vos estis corpus Christi, & membra de membro.* En fideles dictos *Corpus Christi*, quia ei subsunt vt capiti S. Thomas ibi lect. 3. eodem refert illud, & *membra de membro.* Quod Theodoretus, & Oecumenius, passimque alij Græci, ita accipiunt, vt sensus sit, *omnes qui ubique sunt fideles, corpus sunt Christi: vos autem Corinthij, non estis solum corpus, sed etiam membra eius, non omnia, sed ex parte.* Paucis sed pulchrè Isidorus Pelus. lib. 4. Epist. 104. Rogatus huius loci sensum, sic respondit. [Arbitror quia quotquot ubique viuunt homines, Ecclesie vniuersalis sub Sole per totum orbem dispersæ, corpus constituunt Christi; Corinthij verò pars erant huius corporis. Idèd Paulum hoc dixisse; *Ex parte*: quasi diceret, Ecclesia quæ apud vos est, membrum est Ecclesie vniuersalis ubique locorum diffusa. Quamobrem æquum esset, vos non solum inter vosmetipsos, (discordias enim fouebant,) verum etiam cum omnibus per orbem terrarum degentibus passim fidei focis, concordiam colere omni discordia procul relegata.] Etherius & Beatus scribentes contra Elipandum sub finem libri 2. *membrum de membro*, interpretantur *particulam vnius membri.* Et accommodant iis qui in Ecclesia subsunt, quia sunt sub membris. Origenes hom. 7. in Leuit. *membra de membro* interpretatur, *non plenè & integrè, sed ex parte tantum*: quia ob imperfectiones hic nostras, non sumus plenè membra Christi. At S. Thomas, cum aliis modis à sensu proposito alienis, tum

hoc primum exponit ea verba; *vos estis membra dependentia de Christo membro.* Notante S. Thomas, quamuis Christus secundum diuinitatem non habeat rationem membri aut partis, tamen secundum humanitatem dici *membra.* Est enim caput, quod vtique membrum est. Id tamen durissimum videtur, & refellit eam Apolloli expositionem de dependentia Caballæ in expositione Liturgiæ cap. 58. [Christi Ecclesiam (inquit) si quis videre potuerit, eo ipso quod ei vnita est, & est eius carnis, particeps, nihil aliud videbit quàm ipsum corpus Domini. Propter hanc rationem, *vos estis corpus Christi* (inquit Paulus) & *membra ex parte.* Non enim Christi in nos curam & prouidentiam, instructionemque & admonitionem, & nostram in eum subiectionem significare volens; illum quidem caput, nos autem membra appellauit; sicut & nos cognatorum vel amicorum membra, vocamus, hyperbole vtentes: sed illud ipsum significans quod dicebat, fideles scilicet iam per hunc sanguinem viuientes in Christo vitam, & verè ab illo capite dependentes, & hoc corpore indutos.]

109 Idem Apollolus Coloss. 1. agens de Christo, *ipse est caput corporis Ecclesie, qui est principium.* Hunc locum tanquam illusterrimum adhibet ad hanc veritatem comprobendam S. Gregorius ad versum primum Psalmi 4. Poenit. adiungitque alia Scripturæ loca (sunt autem propè infinita,) quibus Christus in persona membrorum & corporis sui, aliquid proferens induitur. [Nec mirandum, si ea quæ nobis solummodò congruunt, quasi sint sua. Christus pronunciat. Vnum quippe corpus est tota sancta vniuersalis Ecclesia, sub Christo Iesu suo videlicet capite constituta. Vnde ait Apollolus; *Ipse est caput corporis Ecclesie qui est principium, primogenitus ex mortuis.* Ipsa est enim quæ per Prophetam iucundatur & dicit nunc exaltauit caput meum super inimicos meos. Patet enim, filium qui est caput Ecclesie, super inimicos eius exaltauit, cum destructo mortis imperio, in laudem illum maiestatis æqualitate constituit, cui & dixit; *Sede à dextris meis, donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum.* Christus itaque cum tota sua Ecclesia, siue quæ adhuc versatur in terris, siue quæ cum eo iam regnat in cælis, vna persona est.]

Eadem doctrina infinites apud S. Augustin. inculcatur, nominatimque in Psal. 50. ad vers. 1. post plura, verbis illis. [In membris Christi, Christus. Et vt noueritis, quia vnus dicitur Christus, caput & corpus suum, ipse dicit cum de coniugio loqueretur, *erunt duo in carne vna.* Igitur iam nonduo, sed vna caro. Sed fortè hoc dicat de quocunq; coniugio. Audi Apolloli Paulum; *Et erunt duo*, (inquit,) *in carne vna. Sacramentum hoc magnum est, ego autem dico in Christo & in Ecclesia.* Fit ergo tanquam ex duobus vna quædam persona, ex capite & corpore, ex sponso & sponsa. Nam vnitatem personæ huius imitam & excellentem, commendat etiam Elias Propheta. Nam loquens etiam in eo Christus, vt in Propheta ait, *sicut sponsa alligauit mihi mitram, & sicut sponsam ornavit meum mento.* Se dixit sponfam, se sponsum. Quare se sponsum, se sponfam, nisi quia duo in carne vna? Si duo in carne vna, cur non duo in voce vna? Loquatur ergo Christus, quia in Christo loqui

loquitur Ecclesia, & in Ecclesia loquitur Christus, & corpus in capite, & caput in corpore. Audi Apostolum hoc ipsum euidentiùs exprimentem: *sicut enim corpus unum est, & membra habet multa; omnia autem membra corporis, cum sint multa, unum est corpus, sic & Christus.* Loquens de membris Christi, hoc est, de fidelibus, non ait, *sic & membra Christi*, sed totum hoc quod dicit, Christum appellauit. Optimè item in Psal. 61. & 42. & 122. & ferm. 61. de verbis Domini, & hom. 21. 10. Ioannem. Est ea de re vna apud Ticonium regula. Hæc ex Scripturis, & modo loquendi Scripturarum, accommodatè ad vendicandum Christo homini, dignitatem capitis Ecclesiæ.

Patres, Christo vendicantes eundem titulum.

710 Autoritas verò Patrum, disertè & explicitè agnoscitur, Christo Deo homini competere titulum capitis Ecclesiæ, ferè superflue videretur proferenda: cum prostant vbis innumera pro hac veritate testimonia. Pauca selectiora produco. S. Epiphanius hæresi 80. reprehendens Messalianos, qui comam fouebant oblongam, ait id Nazareis ex voto olim licuisse, donec veniret votum mundi. Christo autem orbi monstrato, & in caput nostrum constituto, non esse ignominia afficiendum virile caput, nutriendo comam; quod est, ipsum Christum caput nostrum, probro afficere & dedecorare.

Nysenus hom. 13. in Cant. tractans illud *caput eius aurum cephas*, præmissa notione vocis illius Hebrææ, quam ait relictam Hebræam, quod interpretis verbum Græcum eiusdem emphatis desponderet, significare tamen aliquid planè immixtum, & sincerissimè ac purissimè defsecatum, subdit. [Hoc vt de dicto proposito statuamus, adducimur: nimirum corporis Ecclesiæ caput esse Christum, Christum verò nunc dicimus, non hoc nomen ad æternitatem Deitatis extendentes, sed ad hominem, Deitatem in se recipientem; qui conspectus in terra est, & cum hominibus versatus; ipsius videlicet virginis germen, in quo habitauit omnis plenitudo Deitatis corporaliter ipsas primitias communis massæ, per quam Verbum naturam nostram induit redditam immaculatam, & ab omnibus adhaerentibus ei naturaliter vitis expurgatam. Sic enim Vates de ipso loquitur, *peccatum nullum perpexit neque inuena fraus est in ore ipsius*, qui tentatus est per omnia ad similitudinem naturæ nostræ, excepto peccato. Corporis igitur Ecclesiæ caput, & totius naturæ nostræ primitia, aurum est purum, & alienum ab omni vitiositatis mistura.]

711 S. Augustinus 1. Trinitatis cap. 12. [Secundum formam Dei dictum est, *ante omnes colles genuit me*: id est, ante omnes altitudines creaturarum. Et *ante luciferum genuit me*; id est, ante omnia tempora, & temporalia. Secundum formam autem serui dictum est; *Dominus creauit me in principio viarum suarum*: quia secundum formam Dei dixit, *ego sum veritas*, & secundum formam serui, *ego sum vna*. Quin enim ipse est primogenitus à mortuis, iter fecit Ecclesiæ suæ ad regnum Dei, ad vitam æternam, cui caput

est ad immortalitatem etiam corporis: & ideo creatus est in principio viarum Dei, in opera eius. Secundum formam enim Dei, *principium est quod & loquitur nobis*: in quo principio, fecit Deus cælum & terram. Secundum autem formam serui, *sponsus procedens de thalamo suo*. Secundum formam Dei, *primogenitus omnis creatura*, & ipse ante omnes est, & omnia in illo constant. Secundum formam serui, *ipse est caput corporis Ecclesiæ*. [En Christum hominem, caput nostrum ad immortalitatem, & caput corporis totius Ecclesiæ. Pulchrè & fuse ferm. 12. ex. 30. nouis tractans illud Esaie 57. *inhabitabunt in monte sancto meo*, quod de Christo dictum putat, quem vult appellatum *montem*. [Quia corpus eius est Ecclesia. Ipsa Ecclesia est mons. Et quid ipsa Ecclesia? corpus Christi. Adiunge illi caput, & fit vnus homo. Caput quis est? hic qui natus est de Virgine Maria, qui suscepit carnem mortalem sine peccato, qui à Iudæis cæcus, flagellatus, contemptus, crucifixus: qui traditus est propter delicta nostra, & resurrexit propter iustificationem nostram. Ipse est caput Ecclesiæ, ipse panis de illa terra. Corpus autem eius quod est? Coniux eius, id est Ecclesia. *Erunt enim duo in carne vna. Sacramentum hoc magnum est. Ego autem dico in Christo, & in Ecclesia.* Sic & Dominus in Euangelio, cum de viro & vxore diceret, *igitur iam non sunt duo, sed vna caro*. Ergo vnum voluit esse hominem Deum Christum & Ecclesiam. Ibi caput, & hic membra. Sed ideo morti voluit caput, vt prius resurgeret caput, prius iret in cælum caput, & in capite suo spem haberent cætera membra, & expectarent impleri erga se quod præmissum est in capite.]

S. Chrysostomus hom. 3. in ad Ephes. in *moralibus* ex eo quod homo sit Christi capitis corpus, egregiè planè illum stimulat ad virtutem, vtque miratur mystice esse, quale fuit Christi corpus reale. [Si corpus Christi es (inquit,) fer cruce; Ille enim tulit, fer purulentas ac saniofas excreationes, fer alapas, fer denique clauos. Tale erat illud Domini cui corpus; illud inquam corpus, quod nullum admisit peccatum, neque dolus inuentus est in ore eius. Manus ipsius nihil non fecerunt, quod ad subleuandam liberaliter alienam inopiam pertineret. Nihil os illud promebat aliquando indecorum. *Demonium habes*, audiuit, nihil interim mitissimus respondebat.] Hoc planè est, non modò Christum Ecclesiæ militantis caput agnoscere, sed etiam eximium inde fructum decerpere. Alium egregium fructum indidem colligit hom. 3. in ad Colos. [Complures sunt (inquit,) qui gaudent in malis, & corpus Christi diuellunt magis quàm milites, qui lancea illud incidebant: aut quàm Iudæi qui clauis perforabant. Minus illud malum erat quàm istud. Membra illa quæ tum intercidebantur, denuo coadunata sunt. Ista verò auulsa, nisi hic iterum coniungantur, nunquam coniungentur amplius; sed manebunt extra corpus. Quando fratrem impugnare vis, cogita te membra Christi impugnaturum, & cessabis ab insania.] Sed de fructibus ex hac veritate colligendis, infra dicendum. Nunc duntaxat spectamus quod hi fructus apertè supponunt, nempe Christum agnosci à S. Chrysostomo, caput Ecclesiæ.

Allegatio

Allectio fidelium in Christi capitis membra sit & per Incarnationem, & per Eucharistia sumptionem.

Ecclesia cuius Christus caput, Angelos quoque complectitur. Scriptura in eam rem.

712 Verum quia Christum, Deum hominem, esse in humanitate caput Ecclesiae propter homines complectitur, & homines esse membra eius, vix est cur reuocetur in dubium; idque passim inculcant Scripturae & Patres, missum facimus laborem proferendi plura Scripturae & Patrum testimonia, quibus id testatum fiat. Illud etiam ut certum supponamus, hanc hominum in Christi corpus confectionem per mysterium Incarnationis factam esse. Eo ipse enim quod Verbum caro factum est, & de plenitudine eius gratiam haurimus, ei comcorporamur ut membra; habemusque Christum pro capite. Qui tamen communicant Christi corpori perceptione Eucharistiae, habent specialem titulum, quo Christi capitis membra dicantur. Quod vnum puto voluisse Ildorum Pelus. lib. 3. Epist. 195. verbis illis. [Natura nostra supernè regenta est, (diuina & omnem orationis vim ac facultatem excedente regeneratione, tanquam ex machina quadam excogitata,) & redempta & sanctificata, & in adoptionis ius adducta, & iustificata; & Vnigeniti cohaerens affecta est, ac per sacrorum mysteriorum perceptionem concorporata ipsi reddita, & in ipsius carnis censetur. Et quemadmodum corpus capiti, eodem modo ipsa ei copulata est. Quod quidem, cum D. Paulus Christi sensum velut promus condus animaduertisset, nunc quidem his verbis utebatur, & ipsum donauit super omnia caput Ecclesiae; hoc est, praeter alia omnia beneficia, hoc eam munere affectit, ut Christus ipsius caput sit.] Suffragantur multi Graeci Patres, qui locum Apostoli Ephes. 3. & 5. de gentibus Christo concorporalibus, & membris corporis eius, quia de carne eius & de ossibus eius accipiunt, referunt ad Eucharistiam, nos Christo concorporales, & eius membra facientem. Ita S. Cyrillus lib. 11. in Ioann. cap. 16. & lib. 2. Glaphyr in Genes. cap. de Adam. & in cap. 60. Esaiae, ac S. Irenaeus lib. 5. cap. 2. quos adducit Turrianus lib. 2. de Eucharistia cap. 6. quibus adde Chrysostomum hom. 24. in 1. Cor. & hom. 83. in Matth. quatenus ait, nos sumendo Christum in Eucharistia, effici corpus eius.

Illud quoque hic non omittamus, scilicet Nysenum Orat. 12. (imo 13.) contra Eanonomium, colligere ex proposita doctrina de Christo hominum fidelium capite, infidelem quemcumque esse corpus truncum. [Qui à fide (inquit) diuulsus est, caput magis habet ab eis, & à ceruice reuulsus, quam ille alienigena. Quoniam omnis viri caput, est Christus, sicut ait Apostolus. Virum autem, fidelem omnino verisimile est nominari. Non enim infidelium Christus caput esse potest. Qui à fide seruatrice prorsus reuulsus est capite caret, haud secus quam ille Goliath suo gladio iugulatus, quem aduersus veritatem exacerat, à verò capite diremptus.]

713 Iam ad id conferamus operam, ut constet de quo apud aliquos fuit controuersia, videlicet Christum Deum hominem, non hominum modò, sed & Angelorum caput esse; sicque merito à nobis fuisse positum, Christum esse caput super omnem Ecclesiam, non tantum duntaxat, sed etiam triumphantem: Et corpus mysticum, cuius caput Christus est, non modò homines complecti, sed etiam Angelos. Hoc inficiari sunt nonnulli, quibus videtur attributus S. Chrysostomus hom. 1. in ad Ephes. in fine, ubi sic habet. [Vnum omnibus caput, Pater imposuit; Christum videlicet secundum carnem, & Angelis & hominibus. Nempe Angelis ipsum dedit caput secundum aliam originem: & hominibus, his quidem quod secundum carnem est, illis fuerit quod secundum Deum Verbum. Perinde atque dicat quispiam de domino, cuius pars flaccida sit, ac cariola vetustate ruinam interminetur: altera verò pars fortis sit. De integro reparauit domum, hoc est fortior reddidit. Fundamentum quippe imposuit solidius. Ad hanc dicendi formulam, praesentis loco differit Paulus, hoc est omnem creaturam, sub vnus capitis redegit dictionem. Sic enim omnium vnio facta fuerit, sic exacta absolutaque connexio contigerit: cum vniter sub vnum caput coacti fuerint, necessitatem veluti compaginem desuper habentes.] Quis eo loco fuerit Chrysostomi sensus, mox aperiam proponens alia ex eo loca, perspicue ferentia Christum hominem esse caput Angelorum. Quod agnoscunt communiter Scholastici apud Suerem Tomo 1. 3. partes disp. 13. sect. 1. qui rectè quidem pronuntiat id non esse aperte certum ex fide: ait tamen esse multo probabilius, cum sint pro hac parte, egregiae pleraque Scripturae & Patrum testimonia, quorum nonnulla lectura delibo.

714 Apostolus Ephes. 1. postulat à Deo, ut innoscat fidelibus, quae sit supereminens magnitudo virtutis eius in nos qui credimus, secundum operationem potentiae virtutis eius, quam operatus est in Christo, suscitans illum à mortuis, & constituens ad dextram suam in caelestibus, supra omnem principatum, & potestatem, & virtutem, & dominationem, & omne nomen quod nunciat, non solum in hoc saeculo, sed etiam in futuro. Et omnia subiecit sub pedibus eius; & ipsum dedit caput supra omnem Ecclesiam, quae est corpus ipsius, & plenitudo eius, qui omnia in euangelio adimpletur. [Non est quod hic locus, de Christo propter Deo accipiatur (Clarum est) ait ibi Theodoretus) Apostolum haec omnia posuisse tanquam de homine, ea enim de causa admiratione etiam ductus est.] Annuitque ibidem Hieronymus. Praemissis enim bene multis de Christo Deo simul & homines subdit. [Hoc quod ait, & ipsum dedit caput super omnem Ecclesiam quae est corpus ipsius, non solum hominum, sed etiam Angelorum cunctarumque virtutum, & rationabilium creaturarum, Ecclesia intelligi potest.]

Hic igitur qui suscitatus est à mortuis, & cui Deus

Deus omnia subiecit sub pedibus, quod ex Hebraeorum primo, de Christo homine accipitur; qui item sensum omnia in omnibus adimpletur, quod de Christo homine ratione sui mystici corporis in dies perfectioris ac plenioris dictum est. Hic inquam Christus homo Deus, teste Apostolo, constitutus est caput super omnem Ecclesiam etiam cælestem & Angelos, ac principatus omnes superiores comprehendentem. [Omniem Ecclesiam dicens,] ait ibi Hilarius Diaconus. Summatim totum comprehendit, quod in cælo est & in terra. Idem iuxta Chrysostomum, & Theophylactum, & Occumenium, sonant illa eiusdem capitis primi. *Græcificavit nos in dilecto Filio suo, &c. ut notum faceret nobis sacramentum voluntatis sue, secundum beneplacitum eius, quod proposuit in eo, in dispensatione plenitudinis temporum, instaurare omnia in Christo, quæ in cælis, & quæ in terra sunt in ipso.* Hanc inspirationem, & ut Græca habent *ἀνακαταστήσει* cælestium & terrestrium in Christo, Doctores prædicti, idem aiunt sonare, quod *reducere Angelos & homines sub unius capitis ditionem*, unireque eos in vno capite Christo. Et quamvis addere videantur, id in Christum cadere ratione diversarum naturarum; ita ut ratione divinæ naturæ, sit caput Angelorum; ratione verò humanitatis, sit caput hominum: tamen Apostolus qui à parte agit de Christo ut homine, eam distinctionem naturarum secundum quam Christus sit caput, neque proposuit, neque insinuavit. Unde mens eius ex qua sola nunc argumentamur, stat à nobis in verbis illis, de Christo Angelorum & hominum capite, expositis.

Est alius perillustis in hanc rem locus apud Apostolum Colof. 2. in ipso inhabitat omnis plenitudo divinitatis corporaliter & ætatis in illo repleti, qui est caput omnis principatus & potestatis. Hæc verba, ut evincant intentum nostrum, commentatio non egerit. Perspicue enim in eis agitur de Christo homine. Nec minus disertè, Christus substantialiter & reipsa Deus & homo, statuitur caput omnium Angelorum.

Insignis quoque est locus ille Davidis psal. 117. quo Christum, lapidem reprobatum, ait factum in caput Anguli, ei per similem qui caput summumque fastigium erat templi Salomonici; de quo David Prophetice viso, sic prænuntiavit, ut exillimat Villapandus Tomo 2. in Ezech. lib. 5. cap. 34. Edificium autem ex duobus parietibus confurgens, quibus lapis iste in caput anguli est superpositus, S. Hieron. Ephes. 2. & Laurentius Iustin. serm. de Ascensione, & lib. de Connubio verbi, cap. 9. aiunt esse Ecclesiam ex Angelis & hominibus coagmentatam, & tanquam ex duplici pariete confurgentem, ut scitè dixit Orho Frising. lib. 8. Chron. cap. 3. 2. ac insigniter & cum magna virginum gloria Blessens. serm. 28. *sub finem*. Breuiter idem serm. 15. descriptis septem vnitates. [Sextam (inquit,) fecit Christus; ipse enim fecit utraque vnum. Ante Christi aduentum, Angeli non cognoscebant nos conciuies suos, sed detestabantur nos tanquam ciues Babylonis. Sed Christus pax nostra, soluit parietem inimicitiarum inter nos & ipsos; & ita iam nostra conuersatio in cælis est. Iam non permittit Angelus se adorari à Ioanne, quia conciuis est eius, & conseruus Christi.]

Theob. Raynaldi de Attrib. Christi.

Patres ad idem institutum.

715 Ex variis Patrum testimoniis, signo nonnulla, S. Gregorius hom. 8. in Ezech. tractans illud, *super similitudinem throni, quasi similitudo hominis desuper*, postquam monstrauit *thronorum* nomine omnes Angelorum ordines intelligi, subdit. [Super thronum similitudo hominis, quia & super illas virtutes quæ & ipsos Angelos antecedunt: nostri est gloria Redemptoris. Notandum ergo qui ordo seruatur; Super animalia enim firmamentum, super firmamentum thronus; super thronum, homo esse describitur: quia & super sanctos homines, adhuc in hac corruptione corporis viuentes, Angeli, & super Angelos, superiores, & Deo proximæ Angelicæ potestates; super potestates Deo proximas, eleuatus est Mediator Dei & hominum homo Christus Iesus.] Agit manifestè de Christo prout homine, & de eodem non purè ut aliis locato, sed (ut postmodum aliquoties loquitur,) Angelis quoque præsidente, quod verè est capitis, ut mox patebit.

Origenes optimè hom. 6. in Iosue agens de Principe militiæ virtutis Domini, adorato à Iesu Naue. [Quis enim alius est Princeps militiæ virtutum Domini, nisi Dominus noster Iesus Christus? Omnis namque cæli militia, siue Angeli, siue Archangeli, siue virtutes, siue dominationes, siue principatus, siue potestates, omnia hæc quæ per ipsum facta sunt, sub ipso Principe militant, qui est Principum Princeps; & qui largitur principibus principatum. Ipse est enim qui dicit in Euangelio; *Esto potestatem habens supra decem ciuitates*. Et alij. *Esto tu potestatem habens supra quinque ciuitates*. Hic est, qui accepto regno regressus est.] Rursus hom. 1. in Ezech. vocat Christum, *Principem militiæ cælestis*. Et addit, idcirco post eius in terra aduentum, apertos esse cælos, quia Angeli huc frequentes commeant, ut Principi suo sint frequentes.

716 S. Augustinus in Psalm. 36. Conc. 3. [Nostis & agnoscitis, & intelligitis, quia in hoc positi estis, & ita credidistis, quia caput nostrum Christus est; corpus capitis illius nos sumus. Nunquid soli nos, & non etiam illi qui fuerunt ante nos? Omnes qui ab initio seculi fuerunt iusti, caput Christum habent; illum enim venturum esse crediderunt, quem nos venisse iam credimus; & in eius fide & ipsi nati sunt, in cuius & nos; ut esset & ipse totius caput ciuitatis Hierusalem, omnibus connumeratis fidelibus, ab initio vsque in finem; adiunctis etiam legionibus & exercitibus Angelorum, ut fiat illa vna ciuitas, sub vno Rege, & vna quædam Prouincia sub vno Imperatore, felix in perpetua pace & salute, laudans Deum sine fine, beata sine fine.] Eodem refero, quod habet libro de Agone Christi, cap. 20. Nam loquitur de vniuerso populo sanctorum, atque adeo etiam de sanctis Angelis, ait, [Quamuis eadem natura sit corporis Ecclesiæ, multum tamen distare inter caput & membra cætera, quis non intelligat? Si enim Ecclesiæ caput est homo ille, cuius susceptione Verbum caro factum est, & habitauit in nobis, membra cætera sunt omne. Sancti, quibus perficitur & completur Ecclesia. Quomodo ergo anima totum corpus nostrum animat & viuificat,

Y y cat,

cat, sed in capite & viuendo sentit, & audiendo, & odorando, & gustando, & tangendo, in cæteris autem membris tangendo tantum: & ideo capiti cuncta subiecta sunt ad operandum; illud autem supra collocatum est ad consulendum; quia ipsius animæ, quæ consulit corpori quodammodo personam sustinet caput, ibi enim omnes sensus apparent: Sic vniuerso populo Sanctorum, tanquam vni corpori, caput est mediator Dei & hominum, homo Christus Iesus.]

S. Bernardus serm. 73. in Cant. [Nec infirmitas inhonorata remansit. Hinnulus est, paruulus, caprea quoque similis perhibetur tanquam factus ex muliere; attamen super montes Bethel, attamen excelsior cælis factus. Non dicit excelsior cælis manens vel existens: sed excelsior cælis factus, ne quis putet de illa natura dictum, in qua est qui est. Sed & ubi præfertur Angelis, melior nihilominus perhibetur effectus, & non dicitur manens vel existens melior. Ex quibus apparet quod non modò in eo quod ab æterno est, sed etiam in eo quod tempore factus est, omnem sibi eminentiam vendicet supra omnem principatum & potestatem, supra omnem denique creaturam, ut potè primogenitus omnis creaturæ. Itaque Quod stultum est Dei, sapientius est hominibus & quod infirmum est Dei, fortius est hominibus. Hoc quidem Apostolus. Mihi autem non videtur errare si quis etiam sapientiæ & fortitudini Angelorum, præferendum dicat idem stultum infirmumque Dei.]

S. Chrysostomus hom. 3. in ad Ephes. ad illud dedit caput super omnia Ecclesia (ita enim legitur) in primo sensu illorum verborum, docet Christum esse Angelorum quoque & cælestium omnium virtutum caput. Et quamvis litteræ Apostoli accommodatiorem ducit alium sensum quem profert; tamen cum quem nunc retuli, non repudiat tanquam falsum, sed planè admittit. Porro non pugnat cum hoc Chrysostomi loco, ille alius qui superius in contrarium adductus est ex hom. 1. in eandem Epistolam. Eius enim loci sensus est, Christum quæ Deum, cum esset purus Christus, fuisse Angelis homogeneum: sicut quatenus homo est, habet cum hominibus affinitatem, & cognationem; & idcirco habuisse cum vtriusque rationem conuenientis capitis, quæ homogeneitatem aliquam deposcit, saltem in vna natura: quamvis etiam secundum aliam naturam, supposita alterius adiunctione, caput rectè denominetur.

717 S. Anastasius Sinaïta lib. 11. Hexaëm. fere in fine, tractans nomen *Eua matris omnium viuentium*, quam ait esse Ecclesiam, subdit, [Si me nunc vrget Iudæus, ut intelligam corporalem Adam vxorem, matrem omnium viuentium; necesse est omnino, ut dicā eam esse matrem Angelorum. Nam illi etiam plusquam nos, sunt viuentes. Quid ergo, (inquit) Ecclesia est ne etiam mater Angelorum? Nequaquam: sed quoniam vit eius est eorum creator, adoptione etiam dicitur eorum mater. Quoniam ipsos etiam fecit eius administratores spiritus, qui mittuntur ad ministerium ad eam, & pro ea. Oportet enim eos seruire adoptionis matri, & coniugi viri eius, & Dei ipsorum. Vnde cum omnia contineat & viuat, Deus im-

suit ei nomen maxime generale, & comprehendens: eam appellans *vitam*; siquidem *Vita* non est nomen personale, sed vniuersale & comprehendens: nam & in Deo & Angelis, & in hominibus congenita est vita.]

S. Agobardus idem disertè habet his verbis serm. de Trinitate. [Quod autem mediatio mediatoris Dei & hominum Domini nostri Iesu Christi, coniungat Patri omnem electam creaturam, ita ut ista ineffabili vnitate spiritus, nulla sit diuersitas generis, conditionis, & sexus, sed tam ex Angelis, quam ex hominibus vna domus & vna ciuitas Dei fiat; Atque huius tantæ & tam mirabilis vnitatis, vnum caput sit Christus, ita docet Apostolus. Nolite memineri inimicem: expoliantes vos veterem hominem cum artibus eius, & induentes novum, eum qui renouatur in agnitionem, secundum imaginem eius qui creauit eum; ubi non est gentilis & Iudæus, circumcissus & præputium, Barbarus & Scythæ, seruus & liber, sed omnis & in omnibus Christus.]

Rupertus lib. 2. in Levit. cap. 4. tractans illud, *Ece quam bonum & quam iucundum, habitare fratres in vnum.* [Continuo (inquit) subiungit, *Sicut vnguentum in capite, quod descendit in barbam Aaron, quod descendit in oram vestimenti eius.* Non ergo longè, sed propè est in ore & corde nostro mysterium vnctionis huius. Bonitatis namque & iucunditatis fratrum habitantium in vnum signum fuisse illius vnguenti effusionem, iste cecinit. Porro habitare fratres in vnum, quid est nisi omnes vnus Pater Dei, filios effectos, habere Principem & Salvatorem vnum Christum, quomodò multa corporis membra caput habent vnum: habendo scilicet concordiam, per vnum diffusa in cordibus suis charitatis spiritum. Ita planè quod dicitur hoc est. Tale bonum, tali que iucunditas est, habitare fratres in vnum, qualem per illud significari placuit, quod præsentī loco scriptum est, quia fundens oleum super caput Aaron, vixit eum & consecrauit. Et vique quia benigna largitate fufus est, primum in barbam illius, & deinde in oram vestimenti eius descendit. Mor hoc caput corporis Ecclesie, monstrat esse Christum. Et Ecclesiam accipit pro omnibus per Christum gratiam adeptis, quales sunt Angeli, iuxta Rupertum.]

Possum denique pro hac sententia profert omnes illi Patres, qui censuerunt, Luciferum eiusque partiaros, idcirco rebellasse & cecidisse, quod recusarint subdi homini, diuinis constituto capiti corporis Reipublicæ totius munda-næ, ex Angelis & hominibus integratæ: & quod naturæ humane eam sublimitatem inuiderit, censent autem hoc plurimi Patres, prolati in Tractatione de Angelis. Idem igitur Christum Angelorum & hominum commune caput, agnoscunt.

Triplex capitis mystici conditio in Christo, erga homines & Angelos.

718 subiungo suffragium rationis, quæ dicenda est ex germana notione capitis mystici. Hanc Durandus in tertium dist. 13. qu. 2. n. 5. triplici

triplici prerogativa supra cætera eiusdem corporis membra contineri docet, ordinis scilicet, perfectionis, & virtutis. Nam ut liquet ex analogia ad caput in corpore animalis, caput ordine primum & supremum est. Est enim velut quoddam cælum in hac minoris mundi domo, ut loquitur Alexand. 2. Problem. quæst. 68. ubi de capitis ad cælum proportionem fusi. De qua etiam videndus Plinius lib. 11. cap. 37. cum de cælo capitis, & Artemidorus lib. 2. cap. 38. Sicut igitur cælum ordine dignitatis ac situs supereminet omnibus mundi partibus; ita & caput omnibus membris animalis. Eaque ex causa, ut est apud Sanctum Ambrosium serm. 20. in Plalm. 118. capite minui, est sine nomine fieri: quasi solum caput, plus cæteris omnibus membris ad hominis constitutionem conferat, & solum sit homo. Quod non leuiter confirmat vsus loquendi receptus, quo singula capita, singulos homines diuinas: vel centum capita, homines totidem. Liquet ex his de ordine dignitatis, deque eminentia in capite physico; nec non etiam de perfectione eius supra membra cætera. Estque illa longe maior capitis perfectio, ex omnium sensuum concursu, euident. Nam cum alibi vnicus vigeat sensus tactus, in capite omnium simul sensuum, & exterorum & interni, sedes est locata. Postrema capitis physici prerogativa, est directio, & influxus in corpus reliquum. Quæ fere causa est eminentiæ capiti concessæ. Eam capitis physici prerogatiuam, egregie tradit S. Ambrosius lib. de Arca & Noe cap. 7. expendens illud Genes. 6. *facies arcam, & in cubito consummabis eam à summo.* Cum enim vniversum arce opificium, Philonem secutus, transferat ad humanum corpus, cæteras quidem arce partes cum reliquo corpore componit; cum capite autem, confert consummationem illam cubitalem in summo positam. [Ut reliquo corpori mensuræ sibi convenientis ad gratiam decore quadraret caput hominis, tanquam regali arce adiungeret: ex quo cum sensus omnes ad cæteras partes corporis transfunderentur, tum maxime oculi, velut speculatores & custodes, appositè providentia, propè totum orbis nostri statum desuper conuerterentur. Ipsaque mens illic locata secundum plurimorum sententiã, & maxime Salomonis, qui ait, *Oculi sapientis in capite eius quasi in aula imperiali, virtutum consilium sibi contrahat, quo stipata comitatu, & ipsa monitior sit, & tanquam ex edito quodam tuendi totius corporis regimen impertiat, responsa proferat: per quæ possimus nos ipsos, non solum rectè aspicere; nec solum quod ante pedes est videre, sed etiam cæli ipsius secreta, profundo obtutu spectare sapientiã.*] De directione igitur totius reliqui corporis per caput, & eiusdem influxu, maxime per spiritus animales, quibus sensationes omnes, & motus vniuersos administrantur, satis superque ex dictis liquet.

Christi eminentia supra homines & Angelos, & eorum quoad perfectionem excessus, due primæ capitis eorum conditiones.

719 Has capitis physici prerogatiuas, capiti morali mystici corporis æque debitas, præ Theoph. Raynandi de Attrib. Christi.

corpore cuius caput appelletur, facile erit ostendere in Christo, qui rationem capitis habet ad corpus Ecclesiæ, ex Angelis & hominibus conagmentatum. Ac de eminentia quidem & perfectione, res est extra omne dubium, tam quoad cæteros quosuis homines, quam quoad Angelos. Nam quoad homines, cum nemo fuerit inter eos maior Ioanne Baptista; *tamen qui minor est in regno cælorum, idest Christus, maior est illo;* iuxta optimam illorum verborum Glossam, traditam à D. Augustino Tractatu 13. in Ioannem, & lib. 2. contra Aduers. cap. 5. nec non ab Epiphanio heresi 26. & à Theophilacto ac Euthimio Matth. 11. Egregie in hanc rem philosophatur idem S. Augustinus in præfatione enarrationis 2. psalmi 29. referens in adificationem huic Christi supra omnes homines eminentiæ, errorem Apollinaristarum. [Aliqui ipsorum (inquit,) dixerunt hominem quem suscepit sapientia Dei, & in quo expressit personam suam non sicut cæteros homines, sed sicut dictum est in Psalmo; *Vniuersis te Deus, Deus tuus oleo exultationis præ participibus tuis;* idest, amplius quam participes tuos. Ne putetur sic vnctus Christus quomodo cæteri homines, quomodo cæteri iusti, quomodo Patriarchæ, Prophetæ, Apostoli & Martyres, & quidquid magnum est in genere humano. Quandoquidem nihil maius extitit in genere humano quam Ioanne Baptista, nec in natis mulierum maior exortitur. Si quæris excellentiam hominis, Ioannis Baptistæ est. Cui autem Ioannes se dicit non esse dignum corrigiam calcamenti soluere; quid erat ille, nisi amplius quam cæteri homines? Nam secundum Deum & secundum Diuinitatem, & secundum id quod in principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum, super omnem creaturam æqualis est Patri, sed agimus de homine. Forte putat quispiam vestrum Fratres, quia homo ille susceptus à sapientia Dei, æqualis erat cæteris hominibus. Si in tuis membris, multum distat inter caput & cætera membra, certe omnia membra faciunt corpus vnum, multum tamen interest inter caput & cætera membra. Etenim in cæteris membris, non sentis nisi tactu. Tangendo sentis in cæteris membris in capite autem & vides, & audis, & olfactus, & gustas, & tangis. Si tanta est excellentia capitis ad membra cætera, quanta excellentia est capitis vniuersæ Ecclesiæ; idest, illius hominis quem voluit Deus mediatorem esse inter Deum & homines?]

Appono præterea per illustrem S. Gregorij locum ex 18. Moral. cap. 32. circa illud, *non adagabitur ei aurum vel vitrum*, quod sic Glossat. [Quantalibet sancti claritate & perspicuitate fulgeant: aliud est homines esse sapientes in Deo, atque aliud esse hominem sapientiam Dei. Quam profecto sapientiam ille veraciter agnouit, qui mediator Dei & hominum aliquem comparare sanctorum, minime præsumpsit. Vnde & subditur, *nec connumerabuntur pro ea, vasa auri excelsa & eminentia.* Excelsum quippe vas auri Helias extitit, & excelsum vas auri Hieremias, excelsa atque eminentia vasa aurea, priores Partes fuere. Sed hæc Dei Sapientia, ut à carnali nos conuersatione redimeret, apparuit in carne, & qui illam rarer non agnouit, Mediatorem Dei & hominum, hominem Iesum Christum, vnum esse ex Prophetis putauit.

Y y 2 quem

quem electorum oculi, fide tenuerant Deum, cum viderent hominem. Vnde ab eo Sanctis Discipulis dicitur: *Quem dicunt homines esse filium hominis?* Cui cum protinus responderent: *Alij Ioannem Baptistam, alij Heliam, alij vero Hieremiam, aut unum ex Prophetis;* de suo mox sensu requiruntur; *Vos autem quem me esse dicitis?* Cui protinus Petrus, totius Ecclesiae voce respondens ait; *Tu es Christus filius Dei viui.* Quia igitur iuxta Pauli vocem, Christum nouimus Dei virtutem, & Dei sapientiam, Petrus pro hac sapientia, vasa auri excelsa, & eminentia commutare noluit, quia de illa non aliud quam erat, intellexit. Magnum quippe, vt dictum est, vas auri Ioannes, magnum vas auri Helias, vel Hieremias fuit. Sed quisquis eundem Deum quemlibet eorum esse crediderit, vas auri excelsum, & eminens pro sapientia commutauit. Ecclesia verò, pro hac sapientia vasa auri excelsa, & eminentia non commutat; quia Christum filium Dei, non vnum esse Prophetarum, sed omnium Prophetarum Dominum credit. Et mox. [Quos puros homines esse sciunt, Deo homini omnino non conferunt. Vnde adhuc subditur; *Nec commemorabuntur in comparatione eius.* Omnes enim supernae patrie electi, sancti quidem & iusti sunt: sed participatione sapientiae, non comparatione. Quid enim sunt homines Deo comparati? Lumen est sapientia: lumen & serui sapientiae vocari solent. Sed illa lumen illuminans, isti lumen illuminatum, sicut scriptum est: *Erat lux vera quae illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum.* Ipsi autem tantummodo dicitur: *Vos estis lux mundi.* Iustitia quidem, sapientia, iustitia, & serui sapientiae nuncupantur: sed ista iustitia iustificans, isti autem iustitia iustificata: De Deo quippe qui sapientia est, dicitur: *et sit ipse iustus & iustificans:* isti verò dicunt: *et nos efficiemur iustitia Dei in ipso.* Aliter ergo venerandum est lumen illuminans, aliter lumen illuminatum: aliter iustitia iustificans, aliter iustitia iustificata.] Hac faciunt plurima, quae de Christi praecellencia, & inaequabili per purum quemuis hominem perfectione, sparsim diximus toto opere.

710 Quoad Angelos verò, Christi eminentia est liquida ex Apostolo Ephes. 1. qui Christum statutum ait, supra omnem potestatem. In quae verba, insignis est S. Chrysostomi Glossa hom. 3. sic enim ait. [Omnem (inquit,) principatum, non hunc quidem, illum autem non, sed omnem principatum & potestatem, & dominationem, & omne nomen quod nominatur, si quod est in caelo; Omnibus euasit superior. Hoc de eo qui est excitatus à mortuis, quod quidem dignum est admiratione. Nam de Deo Verbo, nequaquam. Nam quod sunt culices ad homines, hoc est omnis creatura ad Deum. Si omnes homines reputabantur tanquam salua, & reputati sunt tanquam momentum statera, quae sub aspectum non cadunt, potestates, pone tanquam culices. Sed de eo quidem qui fait ex nobis, hoc est verè magnum & admirabile. Ab infimis enim terrae partibus, eam extulit. Si omnes gentes tanquam stilla, vnus homo quora pars est stilla? Sed cum fecit omnibus superiores, non solum in hoc saeculo, sed etiam in futuro. Sunt ergo potestatum quarundam nomina nobis non signata, neque nota. Et omnia

subiecit sub pedibus eius.]

De perfectione verò Christi supra Angelos, tritari quis posset. Verum, etiam si dubium non est, quin Christus spectata praecise humanitate, sit paulominus ab eis imminutus, (natura enim humana, est Angelica depressior:) Tamen spectato nexu humanitatis cum diuinitate, qui Christo homini intrinsecus est, & ad eius substantialem constitutionem pertinet; atque item dotibus ac bonis supernaturalibus creatis, praeter quibus omnes naturales perfectiones sunt res plane nihili, non est dubium quin Christus sit Angelis perfectior: vt propterea S. Gregorius neget adaequandum Christo autem obrizum, id est Angelos, locus est eximius e lib. 18. moral. cap. 29. [Non dabitur auri obrizum pro ea, Quid namque per auri obrizum, nisi sancti Angeli designantur? Qui recte & auri vocantur, & obrizum: auri quia fulgent claritate iustitiae; obrizum, quia nullum habuerunt vnquam contagium culpae. Homines verò iusti quamdiu in hac carne corruptibili mortaliter viuunt, auri quidem esse possunt, obrizum omnino non possunt: quia corpus quod corrumpitur, aggrauat animam, deprimique terrae inhabitatio sensum multa cogitantem. Num quamuis in hac vita ex magna iustitiae claritate resplendant, nequaquam tamen ad purum peccatorum sordibus carent, Ioanne Apostolo testante, qui dicit: *Si dixerimus quia peccatum non habemus, nosmetipsos seducimus; & veritas in nobis non est:* & asseruante Iacobo qui ait, dicens: *In multis enim offendimus omnes.* Propheta etiam deprecante, qui ait: *Ne iustitia iudicium cum seruo tuo: quia non iustificabitur conspectu tuo omnis viuens.* Auri ergo obrizum illi nuncupantur, qui in ea qua constati sunt innocentia perdurantes, & fulgent claritate iustitiae, & nullis vel minimis maculis sordibus culpae.] Et tamen auri hoc, etiam obrizum, non aequat Dei sapientiam Christum, perfectione & dignitate: sed longe subius eam iacet. Exercitus Angelorum (ait S. Epiphanius orat. de Laudibus Deiparae:) sum scilicet pedum Christi & proidentes nec videre possunt, nec contingere, quem appressis labijs Viago circulat.

Tertia capitis mystici conditio, Directio ac influxus; ac primum directio hominum per Christum.

721 Rata itaque & certa Christo est respectu hominum & Angelorum duplex praerogatiua capitis moralis de qua haecenus; nempe eminentia, & excessus quoad perfectionem. Tertia quae in directione & influxu sita est, non est adeo euidentis: Et ipsa tamen euinci potest, tum quoad homines, tum quoad Angelos. Directionem hominum per Christum, monstrant sufficienter quae infra profertur de Christo Doctore iustitiae, & Lucis mundi, ac Sole iustitiae: ita vt qui eum sequitur non ambulet in tenebris, sed sciat quod vadit quia lucem mundi videt. Nec parum etiam eam nostram per Christum directionem firmant, quae de Christo notissima virtutum & perfectionis exemplari perfectissimo, quem sequentes ad exquisitam perfectionem promo uamur, diuinitus exhibito, sub-

peritis sunt disputata, agendo de perfectionibus voluntatis Christi. Nunc obiter idem confirmo, ex eo quod plerique Patres Christum dicunt expressum in columna nubis, quae erat Hebraeis directrix viae. Signo nonnullos. S. Cyrillus lib. 4. in Ioann. cap. 28. tractans illud, *Domine ad quem ibimus: verba vitae aeterna habes*; docet ex his verbis haberi, solum Christum esse sequendam, eique inhaerendum tanquam fido ductori. Quod confirmat exemplo Hebraeorum quibus praevia columna facta est dux viae. Idipsum autem factum & re ipsa praestitit Christum, quod columna illa typice significabat & materialiter praestabat, sic docet sanctus Cyrillus [Quando igitur Sapientia domum sibi (vt Salomon dicit) aedificauit & verus sibi tabernaculum, templum illud constituit, quod a Virgine assumpsit, in quod ineffabiliter ex sinu Patris descendit factus homo; tunc iam illuminatis, & iuxta Paulum in die ambulantis, nubes factus, istum peccatorum extinguit. Errantibus vero adhuc, & quasi nocturnis in tenebris degentibus, illuminans ignis constitutus, in ardorem Spiritus eos transformat, feruere namque Spiritu, bonos atque fideles credimus; nec aliud quam quod diximus, nubis in die super tabernaculum, ignis vero in nocte visam speciem significasse putamus. Stare autem & sequi ad nubis notum & statum iubeantur, vt illud intelligas quod a Christo dictum est: *Qui mihi ministrat, me sequatur: & ubi ego sum, ibi sit & minister meus*. Fixum enim esse ac indissolubiler habere Christo, fidelem oportet, quod ex ambulandi cum eo voluntate ac opere significatur, non enim corporis itinere id intelligitur, sed virtute atque animo perficitur. Et in calce capituli, post longam ad Christum aptationem omnia quae intra tabernaculum clauderantur, quia columna super tabernaculum, ex quo semel erectum fuit, conspiciatur, eandem directionem tabernaculo praesignanti tribuit & sic concludit. Tenebatur autem tabernaculum, omniaque continebat, vt vnum omni non multa esse viderentur. Vnus enim, quamuis multifariam in nobis intelligitur, Christus est. Tabernaculum quidem propter carnis tegumentum. Area vero legem habens reconditam, vt Dei Patris Verbum, Mensa, vt cibus & vita, Candelabrum, vt lux spiritalis. Altare incensi, vt odor suauitatis in sanctificatione. Altare holocausti, vt hostia pro totius mundi vita ad crucem acta. Omnia vero haec sanctificantur: quia quocumque modo Christum intelligas, totus sanctus est. Tabernaculo igitur precedente, Hebraei sequebantur; stante castra metabantur: vt nos discamus, nullum alium datum nobis esse ducem ad salutem, quam Verbum Dei hominem factum.]

722 S. Ambrosius serm. 5. in Psal. 115. ad v. r. dicitur. I. gem viandi sanctis commentibus, ducente Christo, esse praescriptam, orditur a directione filiorum Israel per columnam. Praebat enim illos Deus per diem in columna nubis, vt refrigeraret viantibus: Noctu autem in columna ignis, vt viam ostenderet ambulantis, & tenebras dimoueret. Lex viarum, columna & ignis & nubis. Denique in columna nubis loquebatur ad eos. Vbi volebat exercitum requiescere labore itineris, non movebatur columnam aignis, nec transibat nebula lacis. Quando

autem volebat exercitum mouere, prouehabatur & columna ignis in nocte, columna autem nubis in die. Illa autem columna nubis specie quidem praecedebat filios Israel; mysterio autem significabat Dominum Iesum in nube venturum leui, sicut dixit Esaias, hoc est in Virgine Maria. Et mox, exposita spiritualiter confectione itineris, & varietate mansionum, subdit. Variantur merita mansionum, quia nulli iugis in hoc saeculo viuendi potest esse successus. Bonus igitur Imperator, alibi manna esurienti populo ministravit; alibi porum de petra fluere, quo sitim populi restingeret, augusta prouisione praecipit; alibi legem dedit; alibi triumphos donauit, vt his beneficiis fortis exercitus, nullum prolixum itineris sentiret laborem. Itaque in illo populo typus fuit, in nobis veritas. Nos igitur committamus iter nostrum ductui Domini Iesu, qui legem primo introduxit; & antea pro Iesu in terram repromissionis in possessionem populo suo dedit. Sed etiam quando Moyses videbatur ductor esse, aderat illi Iesus: aderat autem illi, non palam, nec aperte ductorem aut principem populi sese gerens. Expectabat enim donec Moyses tempus explect suum, quo completo successit Iesus. Itaque si consideres Scripturam dicentem: *Erunt dies eorum annorum viginti*. Videbis mysterium plenitudinis temporum ex centum viginti annis, per quos & Moyses in monte requieuit, & Iesus manifeste mansionum suscepit principatum; vt iam non sub legis timore sit populus, sed resuscitatus a mortuis, fructu vitae fruatur aeterna.]

Idem in Psal. 43. ex hoc hominum per Christum ducatur, exponit cur Christus saepe in Scriptura sit dictus *Taurus* sic enim scribit, actiogens benedictionem Iosephi. [Pulchre ait Scriptura *Tauri decor eius*. Sicut enim Taurus ducit armentum: ita Christus plebem gentium ducit ad Ecclesiam, inducit ad pascua, vt posset dicere, *In loco pascuae, ibi me collocauit: super aquam refectiois constituit me*. Huius Tauri decore pro capto nostrae fragilitatis, armenta secuta sunt praecedentem, vt vitam adipiscerentur aeternam. Mugit hic Taurus, & mors refugit. Leo rugit, & quis non timet? Verè maxima Taurus victima, vt ab Aduersariis assumamus testimonium. Quae maior enim victima, quam quae mundi totius peccatum suo cruore mundauit? Audi quia ipsum Taurum dicit etiam sanctus Propheta Iacob, cum reuelaret Domini passionem, quem Iudaei postea persecuti sunt. *In furore, inquit, suo subueruerunt Taurum*. Et vt aperiret quia de Iudaeis dicebat, addidit: *Diridam eos in Iacob, & disperdam illos in Israel*.]

723 Neque vero nobis duntaxat Christus Dominus, dux huius viae & peregrinationis censendus: nam etiam antiquos praemonstratos direxit. Prospiciebant enim, tametsi minus expresse quam nos, quae itinera ad salutem Dei esset inuitus, illisque insitebant. Quod Iob contigisse, S. Augustinus lib. 2. de Peccat. mer. cap. 11. ita exponit, cum retulisset Iobum fuisse a Deo increpitum. [Et ipsa increpatio qualis est, quae ex Domini Christi persona intelligitur? Enumerat ille diuina opera potestatis suae sub hac sententia increpans, vt eum dicere appareat: Nunquid potes haec tanta quae possum? Quod autem pertinet, nisi vt intelligat Iob, (etiam hoc & diuinitus inspiratum: vt pasceret Chri-

stum ad passionem esse venturum; intelligat ergo quàm debeat æquo animo tolerare quæ per-
tulit, si Christus in quo peccatum, cum propter
nos homo factus esset, omnino nullum fuit; &
in quo Deo tanta potentia est. Nequaquam ta-
men passionis obedientiam recusavit: Quod pu-
riore cordis intentione Iob intelligens, respon-
sioni suæ addidit. *Auris auditu audiebam te prius
& nunc ecce oculus meus videt te; ideo vituperavi
meipsum & distabui, & estimavi meipsum terram &
cinerem.* Quare sibi ita in hoc tam magno intel-
lectu displicuit: Neque enim opus Dei quo erat
homo, rectè poterat illi displicere, cum etiam
ipsi Deo dicatur, *opera manuum tuarum ne des-
pexeris* sed profectò secundum illam iustitiam
qua se noverat iniustum, se vituperavit atque
distabuit, estimavitque se terram & cinerem,
mente conspiciens Christi iustitiam: in cuius
non tantum divinitate, sed nec in anima, nec in
carne, vllum potuit esse peccatum. Quod de Io-
bo à S. Augustino dicitur; profectò illum ex
prædemonstrata Christi sanctitate, & eminenti-
ssimis virtutum exemplis, æquè dici poterat
de omnibus antiquis iustis: qui à longe prospec-
tantes Christum, ut Apostolus docet, sublucen-
te inde notitia, dirigebantur ad omnem sancti-
tatem.

Angelorum per Christum directio.

724. Iam Angelorum directionem per Chri-
stum, intelligere ex eo possumus, quod illos
adhiberi ad Ecclesiæ administrationem, Apo-
stolus testis est Hebræorum 1. confirmans om-
nes esse administratores spiritus, propter eos qui
hereditatem capiunt salutis. Omnes inquam, ut
ad caput illud primum affirmat Ribera, & ibi-
dem Iustinianus v. 14. à num. 8. & amnuit Vie-
gas in caput. 12. Apocal. sect. 18. ac Serarius in
cap. 5. Iosue 9. 45. *sub finem* Pineda in cap. 13.
Iobi v. 23. n. 8. proferes multos Patres. Et quam-
vis Suares lib. 6. de Angelis cap. 10. n. 44. & Val-
quez 1. parte disp. 244. cap. 2. ac alij plerique
Scholastici, missionem superiorum Angelorum
arceant ad negotia graviora & principalia; tamen
hoc quoque nobis satis est, ut intelligamus om-
nes Beatos Spiritus in Ecclesiæ bonū impendi,
cum res fert. At hoc non fit absque directione
Christi, qui Rex Ecclesiæ & Præses est, debet-
que omnia ad eius bonum facientia curare, &
ad ministros omnes salutis hominum, subordi-
natos habere & quamvis ante Christi adven-
tum fuerint humanæ salutis administri, & pro-
curatores, tamen contulit eis Christus, ut fruc-
tuosius multo in procuracionem illam incoim-
berent. Quod Origenes hom. 12. in Luc. egregie
tradit. Merito igitur ei advenienti, fuerunt sub-
ordinati. Hoc refertur quod Christus Ioannis 1.
agens cum Nathanaële, dixit fore ut *videret
cælum apertum, & Angelos Dei ascendentes ac
descendentes super filium hominis*; quibus verbis
ut D. Augustinus auctor est lib. 16. Civit. c. 38. &
lib. 12. contra Faustum cap. 26 fit allusio ad sca-
lam Iacob de qua Genes. 18. in eo typo quem
fuit ad Christum accommodant Fernandus in
visiones & Sandæus in Theol. Symbol. lib. 4.
comment 4. n. 8. & 9. Petra à Iacobo inuncta,
Christum Ecclesiæ lapidem primarium, divini-
tatis vngvine delibatum signabat: Angeli verò
exhibiti sunt ascendentes, ad significandum mi-
nisterium quod Christo exhibent, in Ecclesiæ

gubernatione, & animarum deductione ad glo-
riam, ut habet Origenes hom. 25. in Lucam: &
aperte tradit S. Bernardus serm. 5. & 6. de Dedic.
Ecclesiæ, qui ascensum de visione Dei, descen-
sum de prædicto ministerio interpretatur. Ne-
que verò placent; qui descensum illum & al-
censum Angelorum, ad Natiuitatem, Passionem,
vel Resurrectionem, aut Ascensionem Christi
referunt. Quos adducens Ribera in cap. 1. Ioan.
sub finem conciliat, dicendo omnibus illis tem-
poribus, visos esse Angelos ascendere & de-
scendere super filium hominis, propter Chri-
stum, & ut eius gloriæ seruirent. Et affuerunt
sanè Christo cum nascenti; ut liquet ex Luca 2.
obseruatque S. Chrysostomus in Plal. 8. inter eos
Cherubin quoque ac Seraphim fuisse: tum etiã
cessantem ieiunare, ut habetur Matth. 4. nec non
ad passionem se accingenti, ut est apud Lucam
c. 22. Nec videtur dubium de Resurrectione &
Ascensione. Tamen verius mihi videtur quod sic
ibi Toletus annotat. 80. post S. Cyrillum lib. 2. in
Ioan. cap. 21. videlicet, Christum verbis illis Ioa.
1. non egisse de singulari aliqua Angelorum vi-
sione, sed de vniuerso ministerio quod Angeli
Christo exhibent in bonum nostrum, & Eccle-
siæ administrationem. Quæ etiam est congrua
inter plerasque scalas Iacob interpretationes. Ru-
pertus tamen lib. 7. in Genes. c. 22. concinens al-
modum, sed longè aliter cum Angelorum al-
censum & descensum sic interpretatus; præ-
tius enim scalam esse Incarnationis mysticam,
subdit: Vidit & Angelos ascendentes & descen-
dentes per eam. Angeli Dei, id est, nunciij sancti
prædicatores sunt veritatis, nunciij vel reles
vtriusque, diuinæ pariter & humanæ generatio-
nis Iesu Christi. Hi nunquam sursum & deorsum
fixi consistunt, nunquam enim purum Deum
aut purum hominē prædicant esse semen Abra-
hæ Iesum Christum, sed sursum ac deorsum in-
offenso pede currentes, diuinæ ascendentes, qui
in principio erat Verbum dicunt ascendentes, quia
in principio erat Verbum, dicunt descendentes,
quia Verbum caro factum est. Descendendo Deum
hominem factum; ascendendo fatentur Deo ho-
minem vnitum. Ideo rectè duo generationis
huius prædicatores Matthæus & Lucas, elec-
tum hunc & descensum sibi diuiserunt, ut ille ab
Abraham descenderet, quæ ad Virginis vterum
hic ab ipso, qui putatur filium Ioseph, ascenderet
usque ad Deum.]

Hæc ille de more pereleganter, sed ut videt,
extra litteræ seriem, cui conformis valde est
sensus quem tradidimus. Greg. item Nilensis lib.
de vita Moïsis, eodem refert quod Cherubin ap-
pingebantur arca; [Cherubin quoque illa, in-
quit] quæ suis arcem contegunt alis, ceteraque
omnia, quæ ad sustinendum contegendumque
tabernaculum describuntur, si quis ad superius
respicit, Angelorum est multitudo in taberna-
culo ipso conspecta, quo corpotes hæc, secun-
dum Dei voluntatem sustentantur atque regun-
tur. In illo cum tabernaculo veri videntes nostri, &
habitant & sunt qui ad ministerium mittuntur
propter futuros salutis hæredes; qui sicuti quidam
annuli, in animos saluandorum immittuntur, ad
sublimitatem virtutis ad terram deiectionis ele-
uantes. Arcam autem Christum significare, ne-
minem latet. Itaque Angeli arcam obtegentes
pedibus suis, eamque veluti circumplectentes,
addictos Christi obsequio cælestes spiritus in
salutem

salutis nostræ procuratore insinuat. Ex quibus patet, quod affirmabam de Angelorum directione per Christum.

725. Quod si nomine *directionis*, illuminationem & instructionem accipere velimus, neque hæc Angelis à Christo defuit. Testimonio namque S. Dionysij cap. 7. Cœlestis Hierarchiæ, exponens illas Angelorum percunctationes quæ extant Psalm. 23. & Esaiæ 62. ac 63. Christus per seipsum Angelos quosdam docuit supernaturalia quædam mysteria quæ ignorabant. Eodemque pertinere videtur, quod Apostolus Ephel. 3. affirmat, delectum se à Deo, ad annuntiandum gentibus inuestigabiles Christi divinitas, & dispensationem sacramenti absconditi à seculis in Deo, ut innotescat principibus & potestatibus in cœlestibus per Ecclesiam, multiformis sapientia Dei. Vbi certum esse debet, agi de bonis Angelis; explodendumque esse quod Hilarius Diaconus apud Ambrosium comminiscitur de illuminatione & abductione Dæmonum ab errore per Pauli prædicationem. Verba namque Apostoli simpliciter accepta, ut adiunctio illa in cœlestibus, insinuat, & communis fere Patrum expositio tradit, cadunt in bonos Angelos; quos etiam S. Augustinus 5. de Genesi ad litteram cap. 19. intelligi vult nomine Ecclesiæ illius per quam innotescere Christi mysterium affirmat Apostolus. Non enim illud per Ecclesiam, sumit in sensu quasi effectiuo; itavt sensus sit, Angelos ab Ecclesia edoceri. Contrarium enim late traditur à S. Dionysio cap. 4. Cœlestis Hierarchiæ sub finem: Sed sumit tantum notam subiecti, vultque sensum esse, per Ecclesiam cœlestem, idest inter Angelos innotuisse sacramentum mortalibus absconditum. Sed simplicius est, & litteræ coherentius, ut Ecclesia ibi sit terrestris Ecclesia, per quam dicitur innotuisse Angelis mysterium Christi; quatenus occasiones Ecclesiæ à Christo edoceri, consecutus est, ut quod habetur apud Athanasium quæst. 129. ad Antiochum in huius loci Paulini expositione, Angeli de altissimis mysteriis, pleraque saltem quod circumstantias perspexerint, quæ prius ignorabant. Quamvis enim Angelos à principio beatitudinis præscivisse Christi adventum doceat S. Thomas 1. parte quæst. 57. art. 5. tamen pleraque tantum mysterij adiuncta, primum perspexerunt, cum nobis ostensa sunt; quod est, Angelos habere à Christi capite directionem quam quærebamus. Id quod late versat, eum Pauli locum expendens Gregorius Nyssenus hom. 8. in Cant. non satis commodè intellectus à Theophylacto Ephel. 3. accipiendus autem cum ea temperatione quam dixi. Et cum eadem temperatione accipienda sunt quæ S. Cyrillus in Thesauro, adductus à S. Thoma opusc. 1. cap. 26. & S. Chrysostomus præfatione in Ioannem Angelos è Beati Ioannis Evangelio pleraque mysteria edoctos tradunt: quæ ut sonant admitti non posse, late prosequitur Pererius in proleg. ad Ioannis Euang. disp. 8. Quod verò Anastasius lib. 1. Exæm. sub finem, ait Angelos à nobis Christum visibilem habuisse eumque per nos cognovisse; & idcirco nos diligere, vel eodem modo exponendum est; vel ita ut sit sensus, Christi corporationem & in substantia visibili adventum, occasione nostri accidisse pro amore quo Verbum in nos exarsit: quod est magnum Angelis incentivum ad

nos diligendos. Quomodo enim non amarent quos vident ita à Deo & Christo amatos?

Quæ hæcenus de Angelorum directione per Christum caput, sunt constituta, illustrari & confirmari possunt, ex communissima & certa doctrina Theologorum cum S. Thoma 1. parte quæst. 113. art. 4. ad 1. qua negatur, Christum habuisse custodem Angelum. Christus enim idcirco non potuit ab Angelo custode dirigi, quia est dominus & director Angelorum, quippe caput eorum. Eam doctrinam de custode Angelo nequaquam dato Christo domino, patres tradiderunt apud Suarez lib. 6. de Angelis cap. 16. n. 21. Optimè verò id expressit Origenes hom. 31. in Lucam, tractans quod tentator ex Scriptura Christo proposuit, Angelis suis Deus mandavit de te. [Vide (inquit Origenes,) quomodo, & in ipsis testimoniis, versipellis est. Vult enim imminuere gloriam Salvatoris; quasi Angelorum indigeat auxilio, offensurus pedem, nisi eorum manibus sublevetur. Adsumit testimonium, & interpretatur illud de Christo, quod non de Christo, sed de Sanctis generaliter scriptum est. Liberè quippè & tota confidentia contradico Diabolo super Christi persona hoc non posse intelligi. Neque enim indiget Angelorum auxilio, qui maior Angelis, & melius ipsis hereditatem consecutus & nomen. Nulli Angelorum inquam dixit Deus; *Filius meus es tu ego hodie genui te*. Ad nullum eorum quasi ad filium loquutus. *Qui facit Angelos suos spiritus, & ministros suos ignem viventem*: sed ad Filium proprio suum, de quo innumerabilia loquitur in Prophetis. Non indiget, inquam, Angelorum auxilio Filius Dei. Quin potius disce Diabole, quod nisi Iesus adiunxit Angelos, offendent pedem suum. Et si quis Angelorum visus est offendere, de quibus dudum lectum est quia Angelos indicabimus, idcirco offendit, quia non extendit manum suam ad Iesum, ut apprehensus ab eo non offenderet. Quoniam enim in propria virtute confidens, non inuocas præsidium Iesu, offendisti, & credere in Iesum Christum filium Dei noluisti.]

Influxus Christi capitis in homines lapsos, cuiusmodi.

726. Restat ut influxum Christi in homines & Angelos, stabiliamus, & exponamus: Ac primum quoad homines, qui vel sunt Christo posteriores, vel anteriores, siue in statu naturæ lapsæ spectentur, siue in natura integra, & in statu innocentie, pro illo per brevis tempore quo duravit. De hominibus in natura lapsa, siue Christum antecesserint, siue sint subsecuti, certissimum est omnia gratiæ dona quæ accipiunt, ex Christi influxu esse derivata. Suppono dona gratiæ, etiam sanctificantis, concessa hominibus ante Christum fuisse. Quamquam fuisse qui negarent, ante Christi adventum collatam fuisse gratiam sanctificantem mortalibus, refert S. Thomas Opusc. 1. c. 16. Damnans id hæreseos. Itaque extra dubium esto, collatam fuisse hominibus gratiam ante Christi adventum. Quod autem nunc addo, est; eam gratiam omnium mortalium in natura lapsa constitutorum, ex Christi influxu fuisse derivatam. Non ago de influxu physico, quem constat non posse locum habere in personas Christo anteriores: Et planè frustra

fuit inuehi pro aliis, cum omnes Scripturæ quibus ille Christi influxus asseri potest commodissime & sufficientissime exponi possint de solo influxu morali, de quo proinde solo, sum sollicitus.

Restrinxī item me, ad dona gratiæ; quia fa-
teor bona naturalia non prodire ab influxu
moralī Christi. Neque enim Christus venit, aut
mortuus est, ut homines conderentur, vel ut
Philosophi & Oratores euaderent, aliusve qui-
busuis bonis naturalibus abundarent: sed ut ius-
ti & sancti efficerentur: quod S. Augustinus in-
finities tradit, & nominatim Epist. 105. & 45.
Et lib. de dono perseuer. cap. 8. & serm. 11.
de verbis Apostoli à Christo propt Verbo con-
ditos homines admittit; refectos autem à verbo
in carne, cui negat influxum in primam condi-
tionem. Nimirum Christi. Scopus fuit, reparare
non instituere naturam: ideoque tametsi natu-
ram ornamentis gratuitis adauxit, circa natu-
ralem tamen eius statum ac ordinem, nihil va-
riauit. Sunt tamen qui hinc excipiant eos qui
exorari à parentibus, aut alia supernaturali ra-
tione, esse acceperunt. Hos enim accepisse na-
turale esse per Christi merita affirmant, ut re-
fert & latè reicit Salazarius in Opere de Con-
cep. cap. 24. à num. 18. eo deueniens n. 28. ut di-
cat, etiam illos qui de sterilibus parentibus &
vulua emortua nati sunt futuros fuisse quamuis
defuisset supernaturale illud medium à Christo
dimanans, quo ipsorum existentia exorata est:
Tantum quippe precibus illis factum esse cen-
set, ut qui ex aliis parentibus nascituri essent,
interpositis huiusmodi precibus, nascerentur ex
istis. Hoc mihi agrè persuadetur, videturque
pugnare cum illis verbis ex cap. 7. Ecclesiastici
*honora patrem tuum, & genitum matris tue non
obliuiscaris. Memento quod nisi per illos, natus
non fuisses.* Nec sanè eum dicendi modum inire
neceffe, ut tueamur naturalia beneficia, ipsam-
que in primis existentiam, non obtingere ho-
mini ex Christi meritis quod S. Augustinus
rectè statuit. Facile quippe dici potest, eos quo-
rum natiuitas datur parentum aut aliorum pre-
cibus, non fuisse quidem de facto ex aliis nas-
citurus, si preces non fuissent interpositæ: Ta-
men quod ex his nascantur positis precibus,
hanc non esse gratiam Christi respectu sobo-
lis sic editæ: esse tamen magnum Dei creatoris
beneficium, aliter à Deo concessum quam per
Christum, cuiusmodi etiam est mundi fabrica-
tio. Esto respectu parentum (quod vnum vo-
luit Molina prima parte q. 23. art. 3. disp. 2.
concl. 2. naturale hoc sobolis beneficium, possit
esse gratia per Christum, quatenus bona tem-
poralia propt salutis instrumenta, censentur
supernaturalia; & sub Christi meritum æquè
cadunt, ac si entitatiuè supernaturalia essent.
Sed sic, sumus extra quæstionem propositam,
quæ mouebatur tantum de bonis merè natu-
ralibus, nec spectantibus ad ordinem gratiæ, cui
supponimus accenseri talem sobolis productio-
nem, respectu parentum quibus supra natu-
ralem cursum conceditur.

*Funditur ad quodcumque supernatu-
rale beneficium.*

727 Bona ergo quæcumque supernatura-
lia, homini in hoc naturæ lapsæ statu concessa,

deberi Christo tanquam causæ morali, certissi-
mum est. Ita enim apertè habet Apostolus
Ephes. 1. *benedixit nos Deus omni benedictione
spirituali, in celestibus, in Christo.* Expende illud
omni benedictione. Nullam enim excipit; item-
que illud in *celestibus*, quod fert sermonem esse
de supernaturali benedictione, quæ ad celestem
gloriam prouehamur. Illud denique in *Christo*,
idem est ac per Christum, tanquam causam mo-
ralem. Idem apertissime sonant illa Christi Ioan-
15. toties apud S. Augustinum ac in Conciliis
in hanc rem librata, *sine me nihil potest fieri.*
Et illa anteriora, *ego sum vitis, & vos palmites:
sicut palmes non potest ferre fructum nisi man-
serit in vite, sic nec vos, nisi in me manseritis.* Quæ
verba, clarissime exprimunt necessitatem omni-
modam vitalis succi, & auxiliorum gratiæ, ad
supernaturaliter operandum conferendam per
Christum. Sed quod omnis planè gratia à Chri-
sti fonte petatur, Baptista, Ioannis 1. apertè do-
cuit, cum dixit, *omnes de plenitudine eius acce-
pisse, & gratiam nobis oblige pro gratia.* Quæ
verba commodissime accipi de gratia accidenta-
ria, data mortalibus pro gratia substantiali,
ipso inquam Christo, tractatum supra est, nec
est quod hic iteretur. Sed & omnes voluntates
sanctorum qui sunt in terra eius, à Christo Psal.
15. suas dici quia sunt ex eius gratia, S. Augusti-
nus Epist. 59. ad q. 2. optinè notauit. Origenes
hæc. 4. in Iohannem huc quoque aptat locum
Apostoli *sanctificans, & sanctificati, ex vno eni-
ne.* Qui sanctificat, Saluator est, iuxta hoc quod
homo est, à Deo Parte accipiens sanctitatem.
Zeno Veron. serm. in Psal. 126. *in fine* Christum
vocat portam celestem, Dominicam, regiam,
de qua scriptum esse ait à Psal. *hæc porta Do-
mini, in fide intrabunt per eam:* quod addit, id ip-
sum esse quod dixit Christus, *nemo venit ni-
si per me*, de quo plenius cum de Christo
ostio.

Nihil verò aptius, ad vniuersum iustificatio-
nis progressum, à primo auxilio ad clausulum
vsque collatæ gloriæ, vendicandum Christo
capiti, quam attenta consideratio Encomio-
rum quæ Dauid Psal. 71. Christo Domino tri-
buit. Eum quippe Psalmum etiam fortassis
titulus Psalmi & cortex litteræ primorum ver-
sum in Salomonem non incommode cadit,
ex primaria tamen Spiritus sancti intentione
(ut vniuersè de similibus Scripturis disputet
Pineda lib. 6. de Salomo. c. 18.) vel ex repentino
Prophetæ diuinitus afflati profulso, de Christo
esse, & de eo solo maxima ex parte accipi debe-
re, S. Augustinus 17. Ciuit. c. 8. rectè confirmat.
Sed egregie omnino Ildorus Pelus. lib. 4. Epist.
203. cuius doctrina, pro huiusmodi prophetiis
historiæ cuiuspiam inædificatis, insignis est. In
eo itaque Psalmo, Dauid præmissa Christi ma-
iestate & regno amplissimo subdit *versu 11.*
Christum liberaturum à potente, pauperem cui
non erat adiutor, eisque parcatum, & animas
eorum saluaturnm, ac ex vltis & iniquitate re-
dempturum; sicque nomen eorum, honorabile
coram illo futurum. Quibus verbis generis humani à Satana
describitur vniuersi generis humani à Satana
calumniatore oppressi, subleuatio per Chri-
stum, collata remissione peccatorum, quæ vltis
dicuntur, ut ibi annotat D. Augustinus, quia
supplicium datur supra forem; & plus mali
habetur in suppliciis, quam habitum fuit pec-
catis.

caris. Ab his ergo vltis liberamur, & emundati à peccatis, honorabiles per eundem coram Deo efficimur: id est iusti, & amici, viuentēque in Deo, depulsi per Christum peccati morte, & indulta peccatorum remissione. Quod significantes antiquos Patres, tanto studio ambuisse sepulturam in terra sancta, declarat insigniter D. Augustinus quæst. ibi in Genes. his verbis. [Cadaueribus mortuorum peccata significari in lege, non dubium est, cum iubentur homines post eorum contredactionem, siue qualemcumque contactum, tanquam ab immunditia purificari, & hinc illa sententia ducta est: *Qui baptizatur a mortuo, & iterum tangit illum, quid proficiat lauatio eius? Sic & qui ieiunat super peccata sua, & iterum ambulans, hac eadem facit.* Sepultura ego mortuorum, remissionem significat peccatorum, eo pertinens quod dictum est: *Beati quorum remisse sunt iniquitates, & quoties sunt peccata.* Vbi ergo sepelienda erant hoc significantia cadauera Patriarcharum, nisi in ea terra vbi ille crucifixus est, cuius sanguini facta est remissio peccatorum. Mortibus enim Patriarcharum, peccata hominum figurata sunt. Dicunt autem ab eo loco, quod *Abramam* vocatur, vbi sunt illa corpora, abesse locum, vbi crucifixus est Dominus, ferè triginta millibus, vt etiam ipse numerus significari intelligatur, qui in baptismo apparuit ferè *triginta annorum*: & si quid aliud de re tanta, vel hoc modo, vel sublimius intelligi potest.]

728 Itaque iustificatio prima, & quatenus remissionem peccati, & quatenus infusionem gratiæ, & necessarias ad eam aptationes complectitur, obtingit nobis per Christum; iuxta Dauidem citato loco. Vt autem progressionem quoque & incrementum iustitiæ, & perseuerantiam in ea, atque adeo brauij prehensionem, debet nobis Christi meritis agnoscamus, addit Dauid; *Erit firmamentum in terra in summis montium*; vbi significatur, loca cæteroqui incolta, frugibus sementis supernaturalis per Christum factæ, abundantia: tantamque ait Dauid fore soli diuinitus exculti feracitatem, vt colui procerissimas Libani cædros exaequant: quod mirabile omnino gratiæ & sanctitatis augmentum præfert & hoc est quod apertius mox insinuat, cum addit, ista exponens, *floribunt de ciuitate*, ciues scilicet sicut *fœnum terre*. Potest etiam illa Libani per fructus terræ supergressio, denotare felicitatem sanctorum, & exaltationem super celos, qui Libano plerumque designantur in Scripturis. Sic igitur impletur quod sub Psalmi clausulam affirmat Dauid, *benedicentur in ipso omnes tribus terræ*. Omni inquam benedictione, atque adeo tam gratiarum actualium, quam sanctificationis & remissionis peccatorum, ac perseuerantiæ, & gloriæ collatione. Giselbertus in altero cap. 4. sub finem, huc refert benedictionem Sabati. Agens enim de quiete Dei in Sabato, cui benedixisse dicitur, & vt sanctificaretur, mandasse. [Hæc benedictio (inquit) & sanctificatio, maiorem benedictionem & sanctificationem significat. Sicut enim crebris victimis sanguis Christi semel fundendus significabatur, ita per requiem diei septimæ post opera sex dierum celebratam, signabatur illa dies Sabathi, quo Christus semel in sepulchro quieturus, perfectis sex diebus omnibus operibus mundam sexta die restaurauit.

Theob. Raynaldi de Aurib. Christi.

in qua antiquæ ruinæ operis saluationem, se perfecisse declarauit. Dixit enim, *Consummatum est, & inclinatio capite, emisit spiritum*. Hæc ergo sanctificatio, & benedictio, & requies, post opera valde bona, significat, nos post opera bona quæ in nobis ipse operatur, peruenturos ad requiem cælestis vitæ, fruituros æterna sanctificatione & benedictione. Quapropter hos dies vespæram habere, non scribitur.]

Vides meritò Christum (quod supra cap. 3. referebam ex sancto Bernardo serm. 13. in Cant.) velut spirituales gratiarum omnium Oceanum esse, ex quo omnes in hominem lapsum fluij & riui gratiarum, ac diuinum benedictionum dimanant. Post Scripturas porro tam perspicuas, superuacuum cen eo, obcuriora quædam & minus illustra addensare. Quod copiose præstant, qui veritatem propositam diligenter latèque confirmant; Vega toto lib. 3. in Concilium, Suarez Tomo 1. 3. part. 2. disp. 41. Valquez ibidem disput. 77. Iosephus à Costa libro 5. de Christo Reuelato c. 7. Iustinianus Philipp. 1. v. 29. & passim alij.

Typi veteres, vniuersali influxus Christi, in dona gratiæ.

729 Proximè retuli id adumbratum esse per benedictionem Sabathi, iuxta Giselbertum. Idem adumbrant aliæ antiquæ quædam figuræ, vt circuncisio; quæ quod esset signaculum iustitiæ fidei, id est totius sanctitatis & gratiæ, fidei tanquam fundamento superstruendæ, imprimebatur genitali membro: eo quod gratia per temporalem in carne generationem Christi, obuentura esset, vt egregie philosophatur Rupertus lib. 5. in Genes. cap. 31. Ex eodem, benedictio Isaac iam non videntis, præsignauit nostram benedictionem per Christi mortem. Sic enim scribit lib. 5. de proces. Spiritus sancti cap. 7. [Cum illis vestibus valde bonis, consilio Rebeckæ matris, ingressus est Iacob ad patrem Isaac, iam non videntem, vt acciperet benedictionem. Neque enim propter illas vestes benedictionem hereditati possideret, nisi etiam introgressus ad Patrem (sicut iam dictum est) non videntem, verba benedictionis ex ipsius ore accepisset. Similiter cum supradictis S. Spiritus charismatibus, omnis vir simplex habitans in tabernaculis, omnis vir fidelis spem habens in verbo promissionis, qualium ex optimis vnus erat Moyses, qui hanc ipsam Scripturam mysticam scripsit, ingressus est ingressu fidei, cui omnia presentia sunt, ad Christum Dei filium, quasi non videntem; id est, in cruce morientem, vbi lumina regiæ, lumina risum & gaudium secundum nomen Isaac, diligentibus se insinuantia, caligine mortis obscurata fuerunt, vt acciperet remissionem peccatorum. Neque enim per charismata illa talem benedictionem, scilicet peccatorum remissionem quisquam accipere potuisset, nisi hic nosser Isaac: clausis in morte oculis iam dedisset.]

Benedictio item filiorum Ioseph, per Iacob manibus in crucis formam permutatis, huc referenda est. Id enim præsignasse, benedictione spirituales ad nos per Christi mortem esse delapsam, notauit optimè Nouat. lib. de Trinit. capite 27. & Isidorus Pelus. lib. 1. Epist. 362. & in hunc modum Tertullianus lib. de Baptis. ca. 8.

Z z

[Sed:

typus Christi fuit fontis gratiae, qua ratione eum appellatum vides. Et ita etiam de Christo loquitur Concilium Tridentinum sess. 21. Canone 3.

732 Altare de terra, è quo solo acceptabat Deus oblationes, Christum hac ex causa adumbrabat. Audi S. Cyrillum lib. 9. de adorat. [Terrenum altare, ipsum Emmanuel appellat. *Verbum enim caro factum est*; Terra autem è terra, ipsa carnis natura est. In Christo igitur omnis oblatio, & omnis accessus est; ait enim ipse; *sine me nihil potestis facere*. Ut enim per ipsum accessum habuimus, sic omnis quoque hostia eorum, qui fidem perceperunt, accepta gratàque per ipsum est. Pollicetur autem iis, qui è terra altare constituerent, se venturum, & illis benedicturum, *Veniam enim*, (inquit,) & *benedicam tibi*; Nam, cum per sapientissimum virum Moysen, veritatis figuram accepissimus, ipsa tandem veritas affulsit, id est, Christus, per quem, & in quo superna illa benedictione etiam à Patre ditati sumus, obfigmati in Spiritu sancto in adoptionem filiorum: id autem etiam in Christo perficitur.]

Huc quoque pertinere scalam Iacob, pulcherrime prosequitur Anselmus Enarratione 2. in Euang. subtilissime demonstrans, scalam illam & seriem graduum, Christo innixam tanquam fundamento, & ad Deum pertinentem, continere omnia virtutum dona, omnesque sanctitatis & gratiae gradus, per quos progredimur aut regredimur, prout diuinæ gratiae nos excitant cooperamur. Huic autem progressui ascendendum ad Deum, obseruat supponi Christum, qui seipsum humiliavit, ut omnes suos exaltaret: qui sicut fundamentum omnes portat, & à nullo portatur. Longam autem nominum Genealogiae seriem compingentium interpretatione adhibet, ut iis exprimi virtutes omnes & supernaturalia bona, testatum faciat. Illa omnia nituntur Christo tanquam lapidi iuncto, ut August. psal. 44. ad illud *unxit te Deus*, egrege prosequitur.

Aliud schema huius veritatis proponit S. Gregor. hom. 3. in Ezech. ad illud *manus hominis sub penis eorum*. (Sin verò, inquit,) hoc in loco homo Redemptor noster accipitur, manus hominis suo penis eorum est, quia nisi Dominus homo fieret, qui mentes praedicantium ad caelestia subleuasset, illa quae apparent animalia, non volarent. Nec immerito manus hominis esse sub penis dicitur, quia de eodem Redemptore nostro scriptum est; *Qui cum sit splendor gloria, & figura substantiae eius, portansque omnia*. Eius ergo manus, corda nostra portat, eius manus in contemplatione nos subleuat. Nisi enim, ut dictum est, omnipotes Verbum propter homines homo fieret, humana corda ad contemplandam Verbi excellentiam non volarent. Inde ergo excelsae factae sunt hominum mentes, unde inter homines apparuit humilis Deus. Dicatur itaque de sanctis animalibus; *Et manus hominis sub penis eorum*.]

Ad idem ex nouo Testamento, scilicet quadam.

733 Haec omnia idipsum adumbrabant, quod adductis Noui Testamenti Scripturis expressum diximus; nempe omnem caelestem benedictionem, ad nos descendere per Christum; & sine eius auxilio & suppetis natura indebitis, nihil ad gloriam conducent, & Christiana bonitate nitens, effici à nobis posse: Eum denique esse, vnum totius gratiae fontem, de cuius plenitudine omnes accipiant. Eoque Nyssenus Orat. 1. de Resurrect. sic accommodat quod de *Iota* & apice vno non praeterituris, à Christo dictum est. [Idem mea quidem sententia significat etiam *Iota* illud, si cum apice coniunctum consideretur, quod & caelo stabilis, & terra firmius, & omne rerum constitutione certius est. *Caelum enim & terra transibunt, & huius mundi, figura praeterit*. *Iota* autem ex lege, & apex vnus non praeterit: Linea recte è sublimi in imum descendens, *Iota* dicitur. Oblique autem ad latera pertingens, *apex* nominatur, id quod ab ipsis nauigantibus licet discere, qui lignum illud transuersum malo adiacens, cui vela suspendunt, Graece eodem nomine quo *apicem* nominant, nempe *caream*. Quamobrem diuina haec Euangelij verba, mihi videntur in Crucis figura tanquam aenigmate & speculo quodam illud ostendere, in quo omnia cõstiterunt; quod omnibus, quae in ipso continentur, stabilis est, atque aeternum; cuius potentia cuncta moderatur. Proinde Dominus ait, oportere filium hominis, non simpliciter mori, sed crucifigi, ut Crux Deum gestans, aduersariis omnipotentem illius, qui in ipsa penderet, vim; quique omnia in omnibus est, figura sua patefaceret.]

Vides quomodo Nyssenus ad Christum eiusque per crucem merita, omnes quae in nos caelitus depluunt benedictiones refert. Non est praetereundus Graecorum vsus inter benedicendum, id concinne exprimens, ut videre est in fragmento Nicolai Episcopi Neapolaeos quod ex Nomino M. S. Graeco Matthaei Blastoris latine representauit Iosephus Stephanus lib. de osculat. pedum Rom. Pont. c. 17. Titulus Nomini est, *de nomine Iesu, quod in Episcopi corpore exprimitur, & imagine quadam manu formatur, cum ipse populo benedicit, & duabus manibus super populum fausta oratione deprecatur*. Fragmentum Nicolai, quod in eam rem adducit, est huiusmodi. [Secundus digitus dexterae manus, & tertius secundo iunctus, recte protenduntur, licet tertius leuiter paululum in medio flectatur. Quae manus dispositio, efficaciter denotat, & quasi imagine quadam exprimit nomen Iesu. Etenim secundus digitus dum rectus extenditur, I. denotat. Tertius paululum inflexus, elementum C. describit; quae litterae mutuo connexae, I. C. Iesum significant. Praeterea pollex quarto iunctus, & ei paululum obliquo atque transuerso superimpositus, litteram X. Quintus tandem conuexus, C. figurat. Ergo si primus residens super quartum elementum X. exprimit & quintus paululum flexus C. Manifestum est, tribus digitis X. & C. figurari & in Episcopi manu nomen Iesu Christi describi: Ut quemadmodum illa Apostolis gratiam & benedictionem contulit, sic & Episcopus benedictionem nomine *Christus* munitis infundat: Et sicut ille in caelum subuectus (ut S. Germanus Constantinopolitanus est Autor,) benedixit discipulis, duabus suis sanctissimis manibus, quod testatur Sacrosanctum Euangelium Lucae, & *elevatis manibus benedixit eis*, hic & Episcopus,

pus, vel Primas, benedicit populum duabus manibus: dextra scilicet & laeva, Christi Domini, & magni Sacerdotis typum gerens, qui hoc modo discipulis benedictionem conferebat.] Ex hac explicatione ritus benedicendi, liquidò deprehenditur, quod affirmabam de omni benedictione in cœlestibus à Christo manante; cuius nomen digitis loquens efferebat, qui benedicebat. Nec minus graphicè idem exprimit Christiana benedictio, manu in crucis formam circumducta; vel Christi ascendentis, & benedictis imitatione, ut opinatur Gretserus libro 1. de benedictionibus capite 4. vel ex traditione Apostolica ad hoc de quo agimus, omnis benedictionis à Christi cruce profinium, insinuandum.

734 Solem iustitiæ ea ex causa dictum Christum non modò iam olim à Propheta, sed etiam suo ipsius ore, pulcherrimè prosequitur Anastasius Sinaita 4. Hexaem. verbis illis de Christo. [Dicit Deus per Malachiam Prophetam, *Orietur ius qui timent Deum, Sol iustitiæ, ut appareat iis qui sedent in tenebris & in ymbra mortis*. Hic est enim sol qui dicit; *Ego lux veni in mundum*. Hoc est, cum esset subtilis ut lux propter diuinitatem, pudore est affectus propterea quod venerit in mundum. Hic est Sol de quo etiam dicit Prophetice, *Orietur Sol*; hoc est tendit ad inferos, & *rursus venit in suum locum*. Christus enim cum inferos, subiisset, & resurrexisset, rediit ad Patrem: quomodo etiam dicebat; *Ego exi ex Patre*, tanquam Deus: & *Pado ad Patrem meum* tanquam Deus & Adam. Porro autem ipsum quoque nomen *Solis*, quod Græcè est *ἥλιος*, cum sit dictio Hebraica; interpretatur, *Deus*: Quamobrem Christus ex cruce exclamavit, *Heli Heli*, quod interpretatus Evangelista dicit, *Hoc est, Deus meus, Deus meus*, erat enim Sol typus Christi. Vnde si ex homine recedat calor operatio, statim etiam vita ab eo separatur, & ad mortem transmittitur, nos docente exemplo, quod ipsa Christi virtus omnia viuificat, & qui ab ea separatur, non habet vitam æternam, sed est mortuus peccato.] Pulchrè verò Cabasilas in Expositione Liturgiæ cap. 36. quomodo Christus pro vniuersali sanctitatis influxu in fideles quoscumque, sit verus iustitiæ Sol, sic exponit. [Cum clamauit Sacerdos, *sanctus sanctus*, fideles contra exclamant; *Vnus sanctus, vnus Dominus Iesus Christus, in gloria Dei Patris*. Nemo enim ex se habet sanctificationem, nec est humane virtutis opus, sed ex illo omnes, & per illum. Et quemadmodum si multa specula sub Sole posueris, omnia quidem resplendent, & radios emittunt, & videberis multos soles videre: verè autem est vnus Sol, qui fulget in omnibus, ita etiam *vnus sanctus*, nihilo secius]

Suffragium rationis, pro tam vniuersali influxu Christi, in bona gratia hominis lapsi.

735 Ratio huius veritatis alia querenda non est, quàm beneplacitum Patris: qui complacens sibi dilecto Filio, voluit omnia nobis per illum obtingere. Pertinuit enim ad perfectam Dei prouidentiam, prospicere nobis

gratiæ aquam, salientem in vitam æternam per huiusmodi tubum, ut debitas ordo retineretur; qui poscebat, Christo animam suam ad preparationem diuini honoris elargito, hoc decus rependi: Vnde etiam factum est, ut amor noſter in Christum incederet magis, cum videmus nos in omnibus diuites fieri in illo. Egregiè porro S. Hieronymus in cap. 53. *Elaiæ ad illud, si posuerit pro peccato animam suam, videbit semen longanum, & voluntas Domini in manu eius dirigitur*; Ita ea verba accipit, ut planè firmiter, voluntatem Patris esse, ut omnia per Christum habeamus, ipsèque illustris & clarus apud nos eo nomine euadat, quod pro eius amore ac meritis; omnia cœlestia dona accipiamus. Idem Hieronymus aut quouis alius apud eum, Auctor Commentarij in Psal. 132. multa de vnguento sanctificante præfatus, circa illud, *sicut vnguentum in capite*, hæc subdit, ut ostendat omnem gratiam à Deo Christi capite, in Christum; ab hoc autem capite nostro, in nos dimanare; quæ summa est Christi gloria à Deo intentæ. [Barba (inquit) virilitatis indicium est. Mulierem enim & virum, hoc signo natura distinguit. Barba, igitur virilitatis indicium est. Caput ergo diuinitas dicitur, hoc est Deitas. Barba verò virum indicat; ut, (inquit,) *perueniamus in virum perfectum qui est Christus*. Vide ergo quid dicas; *sicut vnguentum*, sicut benedictio vnguenti de capite, hoc est, de diuinitatis sermone, *descendit in barbam*, descendit in virum perfectum, qui est Christus & postea descendit ipsum vnguentum in oram vestimenti eius: sic benedictio & vos montis Hermon, descendit in montem Sion. Vnguentum verò hic pro benedictione ponitur. *Dilexisti iustitiam*, (inquit,) & *odisti iniquitatem*: propterea exiit te Deus, Deus tuus, de exultationis præparacionibus tuis. Vide quid dicat: *Dilexisti*, (inquit,) *iustitiam, & odisti iniquitatem*. Non sufficit diligere iustitiam, sed è contrario, odisse iniquitatem: Vide quid dicat, *Et odisti iniquitatem*. Pro his virtutibus quid accepit. *Propterea exiit te Deus, Deus tuus, de exultationis præparacionibus tuis*. Hoc ad Christum dicitur. Idèò, tu vnctus es, ut ceteros angelos. Vnctus ex oleo exultationis præparacionibus tuis, hoc est, plusquàm Apostoli tui. Tu enim vnguenti habuisti fontem; illi stillas habuerunt. *Sicut vnguentum in capite*. Præstet & nobis Dominus hoc vnguentum diuinitatis; quod venit in barbam, hoc est, in virum perfectum Aaron, in Aaron Sacerdotem. Aaron autem interpretatur, *montanus*. Videris quoniam iste Sacerdos non est de vallibus sed de montibus est. *Barba*, (inquit,) *Aaron*. Quod vnguentum in capite, venit in barbam: à Verbo Dei, venit ad hominem, quem est dignatus assumere. Et quid nobis prodest barba ista vncta, & vir iste perfectus? Videamus quos perfectus habeat. *Quod descendit in oram vestimenti eius*. Nos si vestimentum Christi sumus, nuditatem eius nostra vestimus fide.] Confirmat multis, nos esse vestimentum, ac proinde vnguentum gratiæ quod nos de fluit, demitti per caput, Christum.

736 Pertinet eodem, quod Origenes hom. 13, in Ezech. omnem pulchritudinem spiritua- lem à Christo diuidi, & ab eo in alios derivari tradit. Item quod hono- interior & supernaturalis terreno adiunctus, ut latè philosophatur S. Hilarius in Psal. 118. ad illud *manus tua fecerunt*

unt me, dicitur factus ad imaginem Dei; Non imago, sed ad imaginem; hoc est, ad Christum, qui est imago Dei inuisibilis: quia per Christum tota nostra sanctitas aduenit, qua ei conformamur. Vt idcirco Christus dicatur Dei manus, de quo plenè sanctus Ambrosius serm. 10. in Psal. 118. vers. 1. & nos infra cum de Christo Patre.

Eò præterea pertinet, quod Christus omnem bonam operationem in nobis eliceret; & in nobis cum Satana pugnaret; & in nobis item pati & occidi dicitur: quia per eius gratiam omnia illa facimus & subimus. Dixi in hanc rem pleraque in Tractatione de Martyrio parte 2. c. 3. num. 21. Nunc addo insignem locum ex sancti Paulini Epistola 29. quæ est prima ad Aprum. Præfatus enim, virtutem Apri, fuisse Christi opus, addit. [Ab initio seculorum, Christus in omnibus suis patitur. Ipse est enim initium & finis, qui in lege velatur, in Evangelio reuelatur, mirabilis semper & patiens, & triumphans in sanctis suis Dominus. In Abel occisus à fratre, in Noë iustus à filio, in Abraham peregrinatus, in Isaac oblati, in Iacob famulus, in Ioseph venditus, in Moysè expositus, & fugatus, in Prophetis lapidatus, & sceleratus, in Apostolis terramque iactatus, & multis ac variis B. Martyrū crucibus frequenter occisus. Idem igitur etiam nunc infirmitates nostras & aegritudinem portans, quia ipse est homo semper pro nobis in plaga positus, & sciens ferri infirmitatem, quam nos sine ipso nec possumus ferre, nec nouimus. Ipse, inquam nunc quoque pro nobis & in nobis sustinens mundum, vt perferendo destruat, & virtutem infirmitate perficiat. Ipse & in se patitur opprobria, & ipsum in te, odit hic mundus.] Nec omittendus Origenes hom. 22. in Num. ad illud *ascenderunt filij Israël, cum virtute sua*, quod sic Glossat. [Quæ est virtus eorum, nisi ipse Christus, qui est virtus Dei? Qui ergo ascendit, cum ipso ascendit, qui ad nos inde descendit; vt illuc perueniat, vnde ille non necessitati, sed dignatione descendit, vt verum sit illud quod dictum est, quia *qui descendit, ipse est & qui ascendit.*]

Reiecti, qui actum aliquos supernaturales hominis lapsi, & Sacramentorum applicationem Christi in fluxu sui subdunt.

737 Cum autem fundamenta quæ protulimus, ad tribuendam Christo moralem causalitatem in gratiam hominis lapsi, sint vniuersalia, & nihil supernaturale absque Christo fieri aut haberi per nos posse, disertè tradant, nulla planè admittenda est exceptio. Non igitur Christus moralis causa fuit solius primæ gratiæ iustificantis, & consequentium omnium bonorum, sed etiam fidei, & omnium aliarum anteriorum dispositionum quibus præparamur ad primam gratiam sanctificantem: quos actus quidam Theologi à Christi in nos influxu subduxerunt, vt Capreolus in 3. dist. 18. quæst. 1. *ad argumenta contra primam*. Driedo Tract. 2. de Captiuit. & Redemp. generis humani cap. 2. art. 4. Addamus Philippensum 1. & 2. Petri 1. ac Ruardus art. 6. Louan. contra Lutherum, & iidem alios complures adiungit Henriquez

lib. de Sacramentis in genere cap. 3. num. 4. *Littera X.* Horum sententiam Molina 1. parte quæst. 2. art. 5. disp. 2. concl. 4. merito pronuntiat esse Scripturis dissentaneam, & discrepantem à dignitate Christi. Et inferius ait, non videri dubitandum, quin sit erronea. Quod ferè etiam ait Henriquez supra, & aperte Suarez lib. 2. de prædest. c. 24. num. 39. Verè enim fides, & actus alij antecedentes primam gratiam sanctificantem, sunt benedictiones aliquæ celestes. At eas omnes per Christum nobis obtingere, affirmat Paulus Ephes. 1. ibidemque ait, nos in Christo sorte vocari. Vocatio autem est gratia præueniens, & sanctificatione anterior. Expresè quoque Christus Hebræorum 12. vocatur *auktor fidei*. Quomodo ergo non per eum fides nostra? Videtur denique quod diximus, aperte definitum in Tridentina Synodo sess. 6. cap. 5. vbi dicitur, [Declarat sancta Synodus ipsius iustificationis exordium in adultis, à Dei per Christum Iesum præueniente gratia, sumendum esse.] Additque ca. 7. [Hominem per Iesum Christum accipere fidem, spem, & charitatem: vt quæ Adam inobediens nobis perdidit recuperare per Christum.] Neque tamen ex eo quod hæc dona nobis super Christum obtingant, sequitur ea exuere rationem gratiæ cum ex iustitia doneatur. Quamuis enim respectu Christi, debeantur, & ex meritis dentur; tamen respectu nostri, (quod vnum fides docet,) sunt planè gratuita. Quin etiam respectu Christi, si prima omninò radix attendatur, conferuntur ex gratia, idest ex mero diuino beneplacito. Itaque fundamentum aduersariorum, est planè ruinofum.

Sed neque eximenda est à Syllabo gratiarum nobis per Christum obuientium applicatio Sacramentorum, quibus veluti mediis applicantur nobis Christi merita: quod consequenter faciunt Doctores proximè impugnati. Idcirco enim solam primam gratiam sanctificantem auiot concedi nobis per Christi merita, non item dispositiones ad eam præuias, quia per has dispositiones, tales reddimur quales Christus nos esse vult, iuxta leges latas circa modum applicandi nobis sua merita. Primum verò quod iam dispositis, & aptis ad Christi merita participanda confertur ex Christi meritis, auiot esse adoptionem filiorum. Cum ergo applicatio Sacramenti quo paruulus sanctificatur, aut adultus interueniente aptatione conueniente gratiam recipit, sit quid præuium adoptioni filiorum; dicere consequenter tenentur, eam applicationem non esse ex Christi meritis; sed esse effectum diuini in nos beneplaciti, nullis Christi meritis nixum. Hoc ego nulla ratione admitto. Nam applicatio Sacramenti, est magnum gratiæ donum, & benedictio celestis, sine qua paruulus non reciperet gratiam: Adultus autem aut nullo modo eam reciperet, (si videlicet contritionem non interponeret, aut nō reciperet eo modo. Igitur cū monstratum sit, omnia gratiæ dona obuient nobis per C. non est quod eam gratiam excludamus ab serie. Argumentum verò pro aduersariis prolatum, est planè inanè. Gratis enim supponunt, ante perceptam adoptionem, hominem non esse aptatum & dispositum ad percipiendum fructum meritorum Christi. Fructus enim meritorum Christi, (quod hi Autores non aduertunt,) non continetur sola sanctificatione, eiusque fructibus

Eticibus; sed iis quoque vel actibus nostris, vel applicationibus extrinsecis, quibus ad gratiam consequendam peruenimus: cuiusmodi sunt dispositiones libere ad sanctificationem, & gratie praeuenientes accommodatae ad cauendas illas dispositiones. Itemque applicatio sacramentorum. Non est igitur negandum, quin haec gratiae beneficia, obtingant nobis per Christum. Et hoc est habere aquas de fontibus Saluatoris, & abluere ex fonte patente domui Iacob, qui fons est Christus Dominus. Nemo vero iure negauerit, quin sit ingens gratia, non solum abluere per aquas fontis illius, sed etiam eum habere patientem, nobisque applicari ad abluendum. Ipsam vero vniuersam sacramentorum gratiam, a Christo esse, in confesso est: idque ut significetur, nullum sacramentum absque cruce peragitur. Audi Autorem sermonis de Baptismo Christi, apud Cyprianum, *sub initium*. [In cruce Domini gloriamur, cuius virtus omnia peragit sacramenta, sine quo signo nihil est sanctum, neque aliqua consecratio mereatur effectum. Hinc omnium sanctificationum exurgit sublimitas, & profundum, & longè latèque plenitudo diffunditur gratiarum.]

Item qui gratiam antiquorum, ab eo exemerunt.

738 Non item ab vniuersali canone proposito, quo omnem gratiam hominis lapsi, à Christi capitis influxu deriuari diximus, eximenda est gratia antiquorum. Meritoque Turcremata lib. 1. summae de Ecclesia cap. 51. grauitè notat aequalem suum; Augustinum de Roma, inficiantem, gratiam antiquorum manasse à Christo. Iure item in eandem doctrinam quorundam sui temporis, concitatur Isidorus de Isolans lib. 1. de Imperio militatis Ecclesiae tit. 9. quæst. 1. similiterque Molina concl. illa 4. *sub finem*, vehementer sibi displicere ait, quod Driedo negat fuisse ex Christi meritis, preparationes quæ olim Deus antiquos Patres, ipsamque Deiparam aptauit, ut ex eis Christum prodiret. Omnem quippe gratiam, etiam anteriorum Christo sanctorum, de Christi fonte manasse, pulcherrimè monstrat S. Leo serm. 10. de Natiuit. c. 7. ubi agens de fidei Christianæ primariis capitibus, ait. [Hoc credentes, dilectissimi, Christiani sumus, veri Israelitæ, & in consortium filiorum Dei veraciter adoptati: quia & omnes sancti, qui Saluatoris nostri tempora præstiterunt, per hanc fidem iustificati, & per hoc sacramentum, Christi sunt corpus effectui, expectantes vniuersalem credentium redemptionem in semine Abraham, de quo dicit Apostolus; *Abraham dilectus sum repromissiones, & semini eius. Non dicit & seminibus quasi in multis, sed quasi in vno, & semini tuo, qui est Christus*. Propter quod Matthæus Euangelista, ut promissionem ad Abraham factam, ostenderet in Christo esse completam, generationum ordinem percurrit, & in quo omnibus gentibus disposita fuisset benedictio, demonstrauit. Lucas quoque Euangelista, ab ipso Domini ortu sepiem generis sui sursum versus tetexit, ut etiam illa secula quæ diluuium præuenierunt, & huic Sacramento doceret fuisse connexa, omnesque ab initio successionum gradus, ad eum in quo vno erat salus omnium, tetendisse. Non ergo dubitandum est, quia præter Christum, non est

aliud nomen sub celo datum hominibus in quo non oporteat saluos fieri.

739 Subtiliter circa duplicem Genealogie Christi texturam philosophatur ad hunc ipsum scopum Paulinus. Aquile lib. 2. contra Felicem in fine. Sed commodius, certe clarius id ipsum, & alia præterea nonnulla, circa eandem Christi Genealogiam obtraxit S. Anselmus enarrat. 2. in Euang. decerpo partem. [In generationibus Matthæi, significatur nostrorum susceptio peccatorum à Christo Domino: in generationibus autem Lucæ, designatur nostrorum abolitio peccatorum à Christo Domino. Ideo ille eas descendens enarrat, iste ascendens. Remissis enim peccatis ad Dominum reuertimur, & ascendimus, à quo per Adam peccantes recessimus, & huc delapsi sumus. Nam quod dicit Apostolus, *Missi Deus Filium suum in similitudinem carnis peccati*, hæc est susceptio peccatorum. Quod autem addit, *ut de peccato damnaret peccatum in carne*, hæc est expiatio peccatorum. Proinde Matthæus à David per Salomonem descendit, in cuius matre ille peccauit: Lucas vero ad ipsum David per Nathan ascendit, per cuius nominis Prophetam, Deus peccatum illius expiauit. Et inferius ad illud qui fuit Enoch; ex Luca deproptum. [Pulchre generationum ordo, à baptizato Dei filio usque ad Deum patrem ascendens, septuagesimo gradu Enoch habet, qui dilata morte translatus est in paradysum, ut significet eos qui in gratia adoptionis filiorum ex aqua & Spiritu sancto regenerantur, interim post abluionem corporis externam, suscipiendos in requiem. Septuagarius quippe numerus, propter septimam Sabbathi, ad requiem eorum significandam, qui in uante Christi gratia Decalogum legis impleuerunt, aptissime congruit, & in tempore Redemptionis indemutabili Dei sapientie contemplandæ per secula, monstrat esse iugendos. Ad vltimum vero dicitur. *Qui fuit Seth, qui fuit Adam, qui fuit Dei*. Quia Christus Iustus hæc patrique nos expiatos ab omni peccato purgat, & coniungit, ut fiat quod ait Apostolus. *Qui autem adhæret Domino, vnus Spiritus est*. Propterea in hoc numero generationum, & ipse Christus, à quo incipit enumeratio; & Deus, ad quem peruenit, connumerantur, & firmiter septuaginta septem, quo significatur omnium profus remissio & abolitio peccatorum; quem etiam ipse Dominus per huius numeri mysterium euidenter expressit, dicens; remittendum esse peccata non solum septies, sed etiam usque ad septuages septies. Fusc prosequitur mysteria huius numeri, & quomodo remissio peccatorum omnium per eum sit designata. Tum addit. [Itaque quia in septuagesimo septimo numero designatur, & primi hominis & ceterorum, qui ex eo prodierunt, transgressio, apud Deum septuagesima & septima generatione venit, aboliturus omnia peccata suorum fidelium, omnes enim qui more Christi non accedunt ad lauacrum, continentur in mysterio septuagesima & septem generationum; & ideo remissionem peccatorum consequuntur ab eo, qui tot generationes mundans, in hoc numero remissionem culpæ constituit, & in fine tot generationum, venit tollere peccata mundi. Non solum enim eos qui in nouo Testamento baptizantur, purificat, sed & illos qui ab exordio mundi,

mundi, in eum venturum rectè crediderant. Vnde sursum redeundo numerat Euangelista sanctas has generationes, vt ostendat & ad omnes eas perungere purgatorium & reconciliatricem, Christi gratiam; omnesque, qui nunc Baptismi sacramentum rectè seruant, ad Deum redire. Nam gratia diuinæ Incarnationis & Purificationis in omnes retrò generationes ascendit, vt intelligamus nullum tempus vnquam sine electis Christi transisse, qui per eum ab originali culpa sunt liberati. Propter quod & ipse Adam, quem Dei sapientia, quæ Christus est, *eduxit*, vt scriptum est, *à delictis suis*, in fine relationis gubernationum, Filius Dei per hanc Christi gratiam ostenditur. Ac inde Pater Deus, Christum Deum & hominem recipit, & per hunc omnes, qui membra sunt, erant,

740 Audi etiam Origenem hom. 27. in Num. ad illud, *hæ sunt mansiones*. Sic enim scribit. [In Ægypto erant filij Israël, in operibus Pharaonis Regis, luto ac latere affligebantur, donec ingemiscerent, clariorem ad Dominum; & exaudiens gemitum eorum mitteret eos Verbum suum per Moysen, & educeret eos de Ægypto. Et nos ergo cum essemus in Ægypto, mundi dico huius erroribus & ignorantia tenebris, operantes opera Diaboli, & in concupiscentiis & voluptatibus carnis, miseratus est Dominus afflictionem nostram: & misit Verbum suum, vnigenitum Filium, qui nos de ignorantia erroris ceptos, ad lucem diuinæ legis adduceret. Sed primò omnium, intueretur mysterij rationem: quam qui diligenter obseruauerit, in Scripturis inueniet, in egressione filiorum Israël de Ægypto, quadraginta & duas habitas esse mansiones: & rursus aduentus Domini & Saluatoris nostri in hunc mundum, per quadraginta & duas generationes adducitur. Sic enim Matthæus Euangelista commemorat dicens; *Ab Abraham vsque ad David Regem, generationes quatuordecim. Et à David vsque ad transmigrationem Babylonis, generationes quatuordecim. Et à transmigratione Babylonis vsque ad Christum, generationes quatuordecim*. Illas ergo quadraginta & duas generationum mansiones, quas Christus fecit ascendens in Ægyptum mundi huius, ipso numero quadraginta & duas mansiones faciunt, qui ascendunt de Ægypto. Et benè obseruanter posuit Moyses, dicens; *Ascenderunt filij Israël cum virtute sua*. Quæ est virtus eorum, nisi ipse Christus, qui est virtus Dei? Qui ergo ascendit, cum ipso ascendit, qui ad nos inde descendit, vt illuc perueniat, vnde illa non necessitate, sed dignatione descendit, vt verum sit illud, quod dictum est, *quia qui descendit, ipse est & qui ascendit*.]

Bernardus Epist. 190. disputans contra Abelardum, hoc fuisse ait, quod Christo acclamabant, & qui præbant & qui sequebantur, *benedictum qui venit in nomine Domini*, agnoscetes ab eo omnem suam benedictionem dimanare, & omnem peccatorum absterisionem. Eodem sensu, eas acclamationes accipit S. Greg. hom. 17. in Ezech.

Antiqua adumbrationes, veritatis propositæ.

741 Eodem applicat S. Cyrillus lib. 2. de adorat. quod de serpente per caudam apprehenso à Moysè, sicque in pristinam formam reuocato, traditur Exodi 4. Cum enim præmississet manum Moysi antè leprosam, esse Christum, cuius dextera fecit virtutem, eamque apprehensionem serpentis, naturæ nostræ susceptionem significasse; eius verò redintegrationem in honorem regum & expurgationem à veneno, siue reformationem à ferali nequitia, & sanctificationem, regressionem serpentis in virgam regiam, fuisse adumbratum: his inquam præmissis, rogatus à Palladio Collocutore, S. Cyrillus, quorsum Moyses, serpentem cauda potius quam aliter prehensisse legatur, hanc reddit rationem. [Caput, velut initium quoddam est totius animantis, vt cauda finis. Age igitur vniuersum genus humanum, vt vnum animal hæcenus cogitemus; apprehendit igitur caudam Christus, id est, extremas partes atque vltimas; externis quippe seculorum temporibus aduenit. Verum quemadmodum, quamuis Moyses caudam apprehendisset, tamen vsque ad ipsum quoque caput illa reformatio recurrit, (est enim totus ille serpens in virgam immutatus), ad eundem modum, vltima licet apprehenderit Christus, attamen in vniuersum genus pertinet, & ad caput ipsum vsque, id est, Adam, illa per gratiam reformatio pertingit. Scriptum est enim, ideo Christum esse mortuum & reuixisse, vt viuus ac mortuis dominetur. Igitur in extremis, ipsa quoque principiorum simul ac est perfecta redemptio.]

Rursus verò ad eiusdem libri calcem, exponens factum Sephoræ circumcidentis filium tenellum; Sephoram quidem filiam Sacerdotis Madiam, Moysi iunctam matrimonio, interpretatur Ecclesiam ex gentibus, adunatam Synagoga. (Ergo cum Sephora (inquit) Ecclesiæ loco ex gentibus collectæ accipiat a nobis, proculdubio, qui est ex ea filius, recentioris populi figuram tenebit; eò quòd illam quam spiritus efficit in Christo pueritiam, atque in Deum regenerationem credentes acceperint, quos etiam *populam qui creabitur*, appellat profectò David. Is igitur nuper in Christo genitus puer; recentior, inquam, per fidem populus, per Circumcisionem in spiritu mortem cohibet: Est enim calculus, naturæ illius firmissimè nota; eius enim robur atque soliditas, per lapidem, vt qui durus admodum sit, significatur. Itaque etiam Iesus Naue, cum Israëliticis copias per Iordanem traiecit, gladiolis eos lapideis circumcidit, videlicet illam in Christo per Spiritum Circumcisionem præfigurabat: Petra enim Christus, quem tanquam in figura, vt modò dixi, ille quoque calculus prænotat, quo Sephoræ est filius circumciscus. Quo tempore, etiam mors aufugit, atque à Moysè discessit is, qui illum quærebatur occidere, quod illius in Christo circumcisionis mysterium honoraret; in quo res ipsa gesta figuratè nobis subclamare videtur, non ab iis modò, qui Christi circumcisione dignati sunt, recessisse mortem, sed ipsis etiam Patribus eam, Christi inquam, mysterium, auxilio fuisse. Vt enim omnes in Adam mortui sumus, sic in om-

nes

nes quoque illa per Christum gratia fertur ac funditur. Idcirco namque mortuus est, ut & mortui & vivis dominetur. Ergo illo ipso tempore, quo iunior populus circumcitur, simul quoque patribus vita praestatur. Vivunt enim Deo, eo ipso quod victuri sunt: id enim sacris libris est proditum. Spiritus potest Circumcisionis tempus, Christi adventus est.]

Illustratio eiusdem ex Anselmo. Molitius Rupertus.

742 His veluti adumbrationibus, veritas quam proposuimus de anteriorum Sanctorum gratia & Christi fontibus haurita, non parum illustratur. Sed iuvat insuper, ei etiam lucem affundere maiorem, & firmitatem conciliare, adducta insigni ratiocinatione S. Anselmi lib. 2. cur Deus homo c. 16. qua modus communicatæ antiquis, Christi gratia, & congruens ratio cur ipsi quoque de Christi plenitudine accipere debuerint, perbellè exponitur. Sic igitur habet. [Oportuit utique ut illa redemptio, quam Christus fecit, prodesset, non solum illis, qui eo tempore fuerunt, sed & aliis. Sit enim Rex aliquis, cui totus populus suæ cuiusdam civitatis sic peccavit, excepto vno solo, qui tamen est de illorum genere; vt nullus eorum facere possit unde mortis damnationem evadat. Ille autem, qui solus est innocens, tantam apud Regem habeat gratiam, vt possit; & tantam dilectionem erga reos, vt velit omnes, qui credent suo consilio, reconciliare quodam servitio ipsi Regi valde placituro, quod facturus est, die secundum voluntatem regis statuto: & quoniam nō omnes possunt, qui reconciliandi sunt, ad diem illam convenire, concedit Rex, propter magnitudinem servitij illius, vt quicumque vel ante, vel post diem illam, confecti fuerint se velle per illud opus, quod ea die fiet, veniam impetrare, & ad pactum constitutum ibi accedere, ab omni culpa sint absoluti præterita; & si contigerit vt post hanc veniam iterum peccaret, si digne satisfacere & corrigi deinceps voluerint, per eiusdem pacti efficaciam iterum veniam recipiant: sic tamen, vt nullus palatium eius ingrediatur, donec factum sit, unde culpæ relaxantur. Secundum hanc similitudinem, quoniam non potuerunt omnes homines qui saluandi erant, præsentem esse, quando redemptionem illam Christus fecit, tanta fuit vis in eius morte, vt etiam in absentes vel loco, vel tempore, eius protendatur effectus. Quod autem, non solum præsentibus prodesse debeat, hinc facillè cognoscitur: quia non tot præsentis eius esse mortis potuerunt, quot ad supernæ civitatis constructionem necessarij sunt, etiam si omnes, qui eiusdem mortis tempore ubicunque erant, ad illam redemptionem admitterentur. Plures enim sunt Dæmones, quam (de quibus restaurandus est numerus eorum,) ea die viverent homines. Nec credendum est, ex quo factus est homo, vllum tempus fuisse, quo mundus isto cum creaturis suis, quæ factæ sunt ad usus hominum, sic vacuus fuisset, vt nullus esset in illo ex humano genere ad hoc pertinet, propter quod factus est homo. Videtur enim inconueniens, quod Deus vel vno momento permiserit humanum genus, & ea, quæ fecit, propter usum eorum, de quibus superna civitas perficienda est, quasi frustra extitisse. Nam aliquatenus in vanum esse videretur,

quandiu non ad hoc, propter quod maxime factæ essent, viderentur subsistere.] Hæc S. Anselmi ratiocinatio, opportunissima est ad intelligendum, quod suscepimus comprobandum, nempe gratiam antiquorum Patrum à Christo tamen illos subleuato esse deriuatam.

Non repugnat Rupertus lib. 1. de operibus Spiritus sancti cap. 27. cum negat collatam esse antiquis per Christum remissionem peccatorum, ante Christi passionem. Sensus enim est tantum, effectum illum peccati quo à regno excluderentur, non fuisse sublatum nisi per Christi mortem: quauis gratia qua sublata est macula, data sit antiquis per Christum, cum sunt iustificati. Exponit se ipse Rupertus lib. 4. de Processione Spiritus sancti c. 12. [Per sanguinem (inquit,) huius solius, tam illi, quam nos, Spiritum sanctum in ista gratia, quæ est remissio peccatorum, accepimus. In quorum videlicet, veterum & novorum distinctione, illud pendere pulchrum est, quia cum (sicut alio in loco diximus,) duo sint data sancti Spiritus, alterum in remissionem peccatorum, alterum in diuisiones gratiarum: Veteres prius in diuisiones gratiarum, quam in remissionem peccatorum acceperunt; noui autem, scilicet, nos, qui post passionem Christi renascimur aut tenati sumus, prius in remissionem peccatorum, quam in diuisiones gratiarum accepimus.] Et mox. [Itaque de illis, scilicet de veteribus Sanctis siue filiis Dei, maxime qui ante diluuium fuerunt, rectè dicas illud mysticum B. Iob. quia concepti non viderunt lucem. Gratia namque Spiritus sancti, qui est ipse a benedictio Patris & Filij, quæ benedictio Deus masculinum & femininum dicens, Crescite & multiplicamini, sterilis quidem deinde nunquam fuit, quin tanquam maternus verus conceperet filios Dei, sed quia non perueniunt ad iam dictam remunerationis diem, imo nec cogniti sunt mundo per alieuius Scripturæ narrationem, nimirum quasi concepti non viderunt lucem.]

Difficultas in contrarium quoad gratiam Deiparæ, & maiorem Christi.

743 Ratum igitur esto, gratiam quam antiqui Patres acceperunt, Christi meritis dimansisse. Est tamen circa hoc difficultas non parua, propter Deiparam, & antiquos illos à quibus Christus accepit esse. Nam meritum proprie dictum, cum sit moraliter effectuum, supponit merentis existentiam, saltem obiectuam, naturā priorem merito, & gratia per meritum concessa. Eoque modo Christus ab origine mundi occisus est, quatenus in præmissione Dei, mors & meritum eius, fuit ante gratiam concessam iustis veteris Testamenti, ac legis naturæ. Atqui ea obiectiua antecessio Christi, non videtur posse admitti quoad gratiam iustorum illorum qui fuerunt Christi progenitores, & suis pijs actibus meruerunt de congruo, sin minus Incarnationis substantiam saltem circumstantiam aliquam. Nam gratia illa, si erat obiectiua per Christi meritum, supponebat necessitatem existentiam Christi præcognitam, sine qua meritum non intelligeretur à Christo manare: quia quod non est, aut esse non concipitur, non agit aut non concipitur agere, siue physice, siue moraliter. In quo causæ alitas meritoria, quia est quasi effectiua, differt à finali, quæ non impellit rem ad aliud, sed ad sui ipsius acquisitionem allicin-

allieit. Si ergo illa gratia Patrum, supposebat Christi existentiam, quomodo poterat causare moraliter siue meritorie circumstantias Incarnationis, sine quibus Christus non poterat intelligi existens, & idoneus ad profundendum meritum, quo Patrum gratia obtingeret?

Prior eius extricatio.

744 Hoc argumentum, late tractatum est, exponendo causas Christi extrinsecas. Et ex ibi dictis, duplex eius dissolutio habetur: prior est, Christum Dominum, supposito peccato, fuisse à Deo antecedenter ad omnia prædefinitum quasi vage, quoad causas ex quibus esset proditus: ita tamen, ut ceritò constaret Deo Christum vi decreti illius, aliquo tandem modo, & per aliquas causas producendum, magna & eximia opera esse profuturum, eaque hominibus applicaturum. Pateor opera Christi sic obiecta Deo, non obici ut merita formaliter & in actu secundo; neque enim obiciuntur ut directa ad causandam præmij affectationem. Obiciuntur tamen ut capacia quæ ad id assumantur; seu ut apta & digna quibus implantetur formale meritum. Et cætenus possunt dici merita, nempe obiective potius quam formaliter: quia eorum intuitu Deus inducitur ad conferendum aliquod bonum, etiam si non intelligitur ab operante directa ad talem inductionem causandam, quod esset de ratione meriti formalis. Per ea ergo Christi merita sic præconcepta, potuit conferre gratia Christi progenitoribus, quæ congruè mererentur circumstantiam aliquam attinentem ad Christi existentiam, & Verbi Dei Incarnationem determinatè postmodum decernendam per certas & definitas causas. Postmodum dico, non quasi sit in diuino decreto vlla temporaria successio; sed quia nostro concipiendi modo, simplicissimum & planè simultaneum processum diuinæ voluntatis, pro varietate obiectorum ad quæ terminatur, dearticulamus, & signis rationis prioribus ac posterioribus subnotatis, distinguimus. Quia ergo obiectum diuini decreti de Christo producendo, spectatum quasi generatim, & antecedenter ad certas causas per quas executioni mandandum est, præsupponitur iisdem causis determinatè consideratis; merito agnoscitur in Christo prioritas aliqua rationis, in qua meritum Christi habet locum antecedenter ad causas illas definitas existentie sue, in posteriori signo decernendas. Neque ideo vlla in diuinam conceptionem confusio, vel in decretum imperfecta indeterminatio cadit: sed omnis confusio & indeterminatio quæ ibi in priori signo concipitur, tenet se ex parte imperfecti nostri modi concipiendi, salua semper Deo perfectissima sua, & ab omnibus defectibus nostris exquisitè purgata, intelligendi & decernendi rationes; cuius correspondentiam cum varia præsuppositione obiectorum eam terminantiam, adæquare prædicta nostro concipiendi modo conamur.

Posterior difficultatu propositæ expeditio.

745 Alterum responsum, quo dissolui potest difficultas proposita, circa gratiam Christi progenitoribus concessam, illud est; gratiam

Theoph. Raynaldi de Attrib. Christi.

nimirum illam non cecidisse sub propriè dictum Christi meritum, quo res primùm ponitur; sed tantum sub improprium & compensatiuum, quod extensa non nihil meriti notionem, meritum dicitur. Inmaginandum namque est, Deum gratiam antiquis illis Patribus & progenitoribus Christi sui, ante conceptam Christi existentiam, ut eius adiunctum aliquod, mererentur, concessisse veluti credito, probè conscium, fore ut à Christo cum productus foret, exhibitione pretij superabundantis compensaretur. Quæ ratione, gratia primùm conceditur antecedenter ad Christum; ac proinde independentè ab eo. Postea verò posita Christi productione ac meritis, si perisset gratia (ut constat perstare gratiam habitalem), retineatur ex iustitia ex parte Christi, qui pretium pro ea gratia credito præstita, est clargitus. Hoc itaque pacto, præcluditur difficultas proposita, quæ ducebatur ex necessitate præexistentia obiectiua meriti propriè dicti ad præmij, quam constat non posse habere locum in Christi meritis ad primam gratiæ Patrum exhibitionem comparatis; quia merita Christi non potuerunt diuinæ præuisioni obici ante Christi progenitores, & gratiam eorum; quandoquidem Christus meritis suis anterior, ab huiusmodi progenitoribus pendebat, eratque eis & tempore & natura posterior. Possè porro ista sufficere ad explicanda & tuenda quæ de Christi merito circa antiquos Patres à quibus progenitus est, sunt affirmanda, inde liquere videtur, quod hoc sit aliquod meritum; & ea ratione rectè intelligatur, omnem planè gratiam hominibus lapsis concessam, ad Christum referri tanquam ad principium, & ab eo esse; quod vnum habemus ex principiis reuelatis, quibus nominatim traditur, Christum mortuum esse in redemptionem earum præuicationum quæ erant sub priori testamento: atque adeo gratiam antiquis Patribus promeruisse. Et erunt sanè hoc Christi merito erga progenitores suos contenti, qui nullum aliud circa quosuis antiquos, Christi meritum agnoscunt; ut Ægidius de actibus supernat. disp. 8. dubio 7. à n. 115. & à Ragusa Tomo 1. 3. p. disp. 3. 2. §. 4.

Discussa quæ in eam nuper obiecta.

746 Sic iam pridem statueram de hoc merito, cum ista recognoscenti, oblatum est recens à prælo opus, Didaci Alarcon in primam partem, ubi tractatu 4. disp. 3. c. 4. à n. 16. in hanc doctrinam à nonnullis quos refert traditam, sese disputat. Renera tamen quæ proponit numero illo 16. & tribus sequentibus, nullo modo ferunt compensationem illam gratiæ Patribus credito concessa à Christo factam; sed tantum impugnant eiusdem gratiæ meritum propriè dictum à Christo elicium per actionem gratiarum, quale meritum non assignauimus Christo. Quamuis enim Christus gratias Patri egerit pro gratia antiquis Patribus concessa; tamen per eam gratiarum actionem, Christus non meruit propriè gratiam Patribus à quibus præhabita supponitur, etiam in obiectiua existentia. Neque verò Christus dūtaxat per actum actionis gratiarum, (ut perperâ assumitur), sed per quosuis alios actus suos, promeruit dicto modo patribus Gratiam. Omnibus enim C. actib. æquè comune

A A a mune

munis fuit, compensare posse hoc munus collatum antiquis. Addit idem Autor numero 21. de fide esse, Christum non modò esse causam finalem iustificationis hominum quorūcumque, sed etiam meritoriam: utramque enim illam causam expresse fecerunt Tridentinum sess. 6. c. 7. Atqui iuxta doctrinam propositam, Christus non esset nisi causa finalis donorum Patribus concessorum. Nam dare gratiam sanctificantem intuitu Christi eam aliquando compensatur; siue ut Christus det gratiarum actionem, aliud non est, quàm Deum eam gratiarum actionem intendere; & ut ipsa aliquando sequatur, dare gratiam: ubi nulla alia causalitas meritorum Christi apparet, quàm finalis: quæ tamen certò non sufficit, cum Concilium præterea requirat meritoriam. Deinde ex generalibus doctrinæ de gratiæ principiis, constat, eum Deum dare gratiam ut aliquid fiat, non dare eam quia opus illud factum est, aut faciendum, iuxta solemnem Divi Augustini argumentationem libro de Prædestinatione SS. cap. tertio, & decimonono, & Concilij Arausiacani canone 25. Sed potius dare gratiam, ut fiat opus quod absque gratia non efficeretur: quod est moveri à fine boni nostri per Deum intento, non à merito per nos exhibendo. Si ergo similiter Deus, ex intentione actionis gratiarum à Christo exhibendarum, consulit antiquis gratiam, perspicue sequitur, Christum non fuisse causam meritoriam gratiæ illius, sed finalem tantum: sic Autor prædictus, parum appositè ad id de quo agitur, Christum enim esse causam meritoriam gratiæ Patribus datæ, extra controuersiam est. Sed quod id meritum sufficenter accipiatur de compensatione per Christum præstita, affirmant ij quorum sententiam prædictus Autor excutit. Et cum deberet in ea meriti pro compensatione accepti explicatione resellenda hætere, totus est in excludenda mera causalitate finali, Christi in gratiam Patrum: quam solam causalitatem, gratis supponit inuchi ab iis quos impugnat. Itaque tota eius machinatio, abit cassa, & in ventum.

Facile porò esset, hunc Autorem virgere multo magis, expendendo dissolutionem nodi propositi quæ tandem ab ipso profertur num. 37. & 53. Argumentum erat eiusmodi. Gratia fuit antiquis Patribus data, tanquam præmium actionis gratiarum quam Christus præuidebatur elicitorus in tempore. Sed talis gratiarum actio supponit ipsam gratiam collatam, ut per se liquet. Ergo idem est priusquàm sit: quia scilicet gratia esset ante præuiam suam causam quasi efficientem, idest meritum Christi ante quod præuiam data supponitur. Hic argumentum respondet Autor prædictus, gratiam datam Patribus, esse priorem actione gratiarum Christi, in genere autem causæ quasi efficientis & meritoria, esse posteriozem. Sicut actio physica pendet obiectivè à termino qui per eam efficitur, & productio actiua Verbi divini, ex parte Patris specificatur à Verbo, ut à termino & obiecto, cognito ac producto per talem generationem quamvis Verbum origine, in genere principij quasi efficientis, sit posterius ea generatione. Istam enodationem argumenti propositi censo prorsus inanem. Est enim prorsus impossibile, ut aliquid prius concipiatur existere, (quod planè verum est de obiecto

actionis gratiarum, seu de gratia data Patribus) & simul non concipiatur existere; ut sanè necesse est concipi gratiam Patribus datam, quatenus iuxta aduersarium, causanda est à Christo, merito propriè dicto, per actionem gratiarum. Neque condimenta quibus aduersarius conatur doctrinæ suæ saporem conciliare, sunt reuera talia quæ infusitatem eius abstergant. Nam in exemplis quæ proponit, præexistencia non exigitur utrinque realis & exercita, saltem obiectivè, sed ex vna tantum parte est præexistencia realis. Ipse autem utrinque, cum apertissima impossibilitate, statuit realem præexistenciam inter duo illa de quibus hic agitur, nempe inter gratiam veterum, Christi gratitudinē tanquam causæ meritoria repensam, & ipsam gratitudinem, cui realiter præconciipi oportere beneficium collatum, nemo non videt. Quare valeat responso, apertè impossibilitati submixto & probabile maneat, quod de Christi merito non nisi compensatio, est adductum.

Summa antedictorum. Obiter an opus membri mystici Christi, sit moraliter dignum.

747 His ita constitutis, ratum ac fixum manet, quod hic præmissimus; nempe omnem gratiam hominis lapsi, esse gratiam Christi: ut miram non sit, in Conciliis Africanis, & Arausiacis, ac Tridentino, & in Epistolis summorum Pontificum Innocentij, Sixti, Zozimi, Celestini, Gelasij; Et apud Patres, præsertim Augustinum, omnem gratiam nobis concessam in hoc statu, passim vocari gratiam Christi, siue per Christum, quia eius meritis rependitur: idest, non tantum in eius gratiam ac ob eius amorem, sed etiam ob eius merita. Posset enim quis, ob personam quam diligit, tamen nihil tale promeritam, aliquid præstare alteri, quod non diceretur facere ob merita personæ dilectæ, etiam si faceret eius intuitu. Deus ergo non tantum in gratiam Christi cuiusque intuitu, homini lapsi gratiam contulit; sed etiam propter merita Christi sui: quod & Christo honorificentius est, & nos ad eius amorem vehementius incendit. Neque verò id duntaxat accipiendum est, de gratia enitativè ac intrinsecè supernaturali, sed de omni planè gratia creata, etiam illa quæ extrinsecè est, & non nisi in remotione impedimentorum salutis cernitur; aut ad res temporales terminatur, dummodò supernaturali modo conferatur: idest aliquo alicuius pertineat. Quicquid enim huiusmodi est, rectè dicitur, & est gratia per Christum. An verò his donis per Christi merita obuenientibus, annumeranda quoque sit gratia increata, idest actus diuinus terminatus ad conferenda nobis hæc aut illa creata bona, dicam cap. sequenti, tractans influxum Christi in prædestinatos. Quod enim ibi, de actu diuinæ voluntatis terminatæ ad prædestinatos statuemus, æquè sit utendum est de actu simili, terminato ad quodcumque subiectum supernaturalis beneficii.

An item dona illa gratiæ, quibus Deo placeamus, & merita quibus gratiam & gloriam comparamus, & opera inde procreata, ex eo quod sint nobis per Christum concessa, sint moraliter digniora

diuina quam si nobis aliunde obuenient, de quo inter Praeposita 3. parte, quaest. 19. num. 63. Valsquem 1.2. disp. 2. 14. cap. 3. ac 7. negantes, & Vegam lib. 4. in Conc. cap. 8. Caietanum Tom. 3. Opuscul. tract. 9. c. 9. Hosium in Confessione Polon. c. 73. Becanum de Incarnatione cap. 14. quaest. 12. num. 5. Suarez lib. 12. de gratia cap. 19. affirmantes, controuertitur; non refert multum ad rem praesentem. Obiter tamen dixerim, adhaerendum esse parti neganti, si sensus esset, opus supernaturale quod omnibus spectatis in statu innocentiae promeruisse gradum vnum gratiae & gloriae; nunc inuicere maiorem gratiam, Christo istud augmentum supra conditionem operis nobis promerente. Sic enim nos, extra dispositionem nostram iustificamur, & beaemur ex parte. Nec eum praedicte sententiae sensum stabiliunt, quae pro ea proferuntur: ac nominatim quod Christus Ioannis 10. se venisse ait, vt oues vitam haberent & abundantius haberent. Id enim optime saluatur, per meritum selectiorum illorum & vberiorum auxiliorum, quae dicerentur per Christum nobis obigisse, supra eos qui anterioribus saeculis in magna gratia & auxiliorum caritate vixerunt. Si tamen sensus partis affirmantis tantum sit, opera nostra, ex eo quod nos Christi corpori conseruamus vt membra viuam, honestari nouo decore, fierique digniora, ac proinde certam aliquam gratiae sanctificantis ac gloriae portionem eis sic honestatis, tanquam circumstantia. Quis nobiliore affectus, respondere; sic non inuitas subscribo parti affirmanti, cui non obsecro faveat Tridentinum Sess. 6. c. 16. Homini quippe, ex eo quod per gratiam sanctificantem fiat membrum Christi viuum, accedit dignitas aliqua, ad conuolendam operibus eius dignitatem opportuna. Pro dignitate autem personae, etiam si opus in se ac intrinsece idem foret, augeri meritum operis, sententia est satis recepta in Tractatione de merito. Igitur recte asseritur, opera hominis ex lapsu per Christum erecti, & Christo capiti sociati, esse magis meritoria, etiam prout sunt ipsius hominis, auctiore per caput suum dignitate colluentis, quam forent si ab homine elicerentur in statu innocentiae, seclusa honestatione operantis, ex eo, quod sit Christi membrum.

Sine admittendus Christi influxus in hominem integrum, & Angelum.

748 Pergo ad influxum Christi in hominem integrum, & Angelos. Adam enim priusquam peccaret, gratia sanctificante colluxit, quam non videtur potuisse per Christum accipere, quia Christus non fuit à Deo praordinatus, nisi occasione peccati. Igitur ante prauium peccatum, non potuit providere Christus venturum, Et tamen in signo rationis ante prauium peccatum, Adam prauius est habere gratiam. Atque ita gratia Adamo collata in statu innocentiae, non videtur potuisse conferri ex Christi meritis. Et ita plane significat S. Augustinus lib. de corrept. & gratia c. 11. Tamen enim ait, Adamum innocentem non eguisse Christi morte, quod posset referri ad excludendam tantum redemptionem; Tamen eo loquendi modo D. Augustinus videtur designasse Christi

Theoph. Raynandi de Attrib. Christi.

meritum, quod maxime morte consistit. Et alia subdit de potentiore gratia quae Christus est, Adamo non necessaria, nobis autem concessa; quae plane ferunt eam quam dixi gratia Adamo innocentis independentiam à Christi meritis. Et ita tradunt Monila prima parte q. 63. art. 3. disp. vnica membro 5. concl. 7. Valsques 3. parte disput. 48. c. 2. infert, Christum non esse caput hominis in statu innocentiae, quomodo enim caput, si gratiam non influxit? Neque verò dici potest, Deum per scientiam mediam, consensum eius quod futurum erat, contulisse Adamo gratiam, dependenter à Christo: quatenus scilicet conditionaliter praesciebat, Adamum in his vel illis conditionibus postum, peccaturum; atque adeo Christum venturum, quas positiones iam tunc decrenebat permittere, & prauebat: ipsas apponendas. Hoc inquam iuuare non potest, ad explicandum quomodo Adamus in statu innocentiae potuerit gratiam accipere per Christi merita. Nam merita conditionalia, quamdiu sunt tantum conditionalia, non mouent ad remunerandum: alioqui tota praedestinationis series, posset esse ex merito. Et aequè dicendum esset, demerita conditionalia, digna esse reparatione actuali supplicij, quod nemo non videt, absurdum esse, & iure à Diuo Augustino & Prospero, aduersus praemium meritis tantum conditionatis repensum, obicitur. Atqui merita Christi prout scientiae media obuerlantur, non sunt nisi conditionata. Ergo vt sic, non mouerunt Deum ad dandam Adamo innocenti gratiam. Cum autem conditio mandatur executioni, & merita Christi praenoscuntur absolute futura, antecessit in priori rationis permisso peccati, ipsi sumque peccatum, quod ratione subsequitur statum gratiae, è quo Adamus per peccatum deicitur. Hac difficultate vigeat influxus Christi, in hominem constitutum in statu innocentiae.

Par porro difficultas vrget pro Angelis. Collata namque est Angelis gratia, antecedenter ad peccatum Adam: vt ex eo constat, quod Dæmon qui prius gratia colluxerat, postquam felici illo statu excidit, ruinam Adamo concituit. Ex quo sequitur, gratiam & Adamo innocenti, & Angelis, in eodem signo rationis fuisse decretam. Sicut ergo difficultas proposita, euincere plane videtur, gratiam non esse Adamo innocenti latam per Christum, ex sola peccati absolute praesciti occasione decretum; ita idem de Angelorum gratia videtur affirmandum: quod censent Valsques tercia parte disp. 49. à c. 2. Lessius Opusc. de Christi praedestinatione num. 4. & 11. Becanum Tract. de Angelis c. 2. quaest. 4. Aluares tercia parte, disp. 40. & ibidem Pelantius quaest. 8. art. 1. disp. 1. Praeposita 3. parte q. 19. num. 57. Bonac. disp. 2. de Incarnat. quaest. 12. puncto 7. Nec qui in contraria sunt sententia, & Angelos gratiam à Christo habere censent, videntur ita philosophati, nisi ex suppositione, Christi in primo signo, & antecedenter ad peccatum prauium praedestinati: Qua suppositione facta facile defenditur, quomodo Angeli à Christo gratiam acceperint; vt affirmat sanctus Thomas in c. 1. Ioannis, ad illud, *de plenitudine eius omnes accepimus.* Suar. 3. parte Tom. 1. disp. 41. scet. 1.

A A a 2 Valeri

Valentia 3. parte disp. 1. q. 8. punct. 3. Benzo-
nius in Psalm. 86. c. 29. priorem suam senten-
tiam retractans in gratiam concionatorum Fon-
seca 6. Metaph. c. 2 q. 6. sect. 2. Assert. 3. A Rúa
controu. 8. scholastica, parte 1. & 2. Viegas in
cap. 1. Apocal. Comment. 1. sect. 9. Spinellus de
Deipara cap. 14. Iacobus Pinto, adducens mul-
tos lib. 3. de Christo Crucifixo Titulo 2. loco 4.
n. 6. & latè Feuardentius in appendice ad Ca-
strum V. *Angelus* heresi 6. qui putat hanc gra-
tiæ Angelicæ à Christo derivationem, esse ex
fide certam: contrarium autem placitum dam-
nat hæreseos, eo maxime nixus fundamento,
quod Christus sit Angelorum caput æquè ac
hominum: Ratio autem capitis supernaturalis,
omnino ferre videatur, influxum gratiæ, mem-
bra sub eo capite constituta perfundentis.

*Esse par ratio hominis integri & Angeli,
quoad rem presentem.*

749 In hac difficultate, fateor eandem om-
nino debere esse rationem Angelorum & Bo-
toplastorum innocentium. Cum enim utrique
gratiam habuerint ante peccatum hominis præ-
uisum, ex cuius occasione Christus decretus est,
profectò vel utrique gratiam à Christo acce-
perunt, vel neutri. Nec plus est certitudinis,
in ratione capitis Christo vendicanda respectu
primorum hominum, quam respectu Angelo-
rum, aut vice versa. Pauca quidem de hominis
innocentis subordinatione ad Christum, in Pa-
tribus produntur: in Scripturis autem vix vlla,
quia itatus ille perbreuis fuit, & homo gratiam
in eo diuinitus indultam, mox amisit, nec recu-
perauit nisi interuentu aui noui quod fecit Do-
minus. Tamen cum sit omnimoda paritas in-
ter hominem innocentem & Angelum, quoad
signum rationis in quo utrique decreta est
gratia: cum item utrique obuersata diuinitus
sit Christi venturi species; quod de Angelis, doc-
cent passim qui eam fuisse illis occasionem
ruinæ volunt; de Adamo autem insinuat haud
obscure Apostolus, attingens Adami soporem
supernaturalem: (neque verò necessarium fuit
Christum oblici Adamo, vt medicum, quia id
eius lætiam temerasset vt bene vidit Faustus
lib. 2. de gratia & lib. arbitrio c. 7.) Cum in-
quam hæc omnia ita se habeant, & quoad ho-
minem integrum, & quoad Angelum: omnino
eodem modo de utrisque philosophandum
cenfeo, quoad dependentiam gratiæ ipsorum à
Christo. Nec quoad hoc, circa alterutros ma-
gnam certitudinem inuenio, contra Feuarden-
tis amplificationem. Quod enim Christus fue-
rit hominis innocentis & Angelorum caput,
non probat, necessariò Adamum innocentem
& Angelos habuisse gratiam dependenter à
Christo: cum ratio capitis, possit per alium
Christi influxum intelligi quoad Angelos; nem-
pe per illuminationes, & eruditionem noquam
superiùs expositam. Quoad hominem autem
innocentem, facile sit, & incommodo vacans,
rationem capitis adimere Christo. Itaque an
gratia Angelorum & hominis innocentis, sit
gratia Christi, mecum problema est, in quo ci-
tra periculum fas est parti alterutri adhærere.

*Admittitur pro utrisque, Christi infla-
xum, ex P. P.*

750 Mihi tamen sententia, quæ Adami in-
nocentis, & Angelorum gratiam Christo acce-
ptam refert, amplectenda videtur, cum ea tem-
peratione quam nunc proponam. Est enim
Christo honorificentior, qui ea ratione vniuer-
salis Pater futuri seculi constituitur: & totus or-
do gratiæ ad eum reducitur; multoque melius
intelligitur & Ecclesiæ vnitas, & Christi capitis
super omnem Ecclesiam summa perfectio, in
ratione capitis. Idem non obscure in Scripturis
insinuari affirmant aliqui, quia apud Apostolum
asseritur per sanguinem Christi reconciliari
omnia Deo & pacificari, tum quæ in cælis, tum
quæ in terris sunt; pacificari inquam, non modò
inter seipsa, ob sopitam similitudinem quæ homi-
nes inter & Angelos intercedebat, sed etiam cum Deo,
vt diserte affirmat Origenes hom. 1. in Leuit.
& S. Hieronymus in c. 1. & 2. ad Ephes. Sed ea
interpretatio loci Apostolici non videtur con-
moda; meliusque S. Augustinus c. 61. Enchiridij
accepisse hunc locum videtur, cum dixit. [Quæ
in Sanctis Angelis & virtutibus Dei est Eccle-
sia, tunc nobis sicuti est innoteferet, cum ei con-
iuncti fuerimus in finem, ad simul habendam
beatitudinem sempiternam. Istæ verò quæ ab
illa peregrinatur in terris, eo nobis notior est,
quod in illa sumus, & quia hominum est, quod
& nos sumus. Hæc sanguine Mediatoris nullum
habentis peccatum, ab omni redempta est pec-
cato, eiusque vox est, Si Deus pro nobis, qui
contra nos? Qui filio proprio suo non peperit,
sed pro nobis omnibus tradidit illum. Non enim
pro Angelis mortuus est Christus. Sed idè
etiam pro Angelis sit, quidquid hominum per
eius mortem redimuntur & liberantur a malo; quon-
iam cum eis quodammodò redit in gratiam
post inimicitias quas inter homines & sanctos
Angelos peccata fecerunt, & ex ipsa hominum
redemptione ruinæ illius Angelicæ detrimenta
reparantur. Ea utique nouerunt sancti Angeli
docti à Deo, cuius veritatis æterna contempla-
tione beati sunt, quanti numeri supplementum
de genere humano integritas illius ciuitatis ex-
pectet. Propter quod ait Apostolus, *influxerunt
omnia in Christo, quæ in cælis sunt, & quæ in ter-
ris.* In ipso quippe instaurantur quæ in cælis
sunt, cum id quod inde in Angelis lapsum est,
& hominibus redditur. Instaurantur autem quæ
in terris sunt, cum ipsi homines qui pro delin-
nati sunt ad æternam vitam, à corruptionis ve-
tustate renouantur. Ac sic per illud salutare sa-
crificium, in quo Mediator est immolatus, quod
vnum multæ in lege victima figurabant, paci-
ficantur cælestia cum terrestribus, & terrestria
cum cælestibus. Quoniam sicut idem Apo-
stolus dicit, *In ipso complacuit omnem plenitudi-
nem, diuinitatis, inhabitare, & per eum reconcili-
uari omnia in ipsum, pacificans per sanguinem
crucis eius, sine qua in cælis sunt, siue quæ in ter-
ris.*] Hic ergo Apostoli locus, non est ad eò va-
lidus pro asserenda sententia quam excutimus,
vt aliqui arbitrantur.

Aptius ergo proferuntur nonnulli Patres,
à quibus eadem veritas apertius traditur; vt à
sancto Cyrillo lib. 9. de Adorat. cum agit de
Aarone,

Aarone, semel in anno vngente sanguine purificationis peccatorum capita cornuum. [Ingrediebatur (inquit,) vir ille admirabilis Aaron in Sancta sanctorum semel in anno, per sanguinem purificationis peccatorum. Vide autem rursus in hoc Christum sanguine suo pro salute omnium ac vita, suam crucem quodammodo adspargentem, Crucis quippe figura sunt cornua, quae manuum instar vtrinque exposita prominent. Igitur mortuum quidem semel Christum intellige, sed eundem ex natura sanctum esse tanquam Deum. Est enim verax Ioannes, qui ait; *Ex plenitudine eius nos omnes accepimus*. Est enim Christi particeps, vniuersa non modo visibilis, sed etiam inuisibilis creatura. Angeli namque & Archangeli, & illa quoque, quae supra hos sunt naturae, ipsa denique Cherubim, non aliter, quam per Christum solum, in sancto Spiritu sancta sunt. Ipsi igitur est altare, ipsi thymiana, summusque Sacerdos, ipse item sanguis purificationis peccatorum.]

751 Optime S. Ambrosius lib. de benedict. Patriarch. cap. 11. [*Benedixit, (inquit) cum benedictione caeli à summo, & benedictione terra habentis omnia*. Omnia enim subiecit ei, celestia sicut benedictionem caeli, & terrena sicut benedictionem terrae, vt & hominibus & Angelis dominaretur, vt in illo velut contemptibili corpore praualuisti, (inquit,) propter benedictionem vberum & vultus.] Ex mox. [Geminam igitur Prophetam in Christo substantiam declarauit, diuinitatis & crucis; alteram ex Patre, alteram ex Virgine, ita tamen vt non exors suae esset diuinitatis, cum ex Virgine nasceretur, & esset in corpore. Vnde & praualuit super omnes montes, & desideria collium aeternorum. Super enim omnes illos sublimis meriti viros Patriarchas & Prophetas, & Apostolos, sed etiam vltra Solem, Lunam, Archangelos, tanquam caeli lumen emicuit, sicut ipse ait, *Non est discipulus super magistrum, nec seruus super Dominum*. Qui enim illorum fuit, cui subiecta essent omnia, quibus ipse donauit quod erant? In quo benedicuntur omnes sancti eius, quia ipse est super capita omnium caput. Caput enim mulieris, vir: caput viri, Christus. *Et super vertices montium*. Quia ipse est supereminens vertex vniuersorum. Sed iustorum est vertex altissimus. Quos fratres vocauit, acquisitos per gratiam, & quoddam generationis consortium. Vnde ex fratribus Ioseph, illos magis fratres intelligimus, de quibus dicit in Psalmo; *Narrabo nomen tuum in fratribus meis, in medio Ecclesiae cantabotibi*. Denique & Moyses completurus vitae istius cursum, cum benediceret tribum Ioseph, non illum vtiq; defunctum Ioseph, sed Christum benedicebat, sicut habes scriptum de Ioseph; *A benedictione Domini terra eius, à fructibus caeli, & rore, & ab abyssorum fontibus deorsum, & secundum horam à fructibus Solis cursus & à conuenientibus mensum, & à vertice montium ab initio, & à vertice collium aeternorum, & ad horam à terra plenitudine, & ab eo qui visus est in rubo, veniat super caput Ioseph benedictio, & super verticem honorificus sit inter fratres*. Primogenitus tauri decus eius, corona vnicornu cornua eius. In ipsis gentes ventilabit simul vsque ad extremum terrae: Ipsa myriades Ephraim, & ipse chiliades Manasses. Benedictionem eadem est quae omnem habet & coelestium &

terrestrium plenitudinem, & specialem Christi gratiam, qui visus in rubo dixit ad ipsum Moysen, *Solui calceamentum pedum tuorum*, qui est super omnia Deus, quia ipse est caput corporis Ecclesiae: qui est principium primogenitus ex mortuis, vt sit in omnibus ipse primatum tenens; quoniam in ipso complacuit omnem plenitudinem inhabitare. Et ideo soli benedictionis huius praerogatiua defertur, à summitate caeli vsque ad extremum terrae, Ipse est enim ante omnes, in quo constant omnia; quae etiam per sanguinem crucis suae pacificauit omnia, siue quae in caelo, siue quae in terris sunt.]

752 Suffragatur S. Gregorius lib. 1. in primum Regum ad illud capitis 2. *non est sanctus vt est Dominus*. Ibi Christum omnis sanctitatis fontem demonstrans, sic scribit [Quisquis potuit sanctus existere, eius accepit munere, vt sanctus esse potuisset. Hoc namque sancta Ecclesia subsequenti verbo insinuans, ad eundem Redemptorem ex nimia charitate conuertitur, dicens; *Neque est alius extra te, subauditur, sanctus*. Extra eum sanctus aliquis esset, si absque dono vniuerit, sanctificationis Spiritum habere potuisset. Sed quis hoc asserere audeat de hominibus, quod de Angelis nequaquam constat? scriptum quippe est; *Verbo Domini caeli firmati sunt, & Spiritu oris eius, omnis virtus eorum*. Verbum Domini, est vniueritus Dei. Quem profecto Euangelista Ioannes insinuans, ait; *In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum & Deus erat Verbum*. Si ergo etiam Angeli sanctificati creduntur in filio, multo magis de hominibus creditur, quia extra eum sanctificationis gratiam inuenire non possunt.] Agit aperte de Christo homine, sub eadem ratione sub qua est nobis fons sanctitatis & gratiae.

Giselbertus in Altete. c. 18. [Bonum Creatoris donum, hominem & Angelum in superbiam extulit, quia magna prorsus vtiq; celsitudo, illius in principatu Angelico, istius in propagando genere humano. Tanta gloria pondus, vterque ferre non valuit, vnde vterque cecidit. Quapropter nisi Verbum incarnatum, in donis suis hominem & Angelum custodiat, leuitate naturae vterque vacillat. Donum enim Dei magnum est, quo Angelus bonus stabilitus est.]

Qui in hanc rem minus verisimiliter adducti.

753 Videri possit patrocinatus eidem veritati, & statuere Christum fontem gratiae Angelorum, S. Bernardus serm. 2. de Circumcisione cum ait, [Idem Angeli Saluator & hominis, sed hominis ab Incarnatione, Angeli ab initio creaturae.] quasi iam tunc Angelus gratiam accepit propter Christum. Alium tamen fuisse sensum S. Bernardi, non obscure colligitur ex sermone 22. in Cant. vbi de ea Angelorum per Christum sanctificatione plenius disserit verbis illis. [Quomodo ergo in principio erat Verbum. Sed Verbum erat apud Deum, factum est autem quatenus esse inciperet & apud homines: sic nihilominus in principio sapientia erat, erat iustitia, erat sanctificatio & Redemptio: Sed Angelis. Vt esset & hominibus, fecit eum haec omnia Pater, & fecit quod Pater. Denique qui fa-

Etus est (inquit, *nobis sapientia à Deo*; Et non ait simpliciter, *qui factus est sapientia*, sed *qui factus est nobis sapientia*: quoniam quod erat Angelis, factus est & nobis.) Hic locus videtur exponere priorem; & monstrare eatenus tantum concessam Christo fuisse à S. Bernardo sanctificationem Angelorum, quatenus Verbum erat apud Deum, non autem quatenus est Verbum homo; sub qua consideratione id hoc loco affirmamus. Similiter serm. 2. de Pent. tradens quomodo Deipara sit medium terre in quo Dominus operatus est salutem, aperte demonstrat, salutem per eam, id est per Christum in ea & ex ea procreatum, non esse factam Angelis; nisi quia de nobis salutis sunt latati; sic enim ait de Christo in vtero. [Et nunc iam operabatur salutem nostram in medio terre, in vtero videlicet Virginis Mariæ, qui mirabili proprietate *terra medium* appellatur. Ad illam enim sicut ad medium, sicut ad arcam Dei, sicut ad rerum causam, sicut ad negotium seculorum respiciunt, & qui in caelo habitant, & qui in inferno, & qui nos præcesserunt, & nos qui sumus, & qui sequentur, & nati natorum, & qui nascuntur ab illis. Illi qui sunt in caelo, ut reserantur, & qui in inferno, ut eripiantur: qui præcesserunt, ut Prophetae fideles inueniantur: qui sequuntur, ut glorificentur. Eo beatam te dicunt omnes generationes, Genitrix Dei; Domina mundi, Regina caeli. Omnes inquam, generationes caeli & terre. *Pater Spirituum*, (ait Apostolus) *ex quo omnis paternitas in caelo & in terra nominatur*. Ex hoc ergo beatam te dicunt omnes generationes, quæ omnibus generationibus vitam & gloriam genuisti. In te enim Angeli latitiam, iusti gratiam, peccatores veniam inueniunt in aeternum. Merito in te respiciunt oculi totius creaturæ: quia in te, & per te, & de te, benigna manus omnipotentis quicquid creauerit recreauit.]

Ambigi item possit, an de Christo Deo homine, an de eodem provt Dei tantum, agat Alexander Episcopus Alexandrinus Epist. ad Alexandrum Constantinopolitanum, quæ extat lib. 1. Concilij Nicæni per Pisanum, & apud Theodoretum lib. 1. histor. cap. 4. cum dicit. [At Salomon fieri non posse ait ut vel cogitatione comprehendatur vestigium serpentis in petra quæ est iuxta Paulum, Christus. Sed creaturæ illius tam homines quam Angeli benedictionem accepere, ut progressionem facere possent, in virtutis & legitimorum mandatorum exercitio, ne peccatis irretiantur. Itaque & Dominus noster, cum natura sit filius Patris, ab omnibus adoratur. Verum qui Spiritu servitutem excusserint, per virtutem & progressionem adepti Spiritum adoptionis, beneficio naturalis filij efficiuntur ipsi filij adoptivi.] Ambigo an de Christo provt Deo agat, quia id fert eius institutum: quamvis omnes Scripturæ, quas ibi & proximè mox adducit, spectent ad Christum provt hominem. Quare sistendum est potius, in testimoniis antea prolatis, quæ perspicua sunt.

Discrimina influxus Christi in Angelos & hominem integrum ex una parte: ac lapsum ex altera.

754 Est igitur ex prædictis admodum probabile, gratiam quoque Angelorum, & Adami innocentis, in Christum esse referendum. Hoc tamen ita intelligendum est, ut longe aliter Christus statuatur illis fons gratiæ, quam nobis in natura lapsa. Nobis enim Christus gratiam promeruit propriè, & per meritum strictè acceptum, quod præexistere saltem obiectivè intelligitur ante collatam gratiam. At de Angelis & homine innocente, aliter est statuendum: quia gratia eorum, decreta est ante decretum permissionis peccati; & ab æterno præstata conferenda, ante provisionem Christi, qui solus peccati occasione decretus est in posteriore signo. Quare dicendum est eatenus & Adami innocentis, & Angelorum gratiam Christo acceptam esse referendam, quatenus merita Christi fuerunt compensatio & solutio, gratiæ Angelis & Adamo innocenti veluti credito concessæ. Imaginandum enim est, Deum quamvis potuisset ex misericordia Angelis & homini innocenti elargiri gratiam simpliciter & absolute; tamen apposuisse conditionem, ut si contingeret alia occasione Christum poni, & offerre pretium suæ illius beneficentiæ anticipæ, admissurus illud esset. Quale genus misericordiæ, familiare est in subventionem impensa genis, non omnino destitutus (spe fortunæ pinguis, & regressus ad meliorem. Nec Deum delectat ea subleuatio, cum ita misericordiam eius commendat, ut iustitiam quoque acceptanda per Christum compensatione, extollat. Ad Christi verò dignitatem refert plurimum, ut per se patet. Sic igitur apud se, nostro concipienti modo statuit Deus. *Dabo gratis Angelis & Adamo innocenti gratiam, eamque vi huius decreti negotii non esset, etiam si nulla spes compensationis affulgeret. Si tamen Christum meum, occasione peccati poni contingat, & hanc gratia collationem compensare velit, admittam compensationem.* Qui actus, respectu diversorum, est liberalitatis simul & iustitiæ. Liberalitatis quidem respectu Angelorum & hominis innocentis: & ut sic, omnino exerceretur, quamvis nihil aliud accederet. Est autem iustitiæ, respectu Christi. Acceptare namque solutionem oblatam, actus est iustitiæ, si collatio meritis, (ut sic dicam,) fuit cum voluntate acceptandæ solutionis, si quandoque offeratur: Itaque idem mer actus imputatus, sit voluntas efficax rei credito confertenda, ad solutionem si quandoque offeratur. Eam potè conditionem, Deus in præsentis negotio non prævidebat in primo signo, itaque re ipsa decrevit gratiam ex mera misericordia. Cum autem in posteriori signo prævisum est peccatum, & Christus eius occasione decretus; tunc quia conditio prædicta impleta est, Christo immentum pretium & Angelis & quibuslibet hominibus sufficiens offerente; confirmata est decreta iam misericorditer gratia, & rata facta novo iustitiæ titulo, ob exhibitam per Christum compensationem. Hæc est una ratio discriminis inter

inter modum gratiae Angelis & homini innocentem collatam per Christum; ac eiusdem collatae hominibus lapsis. His enim Christus per proprium meritum (saltem indefinitè loquendo) gratiam contulit; illis per solutionem & compensationem tantum.

Altera discriminis ratio, in eo ita est, quod Angeli non sunt à Christo redempti, etiamsi perperam contritionem censuit Vincentius de Flumato lib. 2. de Christi nominibus V. *redemptior*, ea tantum ratione ductus, quia sanguine Christi redemptus est homo, & numerus Angelorum instauratus. Quod secundum, falsum est, simpliciter loquendo; & prout quoque modo ad veritatem aptari, potest, non suffragatur Angelorum qui steterunt redemptioni per Christum; quae proinde non est admittenda. Idemque de homine prout in statu innocentiae constituto, est affirmandum. Nostra autem gratia, est collata per redemptionem.

Christus nec Angelorum, nec hominis innocentis redemptor.

Non esse Angelos à Christo redemptos, (& idem est de homine prout innocente,) tradit disertè S. Augustinus in cap. 3. ad Galatas ad illud, *mediator autem unus non est*. Eodemque recidit, quod in Enchirid. cap. 61. negat Christum esse mortuum pro Angelis. S. item Bernardus serm. in feriam 4. Hebdomadae penitensae negat Christi passionem dari potuisse, idest fructuosam reuera fuisse per modum redemptionis, alteri quam homini lapsio: quia Angelus tali remedio non eguit, Diabolus verò eius capax non fuit. Sed pulcherrime Rupertus in cap. 5. Apocal. ad illud, *occisus es, & redemisti nos Deo in sanguine tuo*, scribit in hunc modum. [Notandum, tale Cantum in duobus quae sequuntur multitudinis Angelorum & omnis creaturae testimonio, non esse, quia videlicet neque Angeli, quippe qui non petierant, neque creatura alia quaecumque rationalis est, sed sola hominum Ecclesia, quae hic intelligitur per viginti quatuor seniores & quatuor animalia, in sanguine Christi redempta est. Propterea isti quidem dicunt, *quoniam occisus es & redemisti nos*; Angeli autem hoc tantum, *dignus es agnus qui occisus es*; Et non addunt, *& redemisti nos*. Porro ceterae omnes creaturae, quae in caelo & quae super terram, & quae sub terra, & quae in mari sunt, nihil horum dicunt, sed tantummodo sedente super thronum à quo facta sunt, & agno per quem facta sunt suo modo benedicunt. Soli ergo homines sunt, qui primi ante Angelos, & ante omnem creaturam primum in isto cantico perhibent testimonium, dicendo; *Quoniam occisus es, & redemisti nos*.]

Quod si imperfecta laude quam lactentes & infantes Christo concinuerunt, legimus ab eis dictum, *hosanna in excelsis*, non est sensus, Christum esse salutem Angelorum quasi eos redemerit. Sed sensus est, illatam esse caelo salutem, iis ruinis quas peccatum intulerat, substitutione hominum per Christi redemptionem reparatis, ut bene exponit hic verbis S. Ambrosius serm. 45. de temp. *in fine*. [Nec praetereundum est à Psalmi versiculo, quem occurrentes turba Domino decantabat; *hosanna filio David; bene-*

dictus qui venit in nomine Domini; *Hosanna in excelsis*. Aduentus enim Domini, eiusque incarnatio, non solum hominum salus fuit in terra, sed etiam Angelorum in caelo: quia dum homines in terra saluantur, Angelorum numerus qui Diabolo cadente minoratus fuerat, integratur in caelo. *Hosanna* ergo *in excelsis*, tantundem est, tanquam si dicatur; *Salua nos qui etiam es salus in caelis*. Reparatos per nos Angelos dicit, imitatore Bernardo serm. 2. in Vigilia Natiuit.

Non est igitur Christus, Angelorum vel hominis innocentis redemptor, sed veniens & moriens ad redemptionem hominis lapsi, gratiam illis collatam compensauit: quae compensatio non est dicenda redemptio, quia redemptio ut ex Zozimo. Papa tradit D. Augustinus Epist. 157. supponit personam redemptae captiuitatem, vel in se, vel in radice suae, quae scilicet sit trahenda seruitus peccati, nisi opulatrix Dei manus benignè praeueniat. Quo pacto Deipara, verè redempta est à Christo, quia spectata origine sua, erat contractura peccatum originis, nisi Deus eam praeuenisset. Ideoque licet semper illimis & nitens, tamen dicitur peccasse in Adamo, quia incurritur peccati debito non caruit, origine sua spectata, & nisi praeuenta fuisset diuinitus. Angeli autem neque in se fuerunt unquam peccato commaculati, neque in vlla radice sua fuerunt peccato obnoxij. Non sunt igitur redempti à Christo, etiamsi paulò latius loquendo, & sumendo redemptionem pro praeservatione à lapsu cui necessario vi originis obnoxij non erant, dictum sit à S. Bernardo serm. 22. in Cant. redemptos fuisse à Christo Angelos. [In principio (inquit) sapientia erat, erat iustitia, erat sanctificatio, & redemptio; sed Angelis. Ut esset & hominibus, fecit cum hac omnia pater, &c.]

Quod erat Angelis factus est & nobis. At Angelis, inquit, quomodo redemptio fuerit, non video. Nec enim autoritas scripturarum vspiam assentiri videtur, eos aliquando aut peccato extitisse captiuos, aut morti obnoxiosos; ut necessariam haberem redemptionem, exceptis dumtaxat illis qui superbia lapsu irremediabili corruentes, redimi deinceps non merentur. Si itaque Angeli nunquam redempti sunt, alij utique non egentes, alij non promerentes; illi quidem quia nec lapsi sunt, hi autem quia irrevocabiles sunt; quo pacto tu dicis, Dominum Iesum Christum eis fuisse redemptionem? Audi breuiter. Qui erexit hominem lapsum dedit stanti Angelo ne laberetur. Sic illum de captiuitate eruens, sicut hunc à captiuitate defendens. Et hac ratione fuit aequè utriusque redemptio, soluens illum, & seruans istum. Liqueat ergo, Sanctis Angelis Dominum Christum fuisse redemptionem, sicut iustitiam, sicut sapientiam, sicut sanctificationem.] Sed hoc, ut praemissum late dictum est, & impropiè.

Nec pro iisdem mortuus.

756 Nec item propriè loquendo dicendum est, Christum esse pro Angelis vel homine integro mortuum, quia mors Christi eo tantum nomine suscepta est à Christo, ut Deo laeso satisficeret, & inaequalitas peccato inducta aboleretur. Quamuis ergo illis ipsis actibus quibus Christus

Christus hominem lapsum redemit, atque ad eam mortem suam, compensavit gratiam homini innocenti & Angelis collatam; tamen quia mors & passio Christi, directe & primario exhibebatur ut satisfactio, qua Angeli, & homo innocens non egebant; merito negamus Christum pro eis mortuum esse, etiam si mors Christi illis profuerit pro merito gratiae & compensativa gratiae, antequam ratione quam mors ipsa praevideretur, Angelis & homini innocenti decreta.

Ex eadem porro causa, ob quam diximus Christum pro Angelis mortuum non esse, etiam si gratiam quam habent Christo acceptam ferant, ducenda est ratio, cur Angeli beatitudinis praemio sint potiti ante Christum quod hominibus non est concessum. Ratio enim data Angelis, negata vero hominibus ante Christum beatitudinis, est quia homines Deum laeserant; nec par fuit ante exhibitam per Christum satisfactionem, eamque in Christi morte consummatam, recludi caelum, & propalari sanctorum viam; quod factum est in momento mortis Christi, ob plenam tunc obliteratam Dei injuriam, & reparatum ius eius violatum: unde consecutum est, ut homines intelligerent quibus bonis ob peccatum excluderentur, & quod reducerentur aeterna Christi redemptione inventa. Id quod etiam ad habendas peccatoribus adducendas, consulit plurimum dum vident quanti sit numen offendisse; ad quod placandum, & obtinendum aditum in eius Regiam, tantam interponi oportuit victimam. Pro Angelis vero, quia numen non laeserant, nulla talis compendinatio fuit necessaria. Itaque in fine perbrevis viae, fuerunt in termino, & beatitudinem meritis Christi praestiti sunt consecuti, eodem modo quo eius meritis habuerant gratiam & sanctificationem. Nam licet Apostolus Hebraei 2. dicat, *qui sanctificat, & qui sanctificatur ex uno omnes*, quod plerique de Adamo interpretantur, ex quo & Christus & nos omnes progignimur: tamen inde non impugnatur Angelorum sanctificatio per Christum, quia Apostolus ibi non agebat de omnibus per Christum sanctificatis, sed de his tantum de quibus proxime fuerat sermo, hoc est de pueris qui communicaverunt carni & sanguini. Eos enim tantum spectabat Apostolico loco institutum, & fructus eorum ad quos scribebat. Præterquam quod Chrysostomus & creditus Ambrosius, & Anselmus ibi, *unum ex quo omnes*, interpretantur; non Adamum, sed Deum Patrem, ex quo omnes sanctificati prodeunt. Itaque ex eo loco, nihil colligi potest adversus Angelorum per Christi merita auctoritatem & beatitudinem.

Influxus Christi in gloriam membrorum suorum omnium.

757 Ex dictis, tam fuscè, tamque summe stabilitis, de gratiae totius participatione per Christum, manifeste sequitur, gloriam quoque non participari nisi per Christum: eaque ratione Christum se prodere caput Ecclesiae, quod gloriam quoque in universos influat. Est sane gratia, semen gloriae, & pignus felicitatis, ut aliquoties loquitur Apostolus. Quare qui gratiam aliunde accipit & sanctificationem, indidem habet vitam aeternam, & in se verum ostendit illud, *Gratia Dei, vita aeterna*: quod radicaliter accipiendum esse, monstrat saepe D. Augustinus. Haec cum ita sint, nihil attinet, siue probationes, siue illustrationes varias conquirere huius veritatis, quamvis suppetant plura, illaque nominatim quae ducitur ex verbis Christi Ioannis 5. *Nemo ascendit in caelum, nisi qui descendit de caelo, filius hominis qui est in caelo*. Haec verba S. Chrysostomus hom. de Nativitate Christi, S. Gregorius 27. moral. c. 11. & S. Augustinus Tract. 12. in Ioan. in hunc sensum accipiunt, ut solus Christus dicatur in caelum ascendere, quia nemo ad caelum pervenit & gloria portatur, nisi Christi capitis sit membrum. Sic enim unum Christum compingunt omnes electi, sicut membra omnia capiti Ioannis subiacentia, conflant unum corpus, quod uno nomine dicitur *Ioannes*. Hoc item sensu quemadmodum solus Pontifex introbat in Sancta, ita solus Christus introit in caelum. Pulchre Guericus ferm. 1. accephalo, agens de Christo caelum subeunte, [Solus intrabit, qui solus agnus sine macula, solus argui non potuit de peccato, quod nec ab eo factum, nec in eo inventum. Solus enim summus Pontifex meus, nec in parte, nec in parte contaminatus est, ut lex dicit: patrem quippe sed Deum; matrem quoque, sed Virginem habens, unde & solus ingreditur Sancta sanctorum: & nemo ascendit in caelum, nisi qui de caelo descendit, filius hominis qui in caelo est. Quid ergo nos? Ita ne continuo desperabimus? Imo vero sperabimus, & hinc maxime. Licet enim solus, sed profecto totus intrabit, & os non comminuetur ex eo. Non sine membris caput invenietur in regno, si tamen membra fuerint conformia & coherencia capiti suo. Conformia sane moribus, coherencia fide.] S. Gregorius hom. 5. in Ezech. initio, portam Orientalem interpretatur Christum, ait etenim solam Christum intrare ad vitam, quatenus omnes electi sunt eius membra, & unum efficiunt cum eo. Et in psal. 4. *Poenit. eodem modo accipit illud, vigilavi & sicut sum sicut passer solitarius in caelo*. Sanctus quidem Augustinus & Prosper in psalm. illum 101. haec verba accipiunt de eminentissima Christi gloria in Ascensione. Resurrectionem subsecuta. Tamen S. Gregorius ea verba refert ad subiectionem caelorum per Iohannem Christum: quia nemo gloriam capessit, nisi fiat unum cum Christo, & membrum eius tanquam capitis.

Vsus Doctrinae.

De Christo capite.

758 Fixum itaque & ratum esto, Christum esse caput super omnem Ecclesiam, cum militantem, tum triumphantem: & tam Angelos quam homines, subesse Christo capiti tanquam membra eiusdem mystici corporis, ex illis materialiter heterogeneis partibus compacti. Hinc verò passim Patres, insignia aliquot consuetudina erunt, quae placeat non omittere.

Agnitio eminentiae Christi Domini.

In primis infertur ex his sublimissima & eminentissima Christi dignitas, subius quam omnes, & homines & Angeli quantumcumque eximij, iaceant depressi. Attingit hanc præcellentiam Christi, (quippe capitis,) supra quamuis alias creaturas rationales tanquam membra S. Augustinus Epist. 57. *sub finem*, verbis illis. [Hoc cunctis interesse arbitramur inter caput & membra cetera, quod in quolibet quamvis præcipuo membro, velut in aliquo magno Propheta aut Apostolo, quamvis diuinitas habet, non tamen sicut in capite quod est Christus, omnis plenitudo diuinitatis; Nam & in nostro corpore inest sensus singulis membris, sed non tantus quantus in capite, ubi prorsus omnis est quinquepartitus. Ibi enim & visus, & auditus, & olfactus, & gustus, & tactus. In cæteris autem solus est tactus.] Addit aliam præterea præcellentiam ista anteriorem, & veluti primordiale ac radicale; quod scilicet Christus sit Deus homo, ad quod honoris culmen nulli alteri infra eum, est aspirandum. Non tamen inficiatur priorem illam præcellentiam, ex eo quod Christus sit caput, cæteri membra. In tantam sublimitatem, intenti semper & defixi animis esse debemus, ut impleatur in nobis illud, *[sapientis oculi in capite eius]*, quod Gregorius Nyssenus hom. 5. in Eccles. ad Christi capitis contuitum accommodat, præfatus id ad litteram videri posse difficile cum nullum sit animal, cui oculi non sint in capite. Et eodem modo dictum illud Sapientis, accipiunt S. Gregorius 20. Moral. c. 5. & Richardus Victor. Tract. de Geminio Paschate. *non multum ab initio*, & Tractatu de Baptismo Christi *sub medium*; ubi addit, quanta custodia custodiendum sit tam excellens caput; quamque cauendum, ne ab eo quis auellatur, quod excommunicatione aliisque præterea modis studiosissime declinandis fieri monet sanctus Gregorius in Plal. 4. Pœnit. ad vers. 1. Insigniter quoque sanctus Ambrosius serm. in Plal. 118.

Amor & gratiarum actio.

759 Consequenter verò quantus hinc in nobis exardescere debeat amor erga Christum, accipe ex Ruperto lib. 13. in Matth. *in ipso fine*. [Propter quem omnia & per quem omnia, qui multos filios in gloriam adduxerat; autor salutis eorum, per passionem consummatus est. Nonne istorum consideratio siue frequens meditatio, quendam facit amoris ignem in ista Sion? In primis de eo quod primum positum est, *propter quem omnia*, interrogo, nonne dum istud consideratis, nonne ex sublucente fidei scintilla, suscitatur in te, lucida iucunda dilectionis flamma? Quid enim? Pater optimus, dum vnicum in secreto sui pectoris haberet filium, thesaurizare voluit ille thesauros auri & argenti, lapidumque preciosorum, & omnis bonæ suppellectilis, ædificare palatium regni, cunctaque providere ministeria regalis

Theoph. Raynaldi de Attrib. Christi.

cuius, exercitum copiosum, familiam numerosam, duces præfectos, tribunos ac centuriones, seruas & ancillas, seu clientes ac ministros, qui pulchra varietate distincti, astarent ei sedente in medio ipsorum, ac deseruirent in ordinibus suis. Idcirco fecit hæc omnia, cælum & terram, cælum inuisibile replens Angelorum agminibus, terram autem tot & tantis humanæ creaturæ generationibus, in quibus sumus & nos. Quis ad hæc non respondeat, quia vel sola causa hæc, magnam dilectionem exigit, magnæ nos ille dilectionis ac deuotionis debitores facit? Adde quod secundo loco dictum est, *per quem omnia*. Omnia enim per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil. Si omnia, utique per ipsum inter omnia. Adde quod tertio loco dictum est, *qui multos filios in gloriam adduxerat*. Vnus enim & solus ipse Dei filius erat, sed noluit solus remanere, immo voluit multos fratres habere, quos & ante omnia secula sibi conformes facere, id est, in gloriam filiorum Dei adducere prædestinauerat. Adde quod illum optime decebat, quia cum perisset in Adam tot filij Dei, fratres sui, ipse autor salutis eorum per passionem consummatus est. Quanta dilectione digna sunt hæc? Nimirum propter hæc diligere illum, nimia ingratitudinis est, summa nequitia est. Quasi ligna hæc sunt, subiectaque subicienda in altari, ad nutriendum sanctæ huius dilectionis seu iusti amoris ignem, sicut in sancta & mystica lege scriptum est, *[ignis in altari semper ardebit]*.

Continens est, affectus actionis gratiarum erga Christum; quem affectum ex tot in nos ab eo tanquam capite deriuatis bonis, exculpti vult S. Bernardus in illis de more verbis serm. 1. in capite scilicet, docens id esse vngere caput nostrum quod iubemur facere apud Matth. [Vinctum à patre est caput nostrum & nihilominus vngi postulat & à nobis. Cum ieiunaueris, inquit, vnge caput tuum. Ita ne aquam petis à titulo fons indeficiens? Petit sine dubio, aut certe repetit magis. Ad fontem enim vnde exeunt, flumina reuertuntur, ut iterum fluant. Non verò ut minus habens quod dederat Christus repetit, sed ne tibi pereat quidquid ad eum referte volueris. Siquidem etiam fluminis aqua si stare cœperit, & ipsa putrescat, & inundatione facta superueniens repellatur. Sic planè, sic gratiarum cessat decursus, ubi recursus non fuerit: nec modò nihil augetur ingratus; sed & quod acceperat, vertitur & in perniciem. Fidelis autem in modico, censetur dignus munere ampliori. Vnge igitur caput tuum, refundens in eum qui supra te est; quidquid in te est deuotionis, quidquid declarationis, quidquid affectionis. Vnge igitur caput tuum, ut si qua in te gratia est, referatur ad ipsum, nec tuam quæras gloriam, sed ipsius.] Ex Petro Damiani opusc. 6. capite 1. idem tradidi libro 4. sectione prima, capite 4. *in fine*.

Sancta superbia, & amor proximorum.

760 Indidem insuper inferunt Patres, quanti nos ipsos, quanti fratres nostros facere debeamus, tanquam membra corporis illius cuius caput est Christus. [Memento cuius capitis, & cuius corporis sis membrum, aiebat S. Leo admonens Christianum ne sibi vilesceret. Potentissimè verò ac propemodùm diuinè in hanc rem differit S. Chrysostomus hom. 3. in ad Ephes. adscribo partem. [Ipsum dedit caput super omnem Ecclesiam. Papæ? Quò rursus sustulit Ecclesiam, tanquam per quandam trahens machinam, eam in magnam sustulit altitudinem, & eam sedere fecit in illa sede. Vbi enim est caput, illic & corpus, & si caput & corpus. Nullo loco intermedio arcetur. Si autem accetur, corpus non facit.] Et mox in *Morali*. Veneremur itaque, (inquit,) caput hoc, cogitemus cuius capitis sumus corpus, cui omnia sunt subiecta. Hoc exemplo nos Angelis oportet esse meliores, & Archangelis maiores, ut qui iis omnibus sumus honore prepositi. *Non Angelos apprehendit Deus*, Sicut dicit scribens ad Hebræos; *sed semen Abrahæ*; Non principatum, neque potestatem neque dominationem, neque ullam aliam virtutem; sed nostram naturam apprehendit, & supra sedere fecit: Et quid dico, *sedere fecit*? Suum fecit vestimentum; nec id solum, sed eius pedibus subiecit omnia. Quam multas vis mortes ponere, & quam multas animas? deciesne mille, & his longè plures? Sed nihil dices quod sit ei equiparandum. Duo enim fecit maxima: & ipse ad summam venit humilitatem, & hominem sustulit ad magnam altitudinem, suo sanguine eum saluum fecit. Dixit illud primum, quòd se adò humiliavit. Dicit hoc firmius & solidius, id quod est magnum, & summa rerum. Atqui si nullo dignati essemus, sufficisset, etiam si absque hoc dignati essemus; absque eo, inquam, quòd esset maculatus, sufficisset. Quum autem duo sint, quam dicendi facultatem non vicerit & superauerit? Non magna res est resurrectio, quando hæc reputauero. De hoc dicit, *Deus Domini nostri Iesu Christi*, non de Deo Verbo. Reueremur propinquitatem cognationis. Timeamus ne quis abscindatur ab hoc corpore: ne quis excidat, ne quis appareat indignus. Si quispiam diadema nostro imposuerit capiti, si coronam auream, an non omnia fecerimus, ut digni videamur inanitis lapidibus? Nunc autem non est nostro capiti impositum diadema, sed caput nostrum factus est Christus; quod quidem est maius, & eius nullam habemus rationem; sed Angeli quidem ipsum reuerentur, & Archangeli, & omnes illæ virtutes: Nos autem quum etiam eius corpus sumus, neque propter hoc, neque propter illud, reueremur. Et quenam est spes nostræ salutis? Cogita thronum regium, cogita summum honorem. Hoc nos, si velimus, magis nos poterit terrere quàm gehenna. Nam si non esset gehenna, tanto honore affectos, inuentos esse indignos & malos, quam non haberet pœnam; quod non supplicium? Cogita propè quem sedeat tuum caput; hoc solum ad vniuersa suffecerit. Ad cuius sedeat dexteram; super omnem principatum, po-

testatem & virtutem, eius autem corpus conculcatur etiam à Daemonibus. Sed absit. Hoc non fuerit amplius corpus. Caput tuum veneratur serui frugi, & qui bonæ sunt existimationis: & corpus subieci iis qui offenderunt? Quo non dignus eris supplicio? Si quis pedes Regis canibus obiciat, & in compedes iniiciat, an non erit obnoxius extremo supplicio? Non negat, Angelos quoque pertinere ad Christi corpus mysticum: sunt enim Ecclesiæ ex militante & triumphante compactæ, membra viua, atque adò etiam ad corpus Christi pertinent. Tantum itaque vult, eos non esse membra homogenea, & eiusdem cum capite nobis peculiariter reuerentiam & affectum tam pretiosi capitis ex nostra, non ex Angelica natura assumpti, debet infigere.

761 Debere verò inde hominem in sanctam ac sobriam superbiam efferi, nec ullis subieci vilibus rebus, qui cum ipsis quoque Angelis ratione capitis sui de nobilitate & gradu excellentiæ possit contendere, satis aperte innuat S. Chrysostomus. Nec obiciat eodem spectauit Apostolus Coloss. 2. cum questus de iis qui seducebant Colossenses in humilitate & religione Angelorum, inde nominatim eorum culpam amplificat, quod non reuerent caput ex quo totum corpus connexum & subministratum, crescit in augmentum sanctum in Domino.

IV.

Humilitas, unitatis studium.

E contrario autem, quantum humilitatis incrementum ex hac subiectione ad Christum caput, admouetur fidelibus, tanquam Christi corpori. S. Augustinus Egregie sic monuit serm. 13. de verbis Domini, in fine. [Inde cecidit Diabolus, unde statim deiecit hominem. Dicit, statem; sed Christus descendens erexit incertem. Vnde te tamen erexit Dominus Deus tuus. Attende; Humilitate erexit, factus obediens usque ad mortem, humiliavit semetipsum. Princeps tuus humilis, & tu superbus? Caput humile, & membrum superbum? Absit. Non vult esse de corpore capitis humilis, qui amat superbiam. Si autem non fuerit, videat ubi erit. Ego nolo dicere, ne amplius videat terrore.]

Sanè superbum esse sub capite humiliato, non secus est quàm humano capiti cervicem equinam apponere: quod æquè dicendum est de quibuslibet non consentaneæ ad Christum caput vitam exigentibus, ut optime tradit Gregorius Nyssenus lib. de pers. & Christiani forma, sic scribens. [Quemadmodum qui commentitia monstra, vel oratione vel pictura confingunt, Bucephalos quosdam, aut Hippocenturos, aut Anguipedes, aut quidpiam aliud ex diuersis generibus, non ad exemplar nature dirigunt imitationem, sed peruersa, illa inventionis naturam prætereuntes, non hominem, sed aliud quiddam effingunt: quippe qui ex eo, quod videtur, id formam, quod non est, cuius licet aliqua pars culpam humani corporis participi similis videatur, nemo tamen id quod absolute illa compositione constatum est, hominem dicat: eodem pacto haud rectè perfectus Christianus appellabitur, qui vel à ratione abhor-

rens caput obtineat, id est ipsum vniuersi corporis caput, quod Verbum est, fide non habeat, quamuis cæteris partibus absolutus sit, vel eo capite præditus, reliquas corporis partes aut capite, aut inter se minimè conuenientes possideant, hoc est viuendi rationem à fide alienam instituat, cum & draconum furis imbutus ita excandescat, atque instar horum serpentium humani repat, & equinam tabiem apponens humanæ formæ feminarum amoribus insanat, & ex duplici natura humana videlicet & ferina, veluti Hippocentaurus coalescat. Eiusmodi autem hominum genera passim licet intueri, qui vel in vituli capite, in Idololatriæ videlicet disciplina decore vitam officiis excelsum agunt: qualem simulant esse Minotaurum, vel Christianæ personæ, belluæ corpus, id est flagitiosum viuendi genus adiungunt, quales Hippocentaurus, aut Anguipedes fingunt. Consentaneum igitur est, ut quemadmodum in corpore humano singulæ partes conueniunt, sic tota Christiani vita, omnibus quæ in Christo ex fide considerantur, bonis insigniatur.]

762 Culpam scindentium vnitatem, hinc expendit S. Chrysostomus hom. 18. in 2. Corinth. in moral. & egregiè S. Augustinus serm. 20. ex quadraginta nouis; his præter cætera. [Quod est spiritus noster, id est anima nostra, ad membra nostra; hoc Spiritus sanctus ad corpus Christi quod est Ecclesia. Idem Apostolus cum corpus vnum nominasset, ne intelligerem mortuum corpus, Vnum, inquit, corpus. Sed rogo te, viuit hoc corpus? Viuit; Vnde? De vno Spiritu. Attendite ergo, fratres, in nostro corpore, & dolete eos qui de Ecclesia præciduntur. In membris nostris quandiu viuimus, cum sani sumus, implent omnia membra officia sua. Si vnum membrum dolet alicunde, compatiuntur omnia membra. Tamen quia in corpore est, dolere potest, expirare non potest. Quid est enim *expirare*, nisi spiritum amittere? Iam verò si membrum præcidatur de corpore, numquid sequitur spiritus? & tamen membrum agnoscitur. Quid est? Digtus est, manus est, brachium est, auris est. Præter corpus, habet faciem, sed non habet vitam. Sic & homo ab Ecclesia separatus. Quæris ab illo sacramentum, inuenis, quæris Baptismum, inuenis; quæris Symbolum, inuenis. Forma es, quisquis es, nisi intus spiritu vegeteris, frustra foris de forma gloriaris.]

Eodem reuoluitur quod S. Bernardus serm. 1. de Conuersione S. Pauli, demonstrat, persequi Ecclesiam quæ est Christi corpus, idem esse quod persequi Christum. Sic enim Glossat voces Christi ad Paulum futentem; [quid me persequeris? inquit.] An non persequeretur Christum, qui Christi membra trucidabat in terris? An verò persecuti sunt Christum, qui sacratissimum illud corpus, crucis affixere patibulo, & non prosequeretur eum, qui aduersus corpus eius quod est Ecclesia, (est enim corpus eius etiam ipsa.) odio furebat iniquo? Denique si proprium sanguinem dedit in precium redemptionis animarum, non tibi videtur grauiorem ab eo sustinere persecutionem, qui suggestionem maligna, exemplo pernicioso, scandali occasione, auertit ab eo animas quas redemit, quàm à Iudæo qui sanguinem illum fudit? Agnoscite dilectissimi, & expauescite consortia eorum quæ

Theoph. Raynandi de Attrib. Christi.

salutem impediunt animarum. Horrendum penitus sacrilegium, quod & ipsorum videtur excedere facinus, qui Domino maiestatis manus sacrilegas iniecerunt. Videbatur iam cessasse persecutionis tempus, sed ut palam factum est, nunquam deest persecutio Christiano, sed neque Christo.]

V.

Fuga mollitudinis: Sanctus vsu membrorum omnium.

763 Ex consideratione Christi capitis nostri tam dura & dura perpeffi, aduersus molles, & ad quæuis aspera vitæ, armatur S. Bernardus serm. 5. in Festo omnium Sanctorum. [Pudeat, inquit, sectari gloriam membra, quibus caput suum tam inglorium exhibetur, non habens speciem aut decorem, vel aliquid eiusmodi. Nimirum Salomon est, quod interpretatum est *pacificus*, sanè quod in præsentem non est: non vtrique *beatificus*, ut in omnibus Angelicum illud elogium commendetur, quo terris pacem, cælis gloriam tradiderunt. Pudeat sub spinato capite membrum fieri delicatum, quod omnis ei interni purpura, non tam honoris sit, quàm irrisionis.]

Nihil in Patribus frequentius, quàm immisericordes in pauperes inde ad Charitatem virgere, quod pauperes sint membra Christi Nazianzenus optime orat. 16. ad finem. [Eum certe qui salutis nostræ causa, vulneribus & languore affectus est, venerare. Veneraberis autem, si te Christi membro, benignum atque humanum præbeas.] Et inferius. [Me sinistra illa manus terret, & hædi, & probra, quæ ab eo à quo illic collocati sunt, coniciuntur. Non quia manus alienis bonis attulerunt, nec quia templa diruerunt, aut adulterium perpetrarunt, aut aliud quiddam ex aliis, quæ interdicta sunt, admiserunt, hoc ordine mulctati; sed quia Christum per pauperes minimè curarunt. Quocirca si quid mihi auscultandum putatis, serui Christi, & fratres, & cohæredes, Christum, quamdiu liuimus, visitemus, Christum curemus, Christum alamus, Christum induamus, Christum colligamus, Christum honoremus.] Vtrique in membris suis, quæ synedochicè *Christus* dicuntur. Præclare eodem modo disserit Gregorius Nyssenus Orat. prima de pauperibus amandis.

Omnium membrorum sanctum vsum, sic inducit ex hac capitis nostri consideratione S. Anselmus lib. 10. medit. in prima §. 5. [Corpus Christi te Apostolus esse confirmat. *Vos estis*, (ait,) *Corpus Christi, & membra de membro*, serua igitur corpus & membra, ea dignitate qua decet, ne si ea quolibet leuitatis studio iniuriose tractaueris, quanto potiori præmio coronaberis si ea digne tractasses, tanto maiori supplicio subiciaris, si eis indignè abusus fueris. Oculi tui, oculi Christi sunt. Non igitur licet tibi, oculos Christi ad aliquas vanitates conspiciendas dirigere, quia Christus est veritas, cui omnis vanitas contraria est. Os tuum, os Christi est. Non debes, non dico ad detractiones, non dico ad mendacia, sed nec ad otiosos sermones, os aperire, quod ad solas laudis Dei, & ad edificationem proximi, debes patulum habere. Sic de cæteris Christi membris, tuæ custodiæ commissis intellige.]

BBb 2 764No

764 Nominatim autem S. Chrysostomus hom. 17. in 1 Corinth. ad illud, *corpus autem non fornicationi, sed Domino*, horrorem sanctum incutit, ex eo quod membra Christi capitis, non refugiant turpitudinem. Isque fuerat Apostoli sensus, cum sancte contestabatur, *tollens ergo membra Christi faciam membra meretricis?* Quae in hanc rem habet S. Augustinus serm. 164. de Tempore cap. 1. 2. & 3. eximia planè sunt. [Ecce (inquit alloquens Neophitos) facti estis membra Christi. Si cogiteris quid facti estis, omnia ossa vestra, dicent. Domine, quis similis tibi? Non enim digne cogitari potest illa dignatio Dei, defecit omnis sermo, sensusque humanus, venisse vobis gratuita gratiam nullis meritis, praecedentibus. Ideo & gratia dicitur, quia gratis datur. Quam gratiam? ut sitis membra Christi, filij Dei, ut sitis fratres vnici. Si ille vnicus, unde vos fratres, nisi quia vnicus natura, vos gratia fratres facti? Quia ergo membra Christi facti estis, admoneo vos.] Subiungit nominatim monitionem de vitandis meretriciis amoribus, per eos qui Incarnationis sint memores, & recolant se per eam factos Christi membra, quae iuxta Apostolum, fieri non debeant membra meretricis.

Præiuit S. Augustino hac in parte, Origenes hom. 5. in Iosue *sub finem*. [Si post remissionem peccatorum (inquit) ultra non peccas, verè ablatum est à te opprobrium Egypti. Si verò iterum peccaueris, iterum in te vetera reuoluntur opprobria, eo magis quo multo maioris criminis est, filium Dei conculcare, & sanguinem testamenti pollutum ducere, quam legem Moysis negligere. Multo enim maioris opprobrij est, qui post Euangelium, quam ille qui sub lege positus fornicatur, quia iste tollens membra Christi, facit membra meretricis. Vides ergo quam grauiora & cumulatiora in te opprobria si neglexeris, reuoluantur. Denique iam nemo te reum stupri arguit, sed sacrilegij scelere condemnatur, quia dicitur ad te; *Annesiis quia corpora vestra templum Dei sunt. Si quis autem templum Dei violauerit, disperdet illum Deus*. Haec etiam si prius ignorabas, nunc tamen ex quo in auribus tuis ista verba dicuntur, & in cor tuum huiusmodi doctrina transfunditur, scito te his auditis, templum Dei, & membrum Christi esse iam factum. Vide quantum profeceris. Ex homunculo terreno, in templum Dei progressus es; sine dubio, in quo habitare debet Deus; & qui caro & sanguis eras, profecisti ut membrum Christi sis. Sed sicut magnus est iste profectus, ita & discessus horribilis, atque irremediabilis penè lapsus. Iam tibi enim non licet templo Dei vti, nisi in Sanctitate, nec membra Christi ad indignum reuocare negotium. Et ideo si quando te mala concupiscentiae pullat illecebra, memor horum quae nunc audis, hosti illi occurre, qui de te ipso, hoc est, de tuo corde procedit, & resiste ei in talibus verbis, & dic; quia non sum meus. Emptus enim sum pretio sanguinis Christi, & membrum ipsius effectus sum. Non licet mihi tollere membrum Christi & facere membrum meretricis. Dic ei, quia templum Dei effectus sum, non mihi licet immundum aliquid in illud inducere, nec fas est mihi violare templum Dei; sed & illud adde, quoniam *qui fornicatur, in corpus suum peccat*. Non illud corpus

solum quod templum Dei effectum est, sed illud quod dicitur, quia omnis Ecclesia corpus Christi est, & in omnem Ecclesiam videtur delinquere, qui corpus suum maculauit, quia per vnum membrum, macula in omne corpus diffunditur.]

S. Athanasius pulchrè idem tradit in fine nouae Orationis in S. Pascha. [Ne inquires fidei tunicam, quam gratia contexit; ne contemnas donum quod à Deo accepisti. Cogita quis dederit, & datum custodi. Si margaritae aut regiae purpurae cultos constitutus esses, nōne ad mortem vsque, custodiam eius curae tibi esse ostenderes? Verum nunc non margaritae tantum, neque purpura, neque de regia quippiam superlectili, sed ipsum Domini corpus, curae fideique tuae commissum est: quin potius, inquam, ipse Dominicum factus es corpus. Membrum factus es Christi, Christum induisti secundum Apostoli Pauli vocem; *Quicumque enim in Christo baptizati sunt, Christum induerunt*. Cane ne membrorum Christi proditor sis. Christi Domitium es; & membrorum eius qui in caelis regnat. Virtutibus ergo Domini, illud honoremur. Idem in omni secrete ad quod vltus est aliquis membrorum, & nostri ipsorum, proportionem dici potest.

VI.

Consulendum ubique in nobis huius capitis.

765 Merito itaque concludit S. Chrysostomus hom. 1. in ad Ephesios, *in fine*; Praeuidit Christi, nostri & Angelorum capitis dignitate, nostraeque per caput illud è genere nostro assumptum, sublimitate; [Tanto ergo dono dignati, tanto honore tanta benignitate, ne dedecore afficiamus, eum qui nos affecit beneficio, ne faciamus, ut tanta sit nobis inanis gratia; vitam ostendamus Angelicam, & Angelicam virtutem & vitae agenda rationem; rogoque & quaeso, ne haec omnia sint nobis in iudicium & condemnationem; sed ad fruendum bonorum perceptionem, quae datur nobis omnibus consequi gratia & benignitate Domini nostri Iesu Christi.]

Huic beneficentiae qui ingratos se praebent, conculcant & despiciunt caput suum, & radentes nouacula, auferunt eius pulchritudinem, ut ad Ezechielis cap. 44. loquitur S. Hieronymus, ed accommodans opprobrium ab monitis interrogatum legatis Davidis 2. Regum 10. Sed insigniter S. Bernardus serm. 1. in capite *ieiunij*, *inquit*: *Felix membrum, quod huic adhæsit per caput, & sequetur illud quocumque ierit. Annon si forte abscindi separatique contingat, priuatur statim necesse est etiam spiritus vitae. Quaecumque enim parti capiti non coheret, unde ei iam sensus aut vitæ? Nec sanè deerit qui expositam occupet, ut ne tunc quidem sit usque capite. Germinabit rursum radix amarulinis, venenatum caput iterum pullulabit. Illud inquam caput, quod in eo contriuebat ante, nunc mulier, mater Ecclesia. Dico autem quando per eam regeneratus est in spem vitae, quem natura filium iræ mater carnalis ediderat; Videbit ergo iam, si fuerit qui reuelatos habet oculos cordis, & spiritualiter intueatur, horrendum*

Christus caput prædestinatorum 379

omni nonstrum; corpus quidem hominis, caput autem Daemonis habens. Non solum autem, sed etiam erunt nouissima hominis illius peiora prioribus, cum vipereū illud caput, quod prius fuerat amputatum, non absque septem nequioribus se reuertatur. Quis nō solo contrectat auditus? Tollens membrū Christi, faciens membrum demoniorum? Abscissus autem à corpore Christi, Satanæ miser incorporabitur? sit procul à nobis semper, execranda ista commutatio, fratres mei. Mihi omnino adhaerere tibi bonum est, & caput gloriosum & benedictum in sæcula, in quod & Angeli prospicere concupiscunt. [E. contrario potius faciendum, quod olim deiectis Tyrannorum statuis & substituto illidem capite Principis legitimi, ut scribit D. Hieronymus Abacuc. 3. ad illud, *maledixisti septuaginta eius, caput bellatorum eius*. Quod Septuaginta uerterunt, *diuisti in stupore capita potentium*. Et apratur à S. Hieronymo impiis cœtibus, & corporibus mysticis, quorum profano capite resecto, Christus caput conuenienter restituitur,

VII.

Summella antedictorum.

766 Summam fructuum omnium qui ex posita doctrina de Christo capite erui possunt, repræsentō verbis Gregorij Nysseni lib. de perfecta Christiani forma; [Qui Ecclesiæ caput Christum esse didicit, illud in primis cogitet unam esse capitis & subiecti corporis naturam, & singula membra cum toto, naturali quadam necessitudine coniuncta esse, quæ partes totī ita conciliat, ut miro consensu inter se conueniant. Ex quo fit, ut si quid extra corpus est, id etiam à capite omnino seiunctum sit. Ex hoc igitur intelligimus, quod naturā caput est, idem fieri singula membra, ut cum ipso capite propriè amiceque consentiant. Nos autem membra sumus, qui in Christi corpus coalescimus. Quare si quis membrum Christi tollens, efficiat membrum meretricis, hic rabiem improbæ illius libidinis tanquam gladium accipiens, per hanc prauam perturbationem membrum prorsus abscindit à capite. Sic item reliqua malitiæ instrumenta, sunt veluti gladij quibus membra à proprio corpore amputantur, & omnia seiunguntur à capite, quorum sectionem perturbationes efficiunt. Ut igitur totum corpus in naturali amicitia cum capite permaneat, æquum est, ut mutua concordia singula item membra inter si coniungantur. Quamobrem cum ipsum caput non modò purum, integrum, castūque sit, sed ipsa quodammodò puritas, integritas, & castitas existimetur; quæ sub eiusmodi caput membra concurrunt, ea item pura, incorrupta, castaque sint, consentaneum est. Denique quidquid de capite cogitamus, ut pacem, sanctimonialem, veritatem, & alia omnia eiusdem generis, in membris quoque concipienda sunt. Per filium enim hæc & talia in membris demonstrantur, quod ea naturali necessitudine cum capite coherere, sit testimonio comprobatum, cum sic Apostolus dixerit, Christum esse caput ex quo totum corpus compactum & connexum per omnem iuncturam secundum operationem in mensuram uniuscuiusque membri, augmentum corpo-

ris facit. Illud præterea & hos capitis nomine discere debemus, quemadmodum in animalibus ex capiti provenit corpori ad agendum occasio atque incitatio: siquidem & pedum & manuum motus atque opera omnia, oculorum & aurium ope diriguntur: etenim nisi oculi præfint fatagenti, & aures imperium excipiant, nihil eorum quæ proposita sunt, rectè fieri potest. Sic ex veri capitis sententia, corpus in rebus omnibus modò ad hoc, modò ad illud agendum dirigi & moveri oportere, quocumque ille, qui finxit oculum, & plantauit aurem, daret. Quando igitur caput, quæ supra sunt, respicit, opus est, ut quæ capiti apte subnexa sunt membra, ipsius capitis ductum sequantur, & ad ea quæ supra sunt, tendant.]

CAPVT X.

Christus caput Prædestinatorum.

ECCLESIAM ex solis prædestinatis non coalescere, certa fides docet, & latè à Bellarmino lib. 3. de Ecclesiâ c. 8. contra Wiclefii, & Hussi, ac Caluini deliria confirmatur. Cum ergo monstratum hætenus sit, Christum esse caput Ecclesiæ quatenus ex omnibus suis membris coalescit; seorsim nunc idem monstrandum est, de lectissimo illo cœtu prædestinatorum, cum hominum tum Angelorum: quia quamuis comprehendantur ambitu Ecclesiæ vniuersè accepta, cui hætenus monstrauimus Christum esse caput, tamen sicut peculiaris beneficia his per Christum communicantur quæ nemo alius accipit; ita quod eis præsit, & respectu eorum rationem capitis habeat, eximiam quandam dignitatem Christo confert, meritò seorsim considerandam.

Christum in humana natura, prædestinatum.

767 Principio autem supponendum est, Christum esse in natura sua humana prædestinatum. Nam quod in diuina natura sit prædestinatus, nefas sit dicere: quia prædestinari idem est quod diuinitus ordinari ad aliquid. V. G. ad gloriam, vel ad esse diuinum personale. At constat, personam Verbi proptèr in diuinitate subsistentem, ad nihil posse ordinari. Deinde prædestinatio est actio libera Deo, proindeque proximè terminatur ad aliquid creatum. In Christum igitur proptèr Deum, non cadit prædestinatio. Cadit tamen ratione humanitatis, iuxta illud Apostoli Roman. 1. *qui prædestinatus est Filius Dei in virtute, secundum spiritum sanctificationis, ex Resurrectione mortuorum, Iesu Christi Domini nostri*. Sunt quidem qui illud prædestinatus est, negant referri ad æternam Dei prædestinationem, cum vox Græca aliud non ferat, quàm *declaratus est*; sitque proinde sensus, Christum declaratum esse filium Dei, per eam virtutem quam exhibuit, peccata remittens atque resurgens. Quam expositionem latè prosequitur Valques 3. parte d. 90. c. 3. & d. 91. c. 2. Eaque ex causa, Caluinus in Antidoto Concilij Tridentini, Interpretem nostrum circa